

Konsekvensutredning av forslag til ny åpenhetslov

Utarbeidet for Barne- og familiedepartementet, 5.januar.2021

OE-rapport 2021-1

Om Oslo Economics

Oslo Economics utreder økonomiske problemstillinger og gir råd til bedrifter, myndigheter og organisasjoner. Våre analyser kan være et beslutningsgrunnlag for myndighetene, et informasjonsgrunnlag i rettslige prosesser, eller et grunnlag for interesseorganisasjoner som ønsker å påvirke sine rammebetingelser. Vi forstår problemstillingene som oppstår i skjæringspunktet mellom marked og politikk.

Oslo Economics er et samfunnsøkonomisk rådgivningsmiljø med erfarne konsulenter med bakgrunn fra offentlig forvaltning og ulike forsknings- og analysemiljøer. Vi tilbyr innsikt og analyse basert på bransjeerfaring, sterk fagkompetanse og et omfattende nettverk av samarbeidspartnere.

Om KPMG

KPMG er et internasjonalt nettverk av revisjons- og rådgivningsselskaper med mer enn 219.000 medarbeidere over hele verden i 147 land.

Som et tverrfaglig kompetansehus tilbyr vi tjenester innen revisjon, rådgivning, skatt, avgift og forretningsjuss. Vi har erfarne fageksperter innen en rekke områder og sammen med vår bransjekunnskap og lokale ekspertise, hjelper vi våre kunder med å skape verdi.

Våre kunder spenner fra små- og mellomstore bedrifter til mange av Norges største virksomheter, inkludert børsnoterte selskaper. Vi bistår også mange offentlige virksomheter og etater - og hjelper frivillige organisasjoner.

Konsekvensutredning av forslag til ny åbenhetslov/OE rapport 2021_1

© Oslo Economics, 17. februar 2021

Kontaktperson:

Marit Svensgaard / Partner

msv@osloeconomics.no, Tel. 982 639 85

Foto/illustrasjon: Getty Images (iStockphoto.com)

Innhold

Sammendrag og konklusjoner	4
1. Oppdrag og metode	9
1.1 Utredningens mandat	9
1.2 Problemstillinger og informasjonskilder	9
1.3 Rapportens oppbygning	10
2. Om Etikkinformasjonsutvalgets forslag til åpenhetslov	11
2.1 Om åpenhetslovens formål og virkeområde	11
2.2 Avgrensninger og definisjoner	11
2.3 Om åpenhetslovens kunnskaps- og informasjonsplikt	12
3. Eksisterende regulering, praksis og forventet utvikling	14
3.1 Relevante lovverk og reguleringer	14
3.2 Vurdering av dagens praksis knyttet til menneske- og arbeidsrettigheter	15
3.3 Forventet utvikling uten innføring av en åpenhetslov	16
3.4 Oppsummering	16
4. Virksomheter i næringslivet som omfattes av åpenhetsloven	17
4.1 Omfang av virksomheter i næringslivet som omfattes av åpenhetsloven	17
4.2 Fordeling av virksomheter på ulike karakteristika	21
5. Kostnader for virksomheter i næringslivet	22
5.1 Forutsetninger ved kostnadsvurderingene	22
5.2 Kostnader for små virksomheter	23
5.3 Kostnader for mellomstore virksomheter	28
5.4 Kostnader for store virksomheter	36
5.5 Samlede økonomiske og administrative konsekvenser	39
6. Utvide av åpenhetsloven til å gjelde miljøpåvirkninger	41
6.1 Begrepet miljøpåvirkninger	41
6.2 Eksisterende regulering, praksis og forventet utvikling	41
6.3 Kostnader ved utvidelse av åpenhetsloven til miljøpåvirkninger	44
7. Referanser	48
Vedlegg A Oversikt over eksisterende regulering og praksis	50
Vedlegg B Vurdering av risiko i bransjer	58
Vedlegg C Digitaliseringsdirektoratets høyrisikoliste	61
Vedlegg D Intervjulist	62

Sammendrag og konklusjoner

Om utredningen

Barne- og familiedepartementet (BFD) mottok 28. november 2019 utredningen «Åpenhet om leverandørkjeder» fra Etikkinformasjonsutvalget. Utredningen inkluderer utvalgets forslag til lov om åpenhet om virksomheters forhold til grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid i egen virksomhet og i leverandørkjeder (heretter kalt åpenhetsloven).

BFD har gitt Oslo Economics, sammen med KPMG, i oppdrag å gjennomføre en konsekvensanalyse som konkretiserer og tallfester de økonomiske og administrative konsekvensene for forskjellige virksomheter i næringslivet som følge av Etikkinformasjonsutvalgets forslag til åpenhetslov, med en tydeliggjøring av hvordan disse kostnadene vil variere ut ifra blant annet virksomhetens størrelse, bransje, kontekst og modenhet. Analysen omfatter også en vurdering av konsekvensene for virksomhetene ved en eventuell utvidelse av loven til å gjelde miljøpåvirkning.

Vurderingen av de økonomiske og administrative konsekvensene er i utredningen avgrenset til de direkte kostnadene for virksomheter i næringslivet ved å oppfylle nye plikter som følger av lovforslaget, gitt gjeldende reguleringer og praksis. Forslaget til åpenhetslov er også forventet å føre til positive virkninger i form av større åpenhet om virksomheters arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsforhold i leverandørkjeden. Dette kan gi forbrukere mulighet til å treffe mer informerte valg og bidra til å bedre arbeidsforholdene for mennesker som jobber i utsatte virksomheter. De positive virkningene av lovforslaget er ikke vurdert i denne utredningen.

Utredningen er begrenset til virksomheter i næringslivet, og inkluderer ikke kostnader som oppstår i offentlig forvaltning. Utredningen er gjennomført i løpet av fem uker i november og desember 2020.

Som følge av utredningens begrensede rammer har det vært nødvendig å gjøre forenklinger og generalisering. Det understrekes derfor at det er usikkerhet knyttet til kostnadsestimater, og kostnadsestimaterne følgelig må betraktes som grove estimater. En full forståelse av hvilke forpliktelser som vil treffe ulike virksomheter og bransjer som følge av lovforslaget krever tilgang på mer tid og ressurser enn det som er gjort tilgjengelig for denne analysen.

Om Etikkinformasjonsutvalgets forslag til åpenhetslov

Åpenhetsloven har som formål å gi forbrukere, fagforeninger, organisasjoner og andre rett til informasjon om virksomheters påvirkning på grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsforhold. Dette skal gi disse mulighet til å treffe informerte valg og til å stille spørsmål om ansvarlighet i næringslivet. Videre har loven som formål å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid i virksomheter og leverandørkjeder. Dette er forventet å kunne bidra til å bedre arbeidsforholdene for mennesker som er tilknyttet globale leverandørkjeder, både i og utenfor Norge.

Lovforslaget omfatter alle virksomheter som selger varer og tilbyr tjenester i Norge. De mest sentrale bestemmelsene i lovforslaget er kunnskaps- og informasjonsplikten. Omfanget av kunnskaps- og informasjonsplikten varierer ut ifra virksomhetens størrelse og aktiviteter. Lovforslaget skiller mellom større virksomheter og øvrige virksomheter, der større virksomheter er pålagt en plikt til å gjennomføre aktsomhetsvurderinger.

Lovforslagets §11 inkluderer en aktiv veiledningsplikt for tilsynsmyndighet, og gjelder særlig hva som skal til for å oppfylle de ulike pliktene i lovforslaget. Vi har i utredningen lagt til grunn at slik veiledning skal gis kostnadsfritt for virksomheter og uten begrensning, herunder inkludere kurs, veiledningsmaterieell som maler o.l., samt individuell rådgivning. Vi forventer at det vil være viktig med veiledning for alle typer virksomheter, og særlig små og mellomstore virksomheter som ikke har erfaring med gjennomføring av risikokartlegginger eller aktsomhetsvurderinger på dette området. Behovet for veiledning er forventet å variere mellom virksomheter. For alle virksomheter forventer vi at det vil være viktig å tydeliggjøre hvilke tiltak tilsynsmyndighetene krever at skal gjennomføres for å oppfylle de ulike pliktene i lovforslaget slik at virksomhetene ikke bruker ressurser på dette. For små virksomheter er pliktene i lovforslaget etter vår vurdering av begrenset omfang. For disse forventer vi at det også vil være viktig å klargjøre hva det ikke kreves at disse gjør, slik at små virksomheter ikke bruker betydelige ressurser på tiltak som det er forventet at deres leverandører, grossister eller andre følger opp.

Eksisterende regulering, praksis og forventet utvikling

Per i dag er det bare et begrenset antall norske virksomheter som omfattes av andre lands lovgivning på dette området. Pliktene i UK Modern Slavery Act 2015 og Australia Modern Slavery Act 2018 overlapper kun i begrenset grad med pliktene i åpenhetsloven. EUs konfliktmineralsforordning vurderes som relevant, men antas å indirekte omfatte kun et fåtall norske virksomheter.

For virksomheter som leverer til offentlig sektor kan det i dag stilles krav på dette området som forventes å delvis overlapse med lovforslaget i enkelte anskaffelser. Vår oppfatning er at bruken av slike krav imidlertid er begrenset og varierer fra bransje til bransje. På eget initiativ er det virksomheter som rapporterer etter relevante standarder og jobber med aktiv leverandøroppfølging i dag som helt, eller delvis, møter kravene i åpenhetsloven. Vår kartlegging tyder imidlertid på at dette gjelder et relativt lavt antall virksomheter.

Framover forventes det en mulig innføring av aktsomhetslovgivning på EU-nivå som anses som særlig relevant. Flere virksomheter som er intervjuet i forbindelse med denne utredningen viser til at de følger EU-prosessen tett, og en mellomstor bedrift uttalte at et eventuelt lovkrav fra EU trolig vil forenkle leverandøroppfølgingen som forventes å følge av åpenhetsloven, da de forventer at et lovkrav fra EU vil bidra til økt kunnskap og forståelse blant internasjonale leverandører.

Arbeidet med innføring av aktsomhetslovgivning på EU-nivå er imidlertid ikke kommet langt nok til at det har vært mulig å vurdere dette opp mot kravene i åpenhetsloven. Det forventes at EU-kommisjonen vil komme med et lovforslag i løpet av første halvdel av 2021 og at dette i større eller mindre grad vil overlapse med kunnskaps- og aktsomhetsvurderingspliktene som følger av forslaget til åpenhetslov, og dermed vil innebære noe av den samme ressursbruken som åpenhetsloven er anslått å kreve.

Omfang av virksomheter i næringslivet som omfattes av forslag til åpenhetslov

Det totale omfanget av virksomheter som omfattes av lovforslaget, er i denne utredningen anslått til om lag 543 830. Disse er inndelt i størrelseskategoriene store, mellomstore og små virksomheter. Store og mellomstore virksomheter faller inn under åpenhetslovens definisjon av større virksomheter, mens små virksomheter representerer øvrige virksomheter.

Ved fordeling av virksomheter på størrelseskategoriene faller 270 virksomheter i kategorien store virksomheter, 8 560 i kategorien mellomstore virksomheter, mens små virksomheter utgjør 98 prosent av virksomhetene og inkluderer 535 000 virksomheter.

Innenfor de ulike størrelseskategoriene er det utvalgte karakteristika som forventes å påvirke virksomhetenes økonomiske og administrative konsekvenser ved innføring av lovforslaget. For store virksomheter er virksomhetenes modenhet vurdert som mest relevant, mens for mellomstore virksomheter er både modenhet og bransjetilhørighet vurdert som relevant. For små virksomheter skiller lovforslaget på virksomheter i høyrisikobrancher og øvrige bransjer, og bransjetilhørighet er dermed benyttet for å dele disse videre inn i kategorier.

Kostnader for virksomheter i næringslivet

Lovforslaget lar det i stor grad være opp til virksomhetene selv å avgjøre hvordan de oppfyller kunnskapsplikten. For å kunne anslå kostnaden ved å oppfylle de ulike pliktene har vi likevel sett det som nødvendig å konkretisere bestemmelsene nærmere i form av bestemte tiltak. Det understrekes at konkretiseringen av tiltak i denne utredningen er Oslo Economics og KPMGs egen vurdering.

Kostnadsestimatene reflekterer kun forventet kostnad ved innføring av nye plikter som følger av lovforslaget (merkostnaden for virksomheter). Plikter i lovforslaget som allerede er regulert av gjeldende regelverk, herunder virksomheters arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeidsliv i egen virksomhet, er ikke inkludert i kostnadsestimatene.

Kostnadsestimatene er å betrakte som grove gjennomsnittsestimat for de ulike kategoriene. Innenfor kostnadskategoriene lav, medium og høy vil det for både små, mellomstore og store virksomheter være virksomheter som allerede gjør både mer og mindre enn det som er lagt til grunn i våre kostnadsestimater. Disse forventes dermed å ha en lavere/høyere merkostnad ved innføring av lovforslaget enn de kostnadskategoriene det opereres med i utredningen.

Små virksomheter som i liten grad forventes å bli berørt av åpenhetsloven antas å ha en begrenset kostnad knyttet til oppfyllelse av lovforslagets plikter, estimert til i størrelsesorden 2 200 kroner for år én og 1 700 kroner for år to, og at denne faller til omtrent 1 200 kroner per år fra år tre. Virksomheter som faller inn under denne kategorien er typisk tjenestevirksomheter, herunder små virksomheter som driver innen eiendom, konsulent- og rådgivningstjenester og finansieringsvirksomhet.

Små virksomheter som forventes i betydelig grad å bli berørt av lovforslaget forventes å få en merkostnad på i størrelsesorden 40 000 kroner det første året, i overkant av 20 000 kroner i år to, før kostnaden faller til i størrelsesorden 6 500 kroner fra år tre når systemer og rutiner er etablert. Kostnadene er hovedsakelig knyttet til krav om gjennomføring av risikokartlegging av forretningsforbindelser – inkludert leverandørkjeden. Små virksomheter i denne kategorien omfatter i hovedsak engros- og detaljhandel, samt byggevirksomhet.

Mellomstore virksomheter som i liten grad antas å bli berørt av åpenhetsloven forventes å ha en begrenset kostnad knyttet til oppfyllelse av lovforslagets plikter, estimert til i størrelsesorden 25 000 kroner for år én, og rundt 10 000 fra år to. Mellomstore virksomheter som typisk faller i denne kategorien er tjenestevirksomheter som konsultantselskaper og eiendomsselskaper og bygg- og anleggsvirksomhet og noe detaljhandel. Virksomheter med høy risiko i leverandørkjeden som arbeider med aktsomhetsvurderinger, helt eller delvis, på grunn av eksisterende krav og forventninger, for eksempel fra offentlige oppdragsgivere, forventes også å falle i denne kostnadskategorien. Dette er tilfellet for flere av virksomhetene vi har intervjuet.

Mellomstore virksomheter som forventes å i stor grad bli berørt av lovforslaget er beregnet å få en merkostnad ved innføring av lovforslaget på i underkant av 170 000 kroner det første året. Fra år to forventes det at kostnaden reduseres noe, til rundt 130 000 kroner, og at systemer og rutiner for å følge opp pliktene i loven er etablert og ressurser i større og større grad innrettes mot tiltak. Mellomstore virksomheter som i stor grad blir berørt av lovforslaget omfatter typisk butikker/ netthandler som selger en rekke ulike høyrisikoprodukter som elektronikk, IT-utstyr, tekstiler, leker o.l., har mange leverandører og et høyere antall produsenter.

Mellomstore virksomheter som selger et begrenset omfang av høyrisikoprodukter og har få leverandører, er forventet å falle midt mellom de to øvrige kategoriene. Det samme gjelder virksomheter som ikke er forbrukerrettede og derfor ikke omfattes av plikten om offentliggjøring av produksjonssted etter §6, virksomheter som har gjort en del arbeid med menneske- og arbeidsrettigheter i leverandørkjeden, men som mangler sporbarhet, eller som ikke har tatt en risikobasert tilnærming til arbeidet, i tråd med prinsippene for aktsomhetsvurderinger. Disse er forventet å ha en merkostnad ved innføring av lovforslaget som ligger mellom høyt og lavt estimat, anslått til i størrelsesorden 95 000 kroner i år én og om lag 75 000 kroner årlig fra år to. Eksempel på slike type virksomheter er enkelte grossister, detaljhandlere, importbedrifter og enkelte leverandører til offentlig sektor innen ulike bransjer.

Blant store virksomheter antas det at modenhet vil variere mellom virksomheter, uavhengig av bransje, til tross for at det kan være en sammenheng mellom bransjetilhørighet og modenhet, se for eksempel The Governance Groups (2020) vurdering av leverandør oppfølging blant de 100 største selskapene på Oslo Børs. 30 prosent av store virksomheter forventes i svært stor grad å oppfylle kravet om gjennomføring av aktsomhetsvurderinger. Kostnaden ved lovforslaget for denne kategorien antas i hovedsak å være knyttet til oppfyllelse av kravet om opplysningsplikt om produksjonssted etter §6, estimert til i størrelsesorden 150 000 kroner for år én og om lag 50 000 kroner årlig fra år to. Estimater inkluderer en eventuell systemanskaffelse i oppstartsåret, og drift og oppdatering av dette systemet i påfølgende år.

Store virksomheter som i større grad forventes å bli berørt av lovforslaget inkluderer virksomheter som i dag gjør begrenset med arbeid på dette området, for eksempel som kun har en policy for menneskerettigheter. For denne typen virksomheter forventes det at de må sette av betydelige ressurser for å oppfylle kravene som følger av lovforslaget, estimert til ett dedikert årsverk (årskostnad på 850 000 kroner per årsverk). Vi forutsetter da at enkelte oppgaver vil kunne integreres i arbeid som gjøres av eksisterende ressurser i virksomheten, for eksempel kvalitets- og innkjøpsansvarlige, uten at dette medfører ekstra kostnader. I tillegg er det forventet at store virksomheter i denne kategorien i gjennomsnitt også vil bruke om lag 150 000 kroner for år én og deretter 50 000 kroner årlig fra år to, for å møte kravet om offentliggjøring av produksjonssted etter §6.

Store virksomheter som allerede gjør en del på dette området, men ikke tilstrekkelig til å oppfylle kravene om gjennomføring av aktsomhetsvurderinger forventes å falle mellom den lav og høye kostnadskategorien. For disse er det lagt til grunn at det vil kreve om lag et halvt årsverk for å møte lovkravene, i tillegg til om lag 150 000 kroner for år én og deretter 50 000 kroner årlig for å møte kravene i lovforslagets §6.

Samlede økonomiske og administrative konsekvensene for virksomheter i næringslivet som omfattes av lovforslaget er, i form av direkte ressursbruk knyttet til oppfyllelse av lovens ulike plikter, beregnet til i overkant av 8 milliarder kroner for oppstartsåret, i underkant av 4 milliarder kroner for år to og om lag 2,2 milliarder kroner per år fra år tre. Små virksomheter er forventet å ha de laveste kostnadene per virksomhet for å oppfylle lovforslagets plikter, men står for 98 prosent av virksomhetene og utgjør dermed hoveddelen av den totale kostanden.

Kostnader ved utvidelse av lovforslaget til å gjelde miljøpåvirkninger

Miljøpåvirkninger forstås i denne sammenheng som faktorer som påvirker eller kan påvirke miljøet i henhold til definisjonen gitt i miljøinformasjonsloven (Klima- og miljødepartementet, 2003).

Eksisterende regulering, særlig miljøinformasjonsloven og produktkontrollloven, vil overlape delvis med pliktene i åpenhetsloven ved en utvidelse av denne til å gjelde miljøpåvirkning. En slik utvidelse vil etter vår vurdering gå ut over eksisterende regulering på området. Det vil innføres en kunnskaps- og aktsomhetsplikt også for miljøpåvirkning utenfor Norge, og aktsomhetsplikten vil utvides fra å gjelde produkter, til også å gjelde tjenester og virksomheter i sin helhet.

På virksomhetsnivå gjøres det mye på miljøområdet allerede i dag, men vår forståelse er at slike frivillige klima- og miljøinitiativ i hovedsak gjelder egen virksomhet og i liten grad virksomhetenes leverandørkjede. Det forventes at EU vil innføre reguleringer på dette området, jf. EUs Green Deal og EUs Corporate Social Governance Initiative. Sistnevnte er fortsatt på et tidlig stadium, og det har derfor ikke vært mulig anslå i hvilken grad lovforslaget vil overlape med pliktene i åpenhetsloven. Basert på uttalelser og innspill forventer vi at lovforslaget vil vektlegge aktsomhetsvurderinger som metode.

Ved vurdering av økonomiske og administrative konsekvenser av en utvidelse av forslaget til åpenhetslov til å gjelde miljøpåvirkninger, forventer vi at det vil være betydelige synergier mellom virksomhetens arbeid på miljøområdet og virksomhetens arbeid med oppfølging av menneskerettigheter og arbeidsvilkår i leverandørkjeden. Det forventes blant annet at virksomhetene kan dra nytte av samme rutiner og systemer, og at virksomhetenes arbeid på de to områdene koordineres slik at den ekstra ressursbruken en slik utvidelse innebærer blir mindre omfattende enn om et slikt krav skulle innføres isolert.

Som følge av utredningens begrensede rammer er inndelingen i kostnadskategorier for små og mellomstore virksomheter i denne delen basert på samme inndeling som i rapportens øvrige deler. Det forventes imidlertid at det vil være noe forskjell i ulike typer virksomheters arbeid med menneske- og arbeidslivrettigheter og miljøpåvirkninger, og dette må dermed ses på som en forenkling.

Denne forenklingen, og andre generaliseringer som det har vært nødvendig å gjøre gitt utredningens begrensede rammer, gjør at det er usikkerhet knyttet til kostnadsestimatene. Disse må derfor betraktes som grove estimater. En full forståelse av hvilke forpliktelser som vil treffe ulike virksomheter og bransjer som følge av lovforslaget krever tilgang på mer tid og ressurser enn det som er gjort tilgjengelig her.

Det forventes at små virksomheter som i liten grad forventes berørt av utvidelse av lovforslaget til å gjelde miljøpåvirkninger ikke vil pålegges noen nye plikter utover det som følger av dagens lovverk. Disse forventes dermed heller ikke å ville ha noen merkostnader ved en slik utvidelse. For små virksomheter i høyrisikobransjer innebærer en slik utvidelse at virksomhetene også må gjøre en risikokartlegging av miljøpåvirkninger i virksomhetens leverandørkjede. En slik risikokartlegging er estimert til å medføre en kostnad på i størrelsesorden 10 000 kroner det første året. I påfølgende år forventer vi at det vil være behov for mindre omfattende oppdatering av risikokartleggingen, og at kostnaden reduseres til om lag 3 500 kroner årlig.

Mellomstore og store virksomheter vil ved en utvidelse av åpenhetsloven til å gjelde miljøpåvirkninger pålegges et krav om å gjennomføre aktsomhetsvurderinger også på miljøområdet. Vår forståelse er at få virksomheter gjør dette i dag, men at en stor andel av store virksomheter (om lag 40 prosent) allerede gjør mye på miljøområdet. De forventes å oppfylle kravet om gjennomføring av aktsomhetsvurderinger kun med mindre tilpasninger, estimert til i størrelsesorden 50 000 kroner per virksomhet i oppstartsåret. Det forventes at en betydelig andel mellomstore virksomheter (50 prosent) også kun vil kreve mindre tilpasninger for å møte kravene om gjennomføring av aktsomhetsvurderinger på miljøområdet, estimert til i størrelsesorden 30 000 kroner i oppstartsåret. For både mellomstore og store virksomheter i denne kategorien er det forventet at eksisterende ressursbruk vil være tilstrekkelig til møte kravene fra år to og at disse i de påfølgende årene ikke vil ha noen merkostnad ved en slik utvidelse.

For en mindre andel mellomstore virksomheter (10 prosent) forventes det at de i noe større grad vil måtte iverksette tiltak for å møte kravet om gjennomføring av aktsomhetsvurdering, estimert til i størrelsesorden 65 000 kroner årlig, både i oppstartsåret og påfølgende år. For de resterende 40 prosentene av mellomstore virksomheter forventes det at disse også gjør en del i dag, men at det vil kreve ytterligere ressurser for disse å møte kravene om gjennomføring av aktsomhetsvurderinger, estimert til tilsvarende i størrelsesorden 100 000 kroner per år for oppstartsåret og påfølgende år.

For den resterende delen av store virksomheter (om lag 60 prosent) som for eksempel mangler relevant informasjon om miljøpåvirkning forventer vi at en utvidelse av lovforslaget vil kreve noe mer ekstraarbeid, estimert til i gjennomsnitt rundt syv ukers arbeid (ca. 150 000 kroner).

Samlet kostnad ved en utvidelse av åpenhetsloven til å gjelde miljøpåvirkninger er beregnet til i overkant av 2 milliarder kroner i oppstartsåret, og deretter i underkant av 1 milliard kroner årlig. Små virksomheter er forventet å ha de laveste kostnadene per virksomhet ved en slik utvidelse, men er samlet sett forventet å utgjøre den største andelen av kostnadene som følge av at disse står for hoveddelen av virksomheter (98 prosent).

1. Oppdrag og metode

Barne- og familiedepartementet (BFD) mottok 28. november 2019 utredningen «Åpenhet om leverandørkjeder» fra Etikkinformasjonsutvalget. Utredningen inkluderer utvalgets forslag til lov om åpenhet om virksomheters forhold til grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid i egen virksomhet og i leverandørkjeder (heretter kalt åpenhetsloven).

Loven pålegger alle virksomheter som tilbyr varer eller tjenester i Norge, inkludert netthandel rettet mot norske forbrukere, en kunnskaps- og informasjonsplikt om grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid i egen virksomhet og i virksomhetens leverandørkjeder. Omfanget av de midlene virksomheter er forventet å ta i bruk for å oppfylle kravene som følger av åpenhetsloven varierer avhengig av størrelse, eierforhold, struktur, aktiviteter, sektor og vare- og tjenestetype.

1.1 Utredningens mandat

Barne- og familiedepartementet har gitt Oslo Economics, sammen med KPMG, i oppdrag å frem-skaffe en konsekvensanalyse som konkretiserer og tallfester de økonomiske og administrative konsekvensene for forskjellige virksomheter i næringslivet som følge av Etikkinformasjonsutvalgets forslag til åpenhetslov, med en tydeliggjøring av hvordan disse kostnadene vil variere ut ifra blant annet virksomhetens størrelse, bransje, kontekst og modenhet.

Utredningen inkluderer også en vurdering av konsekvensene for virksomhetene ved en eventuell utvidelse av loven til også å omfatte miljøpåvirkning.

Utredningen er begrenset til virksomheter i næringslivet, og tar ikke for seg kostnader som oppstår i offentlig forvaltning.

Utredningen er gjennomført i løpet av fem uker i november og desember 2020.

1.2 Problemstillinger og informasjonskilder

1.2.1 Problemstillinger

Utredningen er gjennomført i tre steg. Steg én består av å kartlegge dagens situasjon, herunder:

- Kartlegge hvordan ulike type virksomheter blir berørt av lovforslaget

- Kartlegge gjeldende regulering på området og virksomheters praksis i dag, samt forventet utvikling uten innføring av lovforslaget

For dette har vi benyttet Oslo Economics bedrifts-database (se nærmere omtale under kvantitativ data i dette kapittelet og kapittel 4), rapporteringsordninger og andre initiativ, studier om oppfyllelse av standarder for ansvarlig næringsliv og vurdering av pågående legislative prosesser og utredninger i bl.a. EU.

Steg to i utredningen innebærer identifisering av nye plikter og tiltak for ulike type virksomheter som følge av lovforslaget, samt vurdering av ressursbehov for gjennomføring av relevante tiltak. For dette har vi benyttet KPMGs kunnskapsbase om ansvarlig næringsliv og aktsomhetsvurderinger, OECDs veileder om gjennomføring av aktsomhetsvurderinger, intervjuer med utvalgte virksomheter (se vedlegg D) og dokumentstudier på området.

Siste steg i utredningen består i å sammenstille og vurdere funn fra de to første stegene, herunder systematisering og dokumentasjon av disse.

1.2.2 Informasjonskilder

Utredningen er basert på følgende hovedkilder til informasjon:

- Dokumenter og litteratur
- Intervjuer og uformelle samtaler med virksomheter og organisasjoner
- Kvantitativ data fra Oslo Economics sin bedrifts-database og Statistisk sentralbyrå (SSB)
- Egne vurderinger

Dokumenter og litteratur

I utredningen har vi benyttet ulike skriftlige kilder og dokumentasjon, herunder Digitaliseringsdirektoratets høyrisikoliste og ITUCs Global Rights Index. For fullstendig oversikt over skriftlige kilder vises det til referanselisten i kapittel 7.

Intervjuer

I forbindelse med utarbeidelse av rapporten er det gjennomført intervjuer og uformelle samtaler med et utvalg relevante virksomheter og interesseorganisasjoner, samt Etisk handel Norge og OECDs kontaktpunkt. Vi har totalt snakket med 24 virksomheter og interesseorganisasjoner. Disse representerer virksomheter av ulik størrelse og fra forskjellige bransjer. O inneholder en oversikt over virksomheter og interesseorganisasjonene som er konsultert i forbindelse med denne utredningen.

Kvantitative data

Ved kartlegging av omfanget av virksomheter i næringslivet som vil omfattes av åpenhetsloven har vi benyttet Oslo Economics' bedriftsdatabase. Denne databasen er basert på regnskapsinformasjon fra Proff.no, og inneholder oppdatert regnskapsdata for alle norske virksomheter med regnskapsplikt. Vi har benyttet regnskapsdata for 2018 og har brukt tall fra SSB til å framskrive antallet av bedrifter til 2020-tall. Vi har blant annet benyttet tall for samlet antall bedrifter i Norge i 2020 og fordelingen av foretak på ulike bransjer som supplement til data i bedrifts-databasen.

Vi har også benyttet statistikk fra SSB der hvor dette har vært tilgjengelig og relevant for utarbeidelse av konsekvensanalysen. Dette inkluderer statistikk over import fordelt på produktgrupper og land (SSB-tabell 08809) og input-output-tabeller for tilgang og anvendelse av importvarer i norske bransjer.

Egne vurderinger

Informasjonen som er innhentet gjennom skriftlige kilder og intervjuer utgjør sammen med kvantitative data utredningens informasjonsgrunnlag.

Alle vurderinger og konklusjoner i analysen er våre egne vurderinger. Vi vil gjerne takke intervjuobjekter og andre involverte for deres bidrag til utredningen.

1.3 Rapportens oppbygning

I det videre er rapporten strukturert som følger:

I kapittel 2 presenterer vi Etikkinformasjonsutvalgets forslag til åpenhetslov og vi redegjør for vår forståelse av hva lovforslaget innebærer av konkrete plikter for virksomheter av ulik størrelse.

I kapittel 3 oppsummerer vi eksisterende regulering og praksis på området, og foretar en vurdering av forventet utvikling framover uten innføring av en åpenhetslov.

I kapittel 4 analyserer vi det totale omfanget av virksomheter i næringslivet som omfattes av lovforslaget og omfang av virksomheter fordelt på relevante karakteristika som størrelse, bransje, modenhet o.l.

I kapittel 5 analyserer vi konsekvensene av lovforslaget for virksomheter i næringslivet, sett i forhold til dagens regulering og praksis på området.

I kapittel 6 vurderer vi konsekvensene for virksomheter i næringslivet ved en utvidelse av lovforslaget til også å gjelde miljøpåvirkninger.

2. Om Etikkinformasjonsutvalgets forslag til åpenhetslov

I den globale varehandelen blir mange forbruksvarer produsert i land hvor vernet av arbeidstakere er svakere enn i Norge. Lønn man ikke kan leve av, barnarbeid, uanstendig arbeidstid, og manglende organisasjonsfrihet er blant utfordringene i globale leverandørkjeder. En informasjonsplikt kan gjøre det enklere for forbrukere og organisasjoner å få informasjon om hvordan næringsdrivende arbeider for å ivareta grunnleggende rettigheter og anstendige arbeidsvilkår for arbeidere i leverandørkjeder og egen virksomhet. I tillegg kan en slik informasjonsplikt bidra til å øke næringsdrivendes innsats for å sørge for nettopp anstendige arbeidsvilkår.

Med bakgrunn i dette ble etikkinformasjonsutvalget opprettet 1. juni 2018 for å vurdere om næringsdrivende skal pålegges en plikt til å informere om samfunnsansvar og oppfølging av leverandørkjeder.

Utvalget skulle først vurdere om det er mulig og hensiktsmessig å innføre en etikkinformasjonsplikt. I en delrapport som Barne- og familiedepartementet (BFD) mottok 31. mai 2019, konkluderte utvalget med at en lovpålagt informasjonsplikt kan bidra til mer åpenhet og bedre vern av grunnleggende rettigheter og arbeidsvilkår. På bakgrunn av dette fikk utvalget i oppgave å gå videre med del to av utredningen hvor de har vurdert virkeområdet, utforming og håndheving av en eventuelt lovfestet etikkinformasjonsplikt. De fikk i tillegg i oppdrag å utforme et konkret lovforslag.

Etikkinformasjonsutvalget overleverte 28. november 2019 sin utredning, Åpenhet om leverandørkjeder, til departementet. Utredningen inkluderer utvalgets forslag til lov om virksomheters åpenhet om leverandørkjeder, kunnskapsplikt og aktsomhetsvurderinger (åpenhetsloven).

2.1 Om åpenhetslovens formål og virkeområde

Åpenhetslovens formål er todelt: Loven har som formål å gi forbrukere, fagforeninger, organisasjoner og andre rett til informasjon om virksomheters påvirkning på grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsforhold. Dette skal gi disse mulighet til å treffe informerte valg og til å stille spørsmål om ansvarlighet i næringslivet.

Videre har loven som formål å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid i virksomheter og leverandørkjeder. Dette er forventet å kunne bidra til å bedre arbeidsforholdene for mennesker som er tilknyttet globale leverandørkjeder, både i og utenfor Norge.

Lovforslaget omfatter alle virksomheter som selger varer og tilbyr tjenester i Norge (Etikkinformasjonsutvalget, 2020). Med virksomhet menes selskap, samvirkeforetak, forening, enkeltpersonforetak, stiftelse eller annen sammenslutning, samt offentlig virksomhet som tilbyr varer og tjenester.¹

Både virksomheter som selger forbruksvarer, de som yter innsatsfaktorer til industri eller er leverandør til offentlig sektor er omfattet av loven. Loven omfatter også nettbutikker dersom disse tilbyr varer og tjenester i Norge. I vurderingen av om en utenlandsk nettbutikk er rettet mot norske forbrukere ser man typisk på om teksten på nettsiden er på norsk, om nettsiden benytter norsk valuta, og om virksomheten vil besørge leveranse til norske forbrukere. En engelsk nettside med engelsk språk som tillater at varer sendes til Norge vil typisk ikke omfattes av loven (Etikkinformasjonsutvalget, 2020).

Lovforslaget skiller mellom større virksomheter og øvrige virksomheter. Med større virksomheter menes foretak som omfattes av regnskapsloven §1-5, eller som på balansedagen overskrider grensen for to av følgende tre vilkår:

1. salgsinntekt: 70 millioner kroner,
2. balansesum: 35 millioner kroner,
3. gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret: 50 årsverk.

Kunnskaps- og informasjonsplikten i lovforslaget §5 og §7-9 omfatter alle virksomheter. Plikten til åpenhet om produksjonssted i §6 gjelder virksomheter som omsetter varer til forbruker. Større foretak har i tillegg en plikt til å gjennomføre aktsomhetsvurderinger etter lovforslagets §10.

2.2 Avgrensninger og definisjoner

Denne utredningen er begrenset til virksomheter i næringslivet og omfatter således ikke alle virksomheter som faller inn under lovforslaget. I kapittel 4.1.1

¹ Selskaper i et konsern med norsk morselskap kan henvise til morselskapet for oppfyllelse av kunnskaps- og informasjonsplikter og plikt til å gjennomføre

aktsomhetsvurdering for virksomheter som omfattes av § 10 i lovforslaget.

gis en nærmere beskrivelse av hvilke typer virksomheter som er inkludert i utredningen.

I utredningen skilles det mellom store, mellomstore og små virksomheter. Store og mellomstore virksomheter faller inn under åpenhetslovens definisjon av større virksomheter. Store virksomheter inkluderer foretak som omfattes av regnskapsloven §1-5 *Store foretak*:

1. allmennaksjeselskaper,
2. regnskapspliktige hvis aksjer, andeler, grunnfondsbevis eller obligasjoner noteres på børs, autorisert markeds plass eller tilsvarende regulert marked i utlandet, eller
3. andre regnskapspliktige dersom det er fastsatt i forskrift gitt av departementet.

Mellomstore virksomheter omfatter øvrige virksomheter som er definert som større virksomheter i lovforslaget, jf. kapittel 2.1.

Små virksomheter inkluderer alle resterende virksomheter og omfatter alt fra enkeltpersonforetak til virksomheter med rundt 50 ansatte.

2.3 Om åpenhetslovens kunnskaps- og informasjonsplikt

De mest sentrale bestemmelsene i Etikkinformasjonsutvalgets forslag til åpenhetslov er for denne utredningens formål kunnskaps- og informasjonsplikten i lovforslagets kapittel 2, §§5 til og med 10.

Lovforslaget lar det i stor grad være opp til virksomhetene selv å avgjøre hvordan de oppfyller kunnskapsplikten. For å kunne anslå kostnaden ved å oppfylle de ulike pliktene er det likevel nødvendig å konkretisere bestemmelsene nærmere i form av bestemte tiltak. Det understrekes at konkretiseringen av tiltak i denne utredningen er Oslo Economics og KPMGs tolkning av lovforslaget, med det formål å danne et grunnlag for en vurdering av de økonomiske og administrative konsekvensene for virksomheter.

2.3.1 §5 Kunnskapsplikt

Kunnskapsplikten i §5 fastsetter en plikt for alle virksomheter om å ha kunnskap om vesentlig risiko for negativ påvirkning på grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid i egen virksomhet og i virksomhetens leverandørkjeder. For større virksomheter vises det også til §10 om aktsomhetsvurderinger. Plikt til å gjennomføre aktsomhetsvurdering etter §10 inkluderer blant annet krav om å kartlegge og vurdere negativ påvirkning/skade ut fra egen virksomhet, leverandørkjede og forretningsforbindelser. Det legges til grunn i utredningen at større virksomheter oppfyller kunnskapsplikten ved gjennomføring av aktsomhetsvurderinger etter §10.

Kunnskapsplikten innebærer ikke rapportering eller krav om offentliggjøring av informasjon, men gir grunnlag for informasjonsretten som følger av lovforslagets §7.

I Etikkinformasjonsutvalgets vurderinger og merknadene til lovforslaget vises det til at det har vært viktig å unngå uforholdsmessige økonomiske og administrative byrder for mindre virksomheter. Det vises til at en forholdsmessighetsvurdering skal legges til grunn i vurderingen av hva som kan forventes av små og mellomstore virksomheter. Utvalget understreker at omfanget av plikten vil variere avhengig av hva som er nødvendig ut ifra virksomhetens størrelse, eierforhold og struktur, aktiviteter og sektor, samt varetype og tjenester. I merknadene til lovforslagets §5 vises det til at det ikke kan forventes at små og mellomstore virksomheter skal bruke store ressurser på å ettergå leverandørkjeder, men de vil kunne forutsette at importører og grossister eller leverandører gjør dette. Utvalget skriver videre at en liten lokal elektrikerbedrift ikke er forventet å ha annen kunnskap enn om ansettelses- og arbeidsforhold i bedriften selv, og hvilke grossister de får leveranser fra.

Lovforslagets §5-2 understreker at kunnskapsplikten gjelder i alle tilfeller der risiko for negativ påvirkning er høyest. Vi forstår dette som at kravene til kunnskap er større for virksomheter som opererer i bransjer hvor risikoen for negativ påvirkning vurderes som høy. Høyrisikobransjer er omtalt i kapittel 4.1.3 og 0.

Basert på dette er det i denne utredningen lagt til grunn at virksomheter som omfattes av lovforslaget pålegges følgende plikter:

Små virksomheter som ikke opererer i høyrisikobransjer skal:

- Kartlegge risikoforholdene i egen virksomhet og kunne redegjøre for ansettelses- og arbeidsforhold
- Kunne vise til hvilke importører og grossister eller leverandører de får leveranser fra

Små virksomheter i høyrisikobransjer skal i tillegg til ovennevnte punkter vurdere risikoforholdene i sin leverandørkjede. Dette kan blant annet gjøres med bakgrunn i Digitaliseringsdirektoratets høyrisikoliste, ITUCs Global Rights Index eller lignende informasjon. Med bakgrunn i Etikkinformasjonsutvalgets vektlegging av forholdsmessighet forventes det ikke at små virksomheter skal ettergå sine leverandørkjeder, men at disse gjennomfører en risikovurdering av sine leverandører og underleverandører.

Større virksomheter, omtalt som mellomstore og store virksomheter i utredningen, skal som del av aktsomhetsvurderingen etter §10 gjennomføre en risikokartlegging som inkluderer vurdering av vesentlig

risiko for negativ påvirkning på grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid ut fra egen virksomhet, leverandørkjede og forretningsforbindelser. I utredningen har vi lagt til grunn at dette punktet dekker kunnskapsplikten etter §5 for større virksomheter.

2.3.2 §6 Åpenhet om produksjonssted

Kravet om åpenhet om produksjonssted gir forbruker rett til opplysninger om produksjonssted. Med «produksjonssted» menes den fabrikk eller det anlegget der størstedelen av varen, det vil si sluttproduktet, er satt sammen. Opplysning om produksjonssted kan gis som opplysning om for eksempel fabrikkens navn og adresse. Bestemmelsen gjelder alle virksomheter som omsetter varer til forbrukere.

Informasjon om produksjonssted skal offentliggjøres på virksomhetens nettside eller på annen måte gjøres lett tilgjengelig, for eksempel ved at informasjonen gis på varens innpakning, festes på produktet eller lignende.

I merknadene til bestemmelsen vises det til at typiske sektorer der det er passende å oppgi produksjonssted er tekstiler, fotteøy, elektronikk, leker og blomster. Videre vises det til i merknadene at hvor ofte det er naturlig å oppdatere informasjonen om produksjonssted vil variere ut ifra virksomheten. For virksomheter med stabile kontrakter vil det være naturlig med oppdatering minst en gang i året.

I utredningen er det lagt til grunn at alle virksomheter som selger forbruksvarer, uavhengig av størrelse, skal informere om varens produksjonssted. For små virksomheter holder det at disse viser til sine leverandører og grossister for nærmere informasjon om produksjonssted. For mellomstore og store virksomheter er det lagt til grunn at disse skal opplyse om produksjonssted i form av fabrikkens navn og adresse på sine nettsider, på varens innpakning, festet på produktet eller lignende. Denne informasjonen skal oppdateres minst årlig og så snart som mulig ved endring av produksjonssted.

2.3.3 §7-9 Rett til informasjon hos en virksomhet

Bestemmelsen fastsetter forbrukers, fagforeningers, organisasjoners og andres rett til informasjon om en virksomhets forhold til grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid i virksomheten og i virksomhetens leverandørkjeder. Denne informasjonplikten er en passiv plikt, det vil si at den gir rett på opplysninger på forespørsel. Plikten gjelder for alle virksomheter uavhengig av størrelse. Grunnlaget for informasjonplikten er kunnskapsplikten i §5 og for større virksomheter plikten til å gjennomføre aktsomhetsvurderinger etter §10.

Informasjonskrav kan omhandle generell orientering om virksomhetens arbeid, systemer og tiltak for å forhindre negativ påvirkning på menneskerettigheter og arbeidsforhold. Etikkinformasjonsutvalget viser til at dette typisk kan være organisering av arbeidet i virksomheten, retningslinjer, styringssystemer og rutiner, standardisering og sertifisering, og systemer for aktsomhetsvurderinger. Informasjon om hvordan selskapet overordnet arbeider for å forhindre negativ påvirkning på menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold, virksomhetens arbeid med å stille krav til, og følge opp, helse, miljø og sikkerhet, og tiltak for å fremme arbeiderrepresentasjon og varslingskanaler kan være viktige i en overordnet fremstilling.

Retten til informasjon som følger av §7 omfatter også opplysninger knyttet til særskilte produkter eller tjenester. For dette formålet vises det i merknadene til bestemmelsen at virksomheter kan ta utgangspunkt i den produktbaserte høyrisikolisten til Digitaliseringsdirektoratet (DFØ, 2020).

Virksomheter skal besvare forespørsler om informasjon uavhengig av om disse fremsettes muntlig eller skriftlig. Informasjonen som gis skal være dekkende, sannferdig og forståelig sett opp mot forespørselen. Dersom forespørselen er for generelt formulert kan den avvises.

Små virksomheter skal kunne redegjøre for forhold i henhold til kunnskapsplikten etter §5 innen rimelig tid og senest innen tre uker etter at kravet er mottatt, jf. §9. Mellomstore og store virksomheter skal kunne redegjøre for forhold som følger av plikt til aktsomhetsvurderinger etter §10 innen samme tidsramme. Opplysninger som er underlagt taushetsplikt i annet lovverk, for eksempel av konkurransehensyn er virksomheter ikke pliktet til å opplyse om, jf. §8.

2.3.4 §10 Større virksomheters plikt til aktsomhetsvurdering og offentliggjøring av informasjon

Bestemmelsen innebærer en plikt for større virksomheter til å gjennomføre aktsomhetsvurderinger for egen virksomhet og virksomhetens leverandørkjede, og frembringe informasjon om hvordan dette håndteres.

I merknadene til bestemmelsen vises det til at innholdet av plikten er ment å svare til FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, men er materielt begrenset sammenlignet med OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper som krever aktsomhetsvurderinger på flere områder enn det lovforslaget krever.

I utredningen er det lagt til grunn at store og mellomstore virksomheter skal gjennomføre aktsomhetsvurderinger iht. OECDs aktsomhetsmodell.

3. Eksisterende regulering, praksis og forventet utvikling

Eksisterende regulering og åpenhetspraksis, samt forventet utvikling uten innføringen av en åpenhetslov vil være sammenligningsgrunnlaget ved vurdering av økonomiske og administrative konsekvenser av lovforslaget. Åpenhetsloven stiller både krav til forhold i egen virksomhet og virksomhetens leverandørkjede. Interne forhold på dette området er allerede regulert i gjeldende lovverk, herunder arbeidsmiljøloven og interkontrollforskriften. Det er vår vurdering at åpenhetsloven ikke innebærer noen nye krav knyttet til forhold i egen virksomhet, med unntak av plikten til å redegjøre om utførte aktsomhetsvurderinger under §10. Vi har i denne delen derfor fokusert på reguleringer knyttet til oppfølging av virksomhetenes leverandørkjede.

Dette kapittelet redegjør for relevante lovverk og reguleringer på området, samt vår vurdering av gjeldende praksis og forventet utvikling knyttet til regulering av leverandør oppfølging.

Lovverk og gjeldende praksis ved en eventuell utvidelse av lovforslaget til å omfatte miljøpåvirkning diskuteres i kapittel 6.

3.1 Relevante lovverk og reguleringer

Etikkinformasjonsutvalget har rapportert utfyllende om relevant lovverk i sin rapport. I denne utredningen har vi derfor hatt fokus på å konkretisere eventuelt overlapp mellom eksisterende regulering, praksis og forventet utvikling med bestemmelsene i åpenhetsloven. Utvalget av eksisterende regulering utgjør ikke en uttømmende liste over relevant lovverk, men er basert på vår vurdering av relevans for vurdering av de økonomiske og administrative konsekvensene av åpenhetsloven. Videre har vi tallfestet antall virksomheter som omfattes av eksisterende lovverk og reguleringer, der dette er mulig. Beskrivelsene av lovenes virkeområde er hentet fra Etikkinformasjonsutvalgets rapport (2019), og fra de aktuelle lovtekstene.

- **UK Modern Slavery Act 2015:** Seksjon 54 stiller krav til rapportering om arbeidet mot moderne slaveri i virksomheter og leverandørkjeden. Selskaper som ikke har foretatt seg noe, kan rapportere det og innfri kravet. Lovens pliktsubjekter er selskaper som opererer i Storbritannia, tilbyr varer og tjenester, og har en årlig omsetning på over GBP 36 millioner. Per desember 2020 var rapporter fra 21 norske virksomheter registrert i Modern Slavery Registry,

det største tilgjengelige registeret for rapporter. Det antas at det reelle antallet norske virksomheter som omfattes er noe høyere.

- **Australia Modern Slavery Act 2018:** Loven stiller krav til rapportering om risikoen for moderne slaveri i egen drift og i leverandørkjeder, og om tiltak for å håndtere risikoene. Det stilles krav til innholdet i rapporteringen. Lovens pliktsubjekter er virksomheter og andre enheter med en årlig konsolidert avkastning på mer enn AUD 100 millioner og som enten er en australsk enhet, opererer i Australia, eller er del av samveldet. Per desember 2020 var én rapport fra en norsk virksomhet registrert i Modern Slavery Registry. Det forventes at noen flere norske virksomheter vil rapportere i 2021.
- **Frankrike Aktsomhetsloven («Devoir de vigilance») 2017:** Loven pålegger selskaper av en viss størrelse å utarbeide, gjennomføre og offentliggjøre en aktsomhetsplan. Aktsomhetsplanen skal redegjøre for hvilke tiltak som er iverksatt for å kartlegge og forhindre alvorlige brudd på menneskerettighetene, samt helse, sikkerhet og miljøskade. Loven gjelder for selskaper som på slutten av to sammenhengende regnskapsår møter en av følgende forutsetninger: (1) minst 5000 ansatte i Frankrike i selskapet og datterselskaper, og hovedkontor i Frankrike (2) minst 10 000 ansatte på global basis i selskapet og datterselskaper, og hovedkontor i Frankrike eller internasjonalt. Det er uvisst om, og evt. hvor mange norske virksomheter som omfattes av lovkravet. Vi forventer at dette vil være et svært begrenset antall.
- **Konfliktmineralforordningen 821/2017/EU** (trer i kraft 1. januar 2021): Forordningen stiller krav til aktsomhetsvurderinger i leverandørkjeden for EU-baserte importører av tinn, tantal, wolfram (tungsten) og gull med opphav i konfliktrammede områder og høyrisikoområder. Forordningen vil få direkte virkning for mellom 600 og 1 000 importører i EU, og indirekte betydning for om lag 500 smelteverk og raffinerier uavhengig om de har base innenfor EU (European Commission, 2020c). Forordningen er ikke merket som EØS-relevant, men vil indirekte påvirke virksomheter som leverer aktuelle produkter/ råvarer til EU-markedet. Det er uklart hvor mange norske virksomheter dette vil omfatte.

Norske lover:

- **Regnskapsloven:** Regnskapsloven §3-3 c stiller krav til store foretak om rapportering om samsfunnsansvar. Virksomheter som omfattes plikter å redegjøre for hva de gjør for å integrere hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter. Basert på vår kartlegging av store virksomheter anslår vi at rundt 270 virksomheter omfattes av rapporteringskravet, jf. kapittel 4.1.2.
- **Anskaffelsesloven:** Anskaffelsesloven § 5 innebærer at statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter og offentligrettslige organer skal ha egnede rutiner for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter ved anskaffelser der det er en risiko for brudd på slike rettigheter. Offentlige oppdragsgivere kan stille egnede krav og kriterier knyttet til sin leveranse som fremmer hensyn til arbeidsforhold og sosiale forhold. Vi oppfatter at dette gjøres i varierende grad. Det er uklart i hvilken utstrekning offentlige oppdragsgivere stiller krav som overlapper med kravene i åpenhetsloven. Vår oppfatning er at dette gjelder en begrenset andel av offentlige anskaffelser.

3.2 Vurdering av dagens praksis knyttet til menneske- og arbeidsrettigheter

Relevant regulering i andre land knyttet til menneske- og arbeidsrettigheter anslås å omfatte relativt få norske virksomheter. Virksomhetene som omfattes er i hovedsak store, og enkelte mellomstore.

Rapportering etter UK Modern Slavery Act vil i utgangspunktet ikke være tilstrekkelig til å møte noen av pliktene i åpenhetsloven. Lovens rapporteringskrav er spesifikke til moderne slaveri, og selskaper som ikke har foretatt seg noe, kan rapportere det og innfri kravet. Britiske myndigheter annonserte i september 2020 at det vil innføres strengere rapporteringskrav, inkludert et krav om å rapportere på aktsomhetsvurderinger knyttet til moderne slaveri. Et slikt krav vil sannsynligvis bety at rapportering etter UK Modern Slavery Act delvis vil møte rapporteringskravet om gjennomføring av aktsomhetsvurderinger etter åpenhetslovens §10. Australia Modern Slavery Act stiller allerede et slikt krav.

Frankrikes aktsomhetslov ligger tettere opp mot pliktene i Etikkinformasjonsutvalgets forslag til

åpenhetslov. Lovens aktsomhetsplikt, og krav om publisering av en aktsomhetsplan, vil trolig kunne møte pliktene under §5 og §10, evt. med mindre justeringer, samt vises til ved forespørsler under §7. Det er uklart om norske virksomheter omfattes av det franske lovkravet. Dersom det er tilfellet forventer vi at det er et svært begrenset antall.

Eksisterende praksis knyttet til lovkravene i Storbritannia, Australia og Frankrike anses å ha liten betydning for åpenhetslovens økonomiske og administrative konsekvenser for norske virksomheter.

Pliktene i tømmerforordningen (beskrevet i kapittel 6.2) har stor grad av overlapp med pliktene i åpenhetsloven, og gjelder virksomheter som omsetter tømmer og treprodukter. Forordningen har som formål å motvirke ulovlig hogst. Aktsomhetsordningen og sporbarhetskravet som ligger i ordningen anses å være overførbare til et bredere krav knyttet til menneske- og arbeidsrettigheter, samt til miljøpåvirkning. Det samme gjelder EUs konflikt-mineralforordning, som stiller krav til aktsomhetsvurderinger og implementering av sporingssystemer i leverandørkjeden for EU-baserte importører av tinn, tantal, wolfram (tungsten) og gull med opphav i konfliktrammede og høyrisikoområder. Forordningen vil indirekte påvirke norske virksomheter som leverer aktuelle produkter/råvarer til EU-markedet.

De eksisterende rapporteringspliktene under regnskapsloven er relevante for rapporteringsplikten under §10 i åpenhetsloven. Plikten i regnskapsloven tilsvarer ikke den foreslåtte plikten til å rapportere om utførte aktsomhetsvurderinger, men rapportering om aktsomhetsvurderinger vil kunne inkluderes i rapporten som kreves under regnskapsloven.

På grunn av det begrensede antallet virksomheter som omfattes, samt variasjonen i overlapp med pliktene i åpenhetsloven, anses eksisterende praksis knyttet til regulering innen menneske- og arbeidsrettigheter å være av begrenset relevans for åpenhetslovens økonomiske og administrative konsekvenser.

Noe frivillig praksis knyttet til menneske- og arbeidsrettigheter anses å helt eller delvis møte enkelte av pliktene i åpenhetsloven. Rapportering etter GRI-standarden, og som del av medlemskap i Etisk handel Norge og Global Compact, vil kunne møte rapporteringskravet etter §10, avhengig av innhold. Rapportene vil også kunne danne grunnlag for svar på generelle forespørsler etter §7. Medlemmer av Global Compact og Etisk handel Norge plikter å rapportere årlig. Etisk handel Norge krever også at medlemmer skal «jobbe aktivt med aktsomhetsvurderinger», og rapportere om disse (Etisk Handel Norge, 2020). Organisasjonene har et samlet medlemskap på 315 private virksomheter, per

desember 2020. Dette inkluderer virksomheter av ulik størrelse. Rapportering til GRI publiseres i en offentlig database på frivillig basis, per desember 2020 var ca. 40 norske virksomheter (inkludert offentlige virksomheter) registrert med en rapport fra 2019 eller 2020. I tillegg kommer annen frivillig praksis, for eksempel gjennom internasjonale initiativ, eller bransjeforeninger. Sertifiseringsordninger innen menneske- og arbeidsrettigheter, slik som Fairtrade, UTZ og Better Cotton Initiative, kan også være av relevans, i den grad de bidrar til økt sporbarhet (§6) og kan anses som relevante risikoreducerende tiltak under §10.

Enkelte norske virksomheter praktiserer i dag åpenhet om produksjonssted, i tråd med §6. Det vil si at de opplyser om hvor produktet hovedsakelig er satt sammen (siste produksjonsledd). Disse virksomhetene selger hovedsakelig forbruksvarer. Det er uvisst hvor mange virksomheter dette dreier seg om, men antallet antas å være lavt. I 2017 rapporterte 56 prosent av medlemmer av Etisk handel Norge at de har åpne leverandørlistor (Etisk Handel Norge, 2018). Dette tilsvarer ca. 60 private virksomheter.

3.3 Forventet utvikling uten innføring av en åpenhetslov

Lovgivning knyttet til virksomheters samfunnsansvar er under utredning i flere europeiske land, bl.a. i Tyskland. I Nederland trer en ny aktsomhetslov for forebygging av barnarbeid i kraft i 2021, og det antas at enkelte norske virksomheter vil omfattes av denne. EUs Corporate Social Governance Initiative anses som mest relevant for pliktene i åpenhetsloven. EU-kommisjonen jobber nå med å utarbeide forslag til en aktsomhetslov for virksomheter. Lovforslaget er forventet å dekke menneske- og arbeidsrettigheter, klima- og miljø, og anti-korrupsjon. Lovutkastet forventes å offentliggjøres innen sommeren 2021.

Prosessen i EU er fortsatt på et tidlig stadium, og det er ikke mulig å anslå i hvilken grad lovforslaget vil overlappes med pliktene i åpenhetsloven. Basert på uttalelser og innspill er det likevel mulig å anta at lovforslaget vil vektlegge aktsomhetsvurderinger som metode. Et lovforslag utviklet av EU-parlamentet, som er innspill til EU-kommisjonens arbeid, tar utgangspunkt i OECDs retningslinjer for aktsomhetsvurderinger og legger opp til et lovkrav som i stor grad overlapper med kravene i åpenhetslovens § 10. EU-parlamentets lovforslag definerer ulike elementer i aktsomhetsvurderingen, og foreslår blant annet å definere i lovteksten hvordan involvering av berørte interessenter skal foregå.

Det er ikke mulig å si hvilke norske virksomheter en eventuell lov vil omfatte. Innspillet fra EU-parlamentet foreslår at en lov i utgangspunktet dekker alle virksomheter, men åpner for at medlemslandene kan redusere pliktene for de minste virksomhetene.

Flere virksomheter vi har snakket med i forbindelse med denne utredningen, både mellomstore og store, har nevnt at de følger nøye med på utviklingen i EU og at dette er viktig for deres videre arbeid. En mellomstor bedrift uttalte at et eventuelt lovkrav fra EU trolig vil forenkle leverandøroppfølgingen som forventes å følge av åpenhetsloven, da de forventer at et lovkrav fra EU vil bidra til økt kunnskap og forståelse blant internasjonale leverandører.

3.4 Oppsummering

Per i dag omfattes et begrenset antall norske virksomheter av andre lands relevante lovgivning på dette området. Pliktene i UK Modern Slavery Act 2015 og Australia Modern Slavery Act 2018 overlapper kun i begrenset grad med pliktene i åpenhetsloven. EUs konfliktmineralforordning anses som relevant, men antas å indirekte omfatte kun et fåtall norske virksomheter.

Eksisterende regulering i andre land innen menneske- og arbeidsrettigheter, anses å være av begrenset relevans for vurdering av åpenhetslovens økonomiske og administrative konsekvenser. For virksomheter som leverer til offentlig sektor stilles det i dag krav på dette området som delvis kan overlappes med lovforslaget ved enkelte anskaffelser.

Frivillig praksis anses å være av noe høyere relevans for åpenhetsloven, og noe frivillig praksis møter enkelte av pliktene i åpenhetsloven enten helt, eller delvis. Vår kartlegging tyder likevel på at det er et relativt lavt antall virksomheter som rapporterer etter relevante standarder eller deltar i relevante initiativ.

Kostnadsestimatene i kapittel 5 reflekterer at en andel virksomheter allerede har relevant praksis innen menneske- og arbeiderrettigheter, og at oppfyllelse av lovkravet forventes å være mindre ressurskrevende for disse.

De forventede initiativene på området, særlig en mulig innføring av aktsomhetslovgivning på EU-nivå, anses som relevant for vurdering av økonomiske og administrative konsekvenser av åpenhetsloven, men er på dette tidspunktet for uklare til at disse kan vurderes opp mot kravene i åpenhetsloven. Disse er derfor ikke hensyntatt i vår kostnadsvurdering.

4. Virksomheter i næringslivet som omfattes av åpenhetsloven

I dette kapittelet presenterer vi vår analyse av omfang av virksomheter i næringslivet som vil omfattes av åpenhetsloven, samlet og fordelt på ulike karakteristika. Relevante karakteristika danner grunnlag for kostnadsestimatene i kapittel 5, herunder samlet vurdering av økonomiske og administrative konsekvenser i kapittel 5.5.

4.1 Omfang av virksomheter i næringslivet som omfattes av åpenhetsloven

Denne utredningen er avgrenset til å gjelde virksomheter i næringslivet som tilbyr varer og tjenester i Norge. Etikkinformasjonsutvalgets forslag til åpenhetslov inkluderer alle virksomheter som tilbyr varer og tjenester i Norge, og er dermed mer omfattende enn vår kartlegging.

4.1.1 Metode for fastsettelse av antall virksomheter

Totalt antall virksomheter i næringslivet som omfattes av åpenhetsloven er fastsatt basert på antall bedrifter fra [ssb.no](#) (SSB, 2020e) og regnskapsdata fra Proff.no for regnskapspliktige virksomheter i 2018. Følgende organisasjonsformer fra Proff.no er inkludert i utredningen:²

- Ansvarlig selskap
- Aksjeselskap
- Allment aksjeselskap
- Selskap med begrenset ansvar
- Ansvarlig selskap med delt deltakeransvar
- Enkeltpersonforetak
- Gjensidig forsikringsselskap
- Kommandittselskap
- Norskregistrert utenlandsk foretak
- Pensjonskasse
- Samvirkeforetak
- Europeisk selskap
- Sparebank
- Annet foretak iflg. særskilt lov
- Verdipapirfond

Norsk netthandel er inkludert i det totale antall bedrifter, og mange netthandler sameksisterer med fysiske butikker. Utenlandsk netthandel rettet mot norske forbrukere er også omfattet av lovforslaget.

² Organisasjonsformer som ikke er inkludert i utredningen er: Ikke næringsdrivende virksomhet, Administrativ enhet - offentlig sektor, Annen juridisk person, Boligbyggelag, Andre bo, Borettslag, Europeisk økonomisk foretaksgruppe, Eierseksjonssameie, Forening/lag/innretning, Fylkeskommune, Andre ikke-juridiske personer, Konkursbo, Den norske kirke,

Disse er ikke inkludert i analysene i denne utredningen. Utenlandsk netthandel representerer imidlertid en betydelig del av norsk varehandel. Norske forbrukere handlet for nesten 66 milliarder kroner i utenlandske netthandler i 2018. Av dette ble det handlet klær og sko for nesten 4 milliarder kroner og elektriske varer for over 3,4 milliarder kroner (SSB, 2020a). Til sammenligning var norsk detaljhandel i 2018 på i overkant av 500 milliarder kroner (SSB, 2018b).

I utredningen skilles det mellom store, mellomstore og små virksomheter, jf. kapittel 2.2. Ved beregning av omfang av mellomstore virksomheter har det, på grunn av mangelfulle data om antall ansatte i regnskapsrapporteringen, ikke vært mulig å kontrollere for vilkåret «(gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret: 50 årsverk)». Det betyr at noen virksomheter som er mellomstore vil kategoriseres som små, og noen bedrifter som er små kategoriseres som mellomstore. Vår vurdering er likevel at fordelingen mellom små og mellomstore virksomheter i høy grad reflekterer den faktiske fordelingen mellom virksomhetene.

Innen de ulike størrelseskategoriene skiller vi i utredningen mellom virksomheter med ulike karakteristika. I kartleggingen av omfang på dette nivået har det vært behov for å gjøre noen tilpasninger. En stor gruppe bedrifter er i regnskapsdataene plassert i næringskategorien «(hovedkontortjenester)». For å plassere disse i riktig næringsgruppe har vi oppdatert næringskategorien for virksomhetene slik at disse reflekterer faktisk bransjetilhørighet. For virksomheter som inngår i kategorien «(store virksomheter)» har vi manuelt plassert disse i riktig bransje ved å gjøre en overordnet vurdering av bedriftens bransje basert på tilgjengelig informasjon. For mellomstore selskaper er nesten 900 selskaper plassert i kategorien «(hovedkontortjenester)». For kategorisering av disse har vi benyttet data fra SSB med fordeling av foretak med 50 til 249 ansatte etter bransje (SSB, 2020d).

4.1.2 Omfang av virksomheter

I alt var 272 245 virksomheter regnskapspliktige i 2018 og 250 469 av disse faller inn under organisasjonsformer inkludert i utredningen, se kapittel 4.1.1. Dette tilsvarer 92 prosent av alle regnskapspliktige selskap i 2018.

Kommune, Kontorfellesskap, Særskilt oppdelt enhet, Organisasjonsledd, Andre enkeltpersoner registrert i tilknyttet register, Partrederi, Enkeltpersoner som registreres i Revisorregisteret, Tingsrettslig sameie, Staten, Stiftelse, Tvangsregistrert for MVA.

I 2020 er det 590 810 bedrifter i Norge (SSB, 2020e). Basert på regnskapstall for 2018 legger vi til grunn at 92 prosent av disse er virksomheter i næringslivet. Det tilsvarer 543 545 virksomheter, som er det totale omfanget av virksomheter i denne utredningen.

Fordelingen av virksomheter på størrelseskategoriene store, mellomstore og små virksomheter er gitt i Tabell 4-1. I kategorien små virksomheter har i overkant av 100 300 (om lag 20 prosent) av virksomhetene under fem ansatte.

Tabell 4-1: Antall virksomheter i 2020 som blir berørt av åpenhetsloven fordelt på virksomhetsstørrelse

Virksomhetsstørrelse	Antall
Store	270
Mellomstore	8 560
Små	535 000
I alt	543 830

Kilde: SSB.no, tabell 07091 og regnskapstall fra proff.no for 2018. Note: Antall virksomheter basert på regnskapstall fra 2018 er framskrevet til 2020 slik at dette samsvarer med SSB-tallene. Totalt antall bedrifter avviker noe fra framskrevet antall pga. avrundning.

4.1.3 Relevante karakteristika innen størrelseskategoriene

Innenfor de ulike størrelseskategoriene er det utvalgte karakteristika som forventes å påvirke virksomhetenes økonomiske og administrative konsekvenser ved innføring av lovforslaget. For store virksomheter er virksomhetenes modenhet vurdert som mest relevant, mens for mellomstore virksomheter er både modenhet og bransjetilhørighet vurdert som relevant. For små virksomheter skiller lovforslaget på virksomheter i høyrisikobrancher og øvrige brancher, og disse er dermed delt inn i to kategorier basert på vår vurdering av bransjens risiko for negativ påvirkning på menneske- og arbeidsrettigheter.

Store virksomheter

De fleste store selskap har omfattende leverandørnettverk med betydelig risiko knyttet til blant annet uavklart praksis vedrørende menneskerettigheter og arbeidsforhold (The Governance Group, 2020).

De store selskapene vi har intervjuet i forbindelse med utredningen, beskriver det vi vurderer som omfattende systemer og betydelige ressurser til å følge opp virksomhetens arbeid på området. Samtlige selskaper oppgir at de gjennomfører aktsomhetsvurderinger i henhold til OECDs retningslinjer og vår vurdering er at

disse oppfyller kravene om gjennomføring av aktsomhetsvurderinger etter §10. Vi har imidlertid kun snakket med et fåtall store virksomheter.

En gjennomgang av rapporteringen til de 100 største selskapene på Oslo Børs, utført av The Governance Group, viser at åtte av selskapene ikke har omtalt sitt arbeid med leverandøroppfølging i sin rapportering (The Governance Group, 2020). The Governance Group viser til at produsenter av materialer har den mest informative rapporteringen og at foretak innen konsumvarer, forsyning, kommunikasjon og sparebanker også generelt har god rapportering, mens foretak innen finans, industri og helse henger etter.

Rapportering er kun én indikator på arbeidet virksomheter gjør på dette området og kan ikke benyttes til å si i hvor stor grad ulike typer store virksomheter oppfyller pliktene i åpenhetsloven. Kartleggingen tyder likevel på at det er variasjon i hvor store grad virksomheter jobber med oppfølging av menneske- og arbeidslivsrettigheter i sine leverandørkjeder. Vår vurdering er at alle store virksomheter gjør noe arbeid på dette området, om enn begrenset. I en kartlegging av praksis blant store virksomheter fra Amnesty (2019), oppga for eksempel alle store virksomheter at de har en policy for menneskerettigheter.

For å karakterisere store virksomheter skiller vi på virksomhetenes grad av modenhet, der selskapene som allerede i dag gjennomfører aktsomhetsvurderinger vurderes som svært modne, mens virksomheter som henger etter er vurdert som mindre modne og forventet å måtte sette av mer ressurser for å oppfylle kravene.

Av de 270 virksomhetene som inngår i kategorien store virksomheter legger vi til grunn at om lag 80 virksomheter er svært modne (ca. 30 prosent), mens 55 virksomheter er å anse som lite modne (ca. 20 prosent). Vurderingen er basert på konsultasjoner med relevante virksomheter, egne vurderinger og The Governance Groups vurdering av leverandør-oppfølging blant de 100 største selskapene på Oslo børs (The Governance Group, 2020).³ Den resterende andelen (135 virksomheter) er forventet å falle mellom disse to kategoriene. Vi legger denne fordelingen til grunn ved vurdering av økonomiske og administrative konsekvenser i kapittel 5.

Mellomstore virksomheter

Mellomstore virksomheter er ikke omfattet av kravet i regnskapsloven etter §3-3c om redegjørelse av samfunnsansvar, og det antas at det stilles færre relevante krav til mellomstore virksomheter enn til store, for eksempel fra interessenter. Det forventes

følgning, mens 22 selskaper oppnår score på de to laveste nivåene (1 og 0).

³ Gjennomgangen viser at 32 av 100 selskaper oppnår høyest score (4) på vurderingskriteriet leverandør-opp-

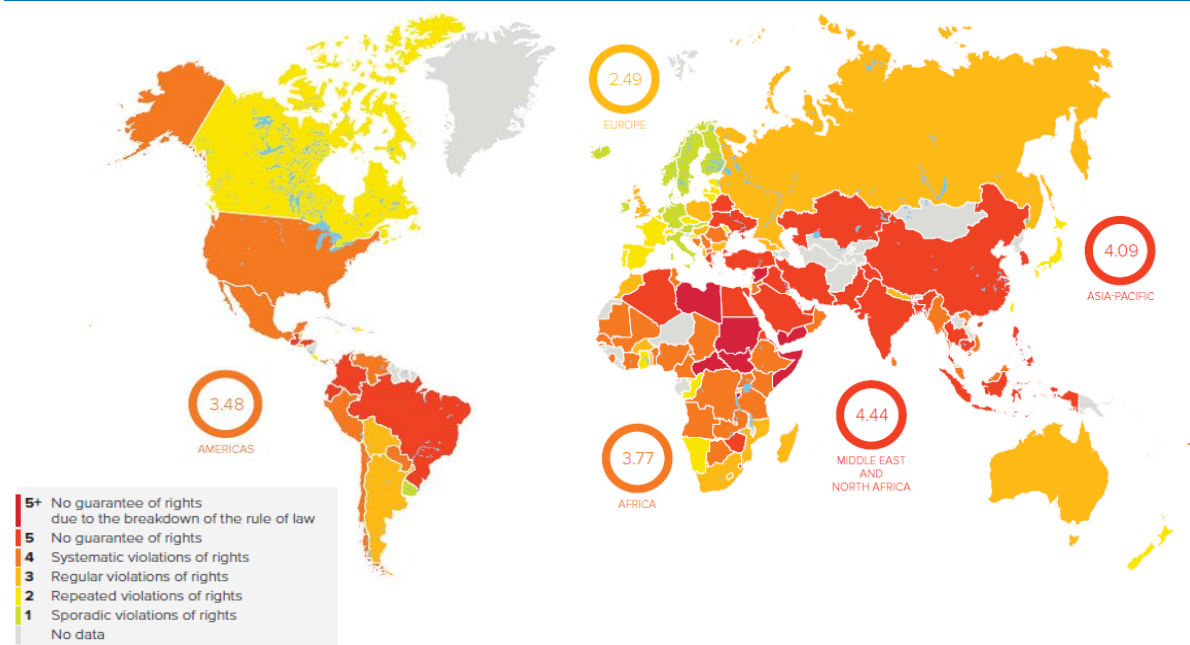
derfor at mellomstore virksomheter i mindre grad enn store har etablerte rutiner som innfrir kravene i åpenhetsloven. Mellomstore foretak er imidlertid omfattet av den samme plikten til å gjennomføre aktsomhetsvurderinger som store foretak i Etikkinformasjonsutvalgets forslag til åpenhetslov.

Mellomstore foretak kjennetegnes av betydelig variasjon i størrelse, leverandørsammensetning og modenhet. Mellomstore virksomheter operer imidlertid oftere innen én bransjekategori enn store virksomheter, og risikoen for negativ påvirkning på menneskerettigheter og arbeidsliv kan derfor i større grad knyttes til bransje.

I vurderingen av økonomiske og administrative konsekvenser av lovforslaget i kapittel 5 skiller vi blant annet mellom virksomheter i ulike bransjer basert på bransjens risiko for negativ påvirkning på menneskerettigheter og arbeidsliv. For alle næringer har vi vurdert risikoen for negativ påvirkning på menneskerettigheter og arbeidsliv, og gruppert disse i kategoriene lav risiko, middels risiko og høy risiko, se vedlegg B. For dette har vi i hovedsak benyttet Digitaliseringsdirektoratets høyrisikoliste og importdata fordelt på bransjer fra SSB⁴.

Høyrisikobrancher kjennetegnes i vår analyse av at ett eller flere ledd i verdikjeden foregår i land og

Figur 4-1: Vurdering av lands grad av respekt for arbeidsrettigheter, skala fra 1 til 5+ der 1 er lav risiko for brudd på arbeidsrettigheter («sporadic violation of rights») og 5 er svært høy risiko for brudd på arbeidsrettigheter («no guarantee of rights»)

Kilde: International Trade Union Confederation, 2020

⁴ Bruken av importdata må anses som en tilnærming og ikke en presis beregning, ettersom importstatistikken gir informasjon om det siste landet varer har oppholdt seg, som ofte kan være et land med lav risiko. I tillegg er statistikken

sektorer hvor det er svakt vern om menneskerettigheter, og brudd på menneskerettigheter forekommer ofte. Lav risiko brukes om bransjer hvor verdikjeden i liten grad har forgreninger til land med svakt menneskerettighetsvern. Det kan være at kun deler av en bransje i virkeligheten kjennetegnes ved høy risiko som følge av at bruk av innsatsfaktorer, produktutvalg og -sammensetning varierer innad i bransjene, mens andre deler kjennetegnes med lav risiko. I slike tilfeller har vi brukt en gjennomsnittsbetraktning og vurdert risikoen som middels, ettersom det innenfor rammene av oppdraget ikke har vært anledning til å gjøre en mer detaljert vurdering.

Høyrisikobrancher er typisk produksjonsvirksomheter hvor innsatsfaktorer, maskiner og andre komponenter importeres, alternativt varehandel hvor produktutvalget består av importvarer. International Trade Union Confederation (ITUC) har utarbeidet en oversikt som inkluderer 139 land i verden, hvor disse rangeres etter grad av respekt for arbeidsrettigheter. Bransjer med en høy andel av import fra land som har lav (score 4), eller ingen (score 5 og 5+), grad av respekt for arbeidsrettigheter har vi vurdert som høyrisikobrancher. Figur 4-1 viser ITUC-rangeringen av land for 2020 (International Trade Union Confederation, 2020).

grovindelt på produktgrupper slik at produkter fra høyrisikoland kan være gruppert med produkter fra lavrisikoland, noe som tildekker omfanget av import fra høyrisikoland.

Når det gjelder tjenestevirksomheter vil de, i den grad de er avhengig av import av varer eller tjenester fra høyrisikoland, være eksponert for risiko for negativ påvirkning på menneske- og arbeidsrettigheter. I bransjer hvor det er høy utbredelse av arbeidslivskriminalitet i Norge er også risikoen for menneskerettighetsbrudd til stede. For tjenestecæringar har vi også støttet oss på andre kilder enn importdata, blant annet NTAES (2017) situasjonsbeskrivelse av arbeidslivskriminalitet i Norge.

Til tross for at enkelte grupper tjenestevirksomheter er tilknyttet det vi har vurdert som middels- eller høyrisikobrancher er alle mellomstore tjenestevirksomheter kategorisert i lav-kostnadskategorien i kapittel 5. Begrunnelsen for dette er at risikoen i hovedsak er vurdert å være knyttet til bedriftsinterne forhold, ikke forhold i leverandørkjeden. Bedriftsinterne forhold er forhold som allerede er regulert av gjeldende lovverk og forslaget til åpenhetslov innebærer etter vår vurdering således ikke noen nye plikter av betydning for virksomhetene. Vi kjenner imidlertid til at det innenfor flere bransjer, f.eks. byggebransjen, renhold, fiskeri og transport, er utfordringer knyttet til arbeidslivskriminalitet, og at det potensielt er høy risiko for brudd på menneske- og arbeidsrettigheter.

I vurderingen av økonomiske og administrative konsekvenser for virksomheter forventer vi at mellomstore virksomheter som selger egne varer har større mulighet til, og ansvar for, å kreve innsikt i produksjonsprosesser som foregår hos leverandører og til å velge leverandører, sammenlignet med selskaper som importerer og selger andres merkevare. Virksomheter som eier sin egen produksjon forventer vi i enda større grad at har kontroll over produksjonsforholdene. For virksomheter som selger andres merkevarer forventer vi at merkevareeiere sjelden har full åpenhet om produktsammensetning, produksjonssted og bruk av underleverandører, og varehandelen har dermed kun begrenset informasjon om forhold i leverandørkjeden.

Virksomheter som leverer til offentlig sektor, spesielt store statlige foretak, forventer vi er mer modne enn andre virksomheter når det gjelder åpenhet om sine leverandørkjeder. Konsultasjoner med virksomheter tyder imidlertid på at praksis her varierer. Enkelte virksomheter viser til at offentlig sektor i stor grad krever at deres leverandører og underleverandører har ordnede forhold, drevet av anskaffelsesloven §5 som åpner for at det ved offentlig anskaffelser kan stilles krav som fremmer respekt for grunnleggende menneskerettigheter.

Ved vurdering av økonomiske og administrative konsekvenser i kapittel 5 skiller vi for mellomstore virksomheter på virksomhetenes bransjetilhørighet og modenhet. Vi forventer at virksomheter som tilhører lavrisikobrancher og tjenestevirksomheter har en relativt lav merkostnad ved innføring av åpenhetsloven, mens virksomheter i høyrisikobrancher hovedsakelig er forventet å ha en relativt høy kostnad.

For å hensynta at enkelte virksomheter er mer modne enn andre, uavhengig av bransjetilhørighet, har vi gjort en grov, skjønnsmessig vurdering og lagt til grunn at 10 prosent av mellomstore virksomheter i høyrisikobrancher allerede har noe oppfølging på dette området i dag og dermed vil ha en lavere kostnad ved innføring av åpenhetsloven. Disse er plassert i kostnadskategorien middels. Videre forutsetter vi at 5 prosent av bedriftene i bransjer med middels risiko og 5 prosent av bedriftene i bransjer med høy risiko allerede gjør mye på dette området, og at åpenhetsloven dermed vil ha relativt lave økonomiske og administrative konsekvenser for disse. Disse er dermed plassert i det lave kostnadsestimatet.

Av de 8 560 virksomhetene som inngår i kategorien mellomstore virksomheter legger vi til grunn at 4 300 (50 prosent) faller i det lave kostnadsestimatet, 850 (10 prosent) har middels kostnader og 3 400 (40 prosent) har høye kostnader. Tjenestevirksomheter utgjør ca. 40 prosent av alle mellomstore virksomheter og er plassert i det lave kostnadsestimatet.⁵

Små virksomheter

Små virksomheter kjennetegnes av den samme variasjonsbredden som finnes blant mellomstore virksomheter. Små virksomheter kan være organisert som enkeltpersonforetak, aksjeselskap, ansvarlig selskap eller annet. I størrelse varierer små virksomheter fra å ha ingen eller et fåtall ansatte til opptil 50 ansatte, og salgsinntekt fra nær null kroner til rundt 70 millioner kroner årlig. Små virksomheter finnes også i alle bransjer og utgjør hoveddelen av alle virksomheter i næringslivet (98 prosent).

Det er vår forståelse av lovforslaget at små virksomheter i høyrisikobrancher møter strengere krav når det gjelder oppfølging av sine leverandørkjeder enn små virksomheter i middels- og lavrisikobrancher. I henhold til åpenhetsloven §5 annet ledd heter det at kunnskapsplikten gjelder i alle tilfeller der risiko for påvirkning er høyest. I vurderingen av økonomiske og administrative konsekvenser i kapittel 5 skiller vi derfor mellom små virksomheter i høyrisikobrancher og andre små virksomheter.

⁵ Tjenestevirksomheter utgjør alle virksomheter som er plassert i næringskode 49 til og med 99 (SN2007).

Til forskjell fra for store og mellomstore virksomheter, forventer vi ikke at små virksomheter ved salg av egne merkevarer nødvendigvis har økt innsikt i produksjonsforholdene. Produksjon av egne merkevarer kan foregå på kontrakt med fabrikker i høyrisikoland som Kina og Bangladesh, hvor virksomheten utgjør en liten del av fabrikkens kapasitet, som gir virksomhetene liten innflytelse over leverandøren. Produksjonen kan også foregå gjennom agenter som kan tildekke de faktiske produksjonsforholdene. Unntaket er tilfeller der virksomheten eier sin egen produksjon eller har særlig fokus på at deres leverandører og underleverandører har ordnede forhold i sin virksomhet. Vi er kjent med at det finnes virksomheter som har god leverandøroppfølging og rapporterer på menneskerettighetspåvirkning også blant små virksomheter. Vår vurdering er likevel at disse utgjør et så begrenset antall at det er innenfor estimatusikkerheten, og vi har dermed ikke gjort noen videre justeringer i fordelingen av små virksomheter.

For små virksomheter bruker vi dermed vurderingen av bransjerisiko direkte for å vurdere de økonomiske og

administrative konsekvenser av lovforslaget i kapittel 5. Vi skiller mellom små virksomheter i høyrisikobrancher og andre små virksomheter.

Av de 535 000 virksomhetene som inngår i denne kategorien legger vi til grunn at 375 000 virksomheter (70 prosent) tilhører det lave kostnadsestimatet og 160 000 virksomheter (30 prosent) vil ha høye kostnader. Tjenestevirksomheter utgjør ca. 65 prosent av alle små virksomheter og er plassert i det lave kostnadsestimatet.

4.2 Fordeling av virksomheter på ulike karakteristika

Tabell 4-2 oppsummerer relevante karakteristika for de ulike kostnadskategoriene fordelt på store, mellomstore og små virksomheter. Tilhørende andel og antall virksomheter er også oppgitt i tabellen for de ulike størrelseskategoriene.

Tabell 4-2: Andel av virksomheter etter størrelseskategori fordelt på ulike karakteristika

Type	Lavt estimat		Medium estimat		Høyt estimat	
	Karakteristika	Andel (antall)	Karakteristika	Andel (antall)	Karakteristika	Andel (antall)
Store	Modne virksomheter	30 % (80)	Noe grad av modenhet	50 % (135)	Lite grad av modenhet	20 % (55)
Mellomstore	Alle virksomheter i lavrisikobrancher		Virksomheter i høyrisikobrancher som gjør litt på området i dag		Virksomheter i høyrisikobrancher som gjør lite på området i dag	
	Tjenestevirksomheter ¹ Virksomheter med egen produksjon og som er særlig opptatt av tema	50 % (4 300)	Virksomheter i brancher med medium risiko som gjør lite på området i dag	10 % (860)		40 % (3 400)
Små	Virksomheter i lavrisikobrancher		n/a		Virksomheter i høyrisikobrancher	
	Tjenestevirksomheter ² Egen produksjon Et lite antall bedrifter som har fokus på området allerede i dag	70 % (375 000)		n/a		30 % (160 000)

Kilde: Oslo Economics og KPMG. Note: Tjenestevirksomheter utgjør ca. 40 prosent av mellomstore virksomheter og ca. 65 prosent av små virksomheter.

5. Kostnader for virksomheter i næringslivet

I dette kapittelet vurderer vi økonomiske og administrative konsekvenser for ulike type virksomheter i næringslivet som følge av Etikkinformasjonsutvalgets forslag til åpenhetslov. Økonomiske og administrative konsekvenser er vurdert i form av den direkte kostnaden for virksomhetene ved å oppfylle plikter som ikke følger av annet lovverk, gitt gjeldende reguleringer og praksis.

Indirekte kostnader som kan følge av lovforslaget er ikke vurdert i denne utredningen. Indirekte kostnader kan for eksempel være kostnader virksomheter pådrar seg som følge av at de velger å gjøre ytterligere tiltak enn det lovforslaget krever for å kunne vise til dette i sine årsrapporter eller i andre sammenhenger.

5.1 Forutsetninger ved kostnadsvurderingene

Analysen omfatter ikke vurdering av nye reguleringer eller virkemidler på området som vil trekke i samme retning som lovforslaget, for eksempel EU-reguleringer. Denne avgrensingen er gjort som følge av at kravene i de initiativene som er under utarbeidelse på dette tidspunktet er for uklare til at disse kan vurderes opp mot kravene i åpenhetsloven. Det forventes imidlertid at det vil komme reguleringer fra EU på dette området som innebærer at virksomheter i mer eller mindre grad vil måtte gjøre relevante tiltak, uavhengig av innføringen av dette lovforslaget.

For hver av størrelseskategoriene små, mellomstore og store virksomheter, vurderer vi hva som typisk vil være kostnaden for virksomheter med ulike karakteristika, fordelt på kostnadskategoriene; lavt, medium og høyt estimat.

Lavt estimat reflekterer estimert gjennomsnittskostnad for virksomheter som forventes i liten grad å bli påvirket av lovforslaget. Høyt estimat reflekterer estimert gjennomsnittskostnad for virksomheter som i stor grad forventes å bli påvirket av lovforslaget. For virksomheter som faller mellom disse to kategoriene har vi lagt til grunn en forventet gjennomsnittskostnad som ligger midt mellom høyt og lavt estimat.

Kostnadene er i all hovedsak knyttet til tidsbruk i virksomhetene. Vi har i analysene definert arbeids-

oppgavene knyttet til å oppfylle lovforslaget og anslått tidsbruken ved oppgavene, med utgangspunkt i eksempelvirksomheter. Ved vurdering av kostnader for tidsbruken har vi lagt til grunn gjennomsnittlig arbeidskraftkostnad per faktisk arbeidede time for alle sektorer (SSB, 2020b).⁶ For 2020 er denne beregnet til å være 540 kroner per time. Dette tilsvarer en årlig arbeidsgiverkostnad på om lag 850 000 kroner og 1 580 arbeidede timer per år.

Lovforslagets §11 inkluderer en aktiv veiledningsplikt for tilsynsmyndighet. Veiledningsplikt gjelder særlig hva som skal til for å oppfylle kunnskapsplikten i §5, åpenhet om produksjonssted etter §6, rett til informasjon etter §7 og plikt til aktsomhetsvurdering og offentliggjøring av opplysninger etter §10. Det er vår forståelse at slik veiledning skal gis kostnadsfritt for virksomheter og uten begrensning. I konsekvensanalysen er det lagt til grunn at tilsynsmyndigheten vil utarbeide kurs og annet veiledningsmaterieell som maler o.l., samt tilby individuell rådgivning til virksomheter ved behov. Det forventes at slik veiledning vil bidra til å redusere virksomhetenes kostnader ved å oppfylle de ulike pliktene i lovforslaget, både som følge av at de ikke trenger å bruke ressurser av betydning på å forstå hvordan de skal oppfylle pliktene i lovforslaget og at det vil bli tilgjengeliggjort materieell og maler som vil avhjelpe virksomhetenes arbeid med å oppfylle de ulike pliktene.

Det er vår vurdering at det vil være viktig med veiledning for alle typer virksomheter, og særlig små og mellomstore virksomheter som ikke har erfaring med gjennomføring av risikokartlegginger eller aktsomhetsvurderinger på dette området. Behovet for veiledning er forventet å variere mellom virksomheter. For alle virksomheter forventer vi at det vil være viktig å tydeliggjøre hvilke tiltak tilsynsmyndighetene krever at skal gjennomføres for å oppfylle pliktene de ulike pliktene i lovforslaget. For små virksomheter forventer vi at det også vil være viktig å klargjøre hva det ikke kreves at disse gjør, slik at virksomheter ikke bruker omfattende ressurser på tiltak som det er forventet at deres leverandører, grossister eller andre følger opp.

Lovforslaget §§12 og 13 inkluderer regler om klage over avslag på krav om informasjon og kontroll og håndheving ved tilsynsorgan. Bestemmelsene innebærer at virksomheter vil måtte dekke egne

økning i gjennomsnittlige arbeidskraftkostnader og at antall arbeidede timer er vendt fra 2019. 2 prosent årlig økning i gjennomsnittlige arbeidskraftkostnader tilsvarer gjennomsnittlig årlig økning i perioden 2016 til 2019. For 2020 er gjennomsnittlige arbeidskraftkostnader per faktisk arbeidede time beregnet til 543 kr per time. Timekostnaden er i analysen avrundet til 540 kr.

⁶ Gjennomsnittlig arbeidskraftkostnad per faktisk arbeidede time er beregnet basert på gjennomsnittlige arbeidskraftkostnader per årsverk og antall faktisk arbeidede timer per næring. Arbeidskraftkostnader og arbeidede timer er gitt løpende for årene 2016 til og med 2019. For beregning av gjennomsnittlig arbeidskraftkostnad per arbeidede time for 2020 er det lagt til grunn 2 prosent

kostnader i forbindelse med saksbehandlingen og vedtak fra tilsynet og klageorganet i tråd med vanlige regler i forvaltningsloven. Dersom saken påklages og klager gis medhold, kan det gis helt eller delvis dekning av saksomkostningene. Eventuelle kostnader som følge av §§12 og 13 er ikke mulig å anslå på forhånd og er heller ikke vurdert i denne utredningen. For å begrense virksomhetenes kostnader i forbindelse med tilsynsorganets kontroll og håndheving av regelverket, understreker enkelte virksomheter at det er viktig at tilsynsorganet har tilstrekkelig kompetanse på området.

Beregningene i utredningene omfatter ikke offentlige virksomheter. Lovforslaget gjelder imidlertid også offentlige virksomheter. Vi forventer at offentlig eide virksomheter ivaretar sitt samfunnsansvar i tråd med anskaffelsesloven §5, som pålegger disse virksomhetene å ha egnede rutiner for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter ved anskaffelser, der det er en risiko for brudd på slike rettigheter. Vi legger dermed til grunn at offentlige virksomheter som tilbyr varer og tjenester har et høyt modenhetsnivå, tilsvarende store virksomheter i lavt kostnadsestimat.

Kostnader knyttet til gjenoppretting, under trinn 6 av OECDs modell for aktsomhetsvurderinger, er ikke inkludert i kostnadsestimatene knyttet til plikten i §10 om å gjennomføre aktsomhetsvurderinger. Årsaken til dette er at vi ikke anser det som mulig å anslå kostnadene for eventuelle gjenopprettingstilfeller.

Vi understreker at det er usikkerhet forbundet med kostnadsestimatene og at de må betraktes som grove estimater. En full forståelse av hvilke forpliktelser som vil treffe ulike virksomheter og bransjer som følge av lovforslaget, krever tilgang på mer tid og ressurser enn det som er gjort tilgjengelig for denne utredningen.

5.2 Kostnader for små virksomheter

Tabell 5-1 oppsummerer hvilke typer små virksomheter som faller innenfor de ulike kostnads-kategoriene, jf. kapittel 4.2. For små virksomheter skiller lovforslaget på virksomheter i høyrisikobransjer og øvrige bransjer. Små virksomheter er derfor delt inn i kategoriene høyt og lavt estimat, basert på bransjetilhørighet og vår vurdering av bransjens risiko for negativ påvirkning på menneske- og arbeidslivsrettigheter.

Tabell 5-1: Type virksomhet fordelt på kostnadsestimat lav, medium, høyt

Kostnad	Karakteristika	Antall
Lavt estimat	Virksomheter i bransjer med lav- og medium risiko Tjenestevirksomheter Virksomheter som har egen produksjon eller som er særlig opptatt av menneske- og arbeidslivsrettigheter	375 000
Medium estimat	Ikke aktuell	na
Høyt estimat	Virksomheter i høyrisiko-bransjer	160 000

Kilde: Oslo Economics og KPMG

Innenfor det lave kostnadsestimatet finner man små virksomheter i bransjer med lav- og medium risiko, jf. vedlegg B. I tillegg forventes alle tjenestevirksomheter og virksomheter som har egen produksjon eller er særlig opptatt av menneske- og arbeidslivsrettigheter å falle inn under denne kategorien. En stor andel av virksomhetene i denne kategorien er eiendoms-selskaper⁷. Rådgivning-, arkitekt- og konsulentvirksomhet, samt finansieringsvirksomhet, serveringsvirksomhet og IT-tjenester utgjør også en betydelig del.

Virksomheter som har egen produksjon og/eller er særlig opptatt av menneske- og arbeidslivsrettigheter i virksomhetens leverandørkjede opererer etter vår erfaring gjerne i bransjer hvor det har vært mye fokus på dette, som tekstilbransjen (eks. KAOS), leketøysbransje (eks. Leker og mer) og medisinsk forbruksmateriell.

Det høye kostnadsestimatet omfatter virksomheter i høyrisikobransjer. For små virksomheter inkluderer dette i hovedsak virksomheter som driver videresalg av varer i eget navn til annen næringsvirksomhet (engroshandel), detaljhandel og byggevirksomhet (oppføring av bygg og utførelse av deler av bygg og anlegg, eller forberedelse for det).

5.2.1 Lavt kostnadskategori – liten virksomhet som i liten grad berøres av lovforslaget

Ved estimering av kostnader for små virksomheter som i liten grad forventes berørt av lovforslaget er det tatt utgangspunkt i en liten, lokal elektrikerbedrift med få ansatte og få leverandører. Denne kategorien består imidlertid av nesten 70 prosent av alle virksomheter og omfatter en rekke næringer. Kostnadene innad i gruppen vil som følge variere.

⁷ Omfatter bortforpaktere, agenter og/eller meglere på ett eller flere av følgende områder: kjøp eller salg av fast eiendom, utleie av fast eiendom, annen virksomhet i

forbindelse med fast eiendom som f.eks.: taksering av fast eiendom og oppdrag som deponeringsagent i forbindelse med fast eiendom.

I merknadene til lovforslagets §5 skriver utvalget at det for en liten, lokal elektrikerbedrift ikke kan forventes at de har annen kunnskap enn om ansettelses- og arbeidsforholdene i bedriften selv, og hvilke grossister de får leveranser fra. Dette er dermed lagt til grunn i vurderingen.

Tabell 5-2 gir en oversikt over hvilke plikter virksomheter i denne kategorien oppfyller, hvilke tiltak

virksomhetene må gjøre for å oppfylle de ulike pliktene og tilhørende kostnadsestimat. Under tabellen er det redegjort nærmere for kostnadsestimatene. Samlet kostnad for oppfyllelse av kravene for små virksomheter som forventes å bli berørt i liten grad av lovforslaget er estimert til i overkant av 2 000 kroner for år én, om lag 1 700 kroner for år to og rundt 1 200 kroner årlig fra år tre.

Tabell 5-2: Lav kostnadskategori – typisk liten tjenestevirksomhet, eks. liten, lokal elektrikerbedrift

§	Plikt	Tiltak i virksomheten	Estimert gj.snitt kostnad
§5	<ul style="list-style-type: none"> Kartlegge risikoforhold i egen virksomhet og kunne redegjøre for ansettelses- og arbeidsforhold. Oversikt over importører, grossister og leverandører 	<ul style="list-style-type: none"> Informasjon om loven og bakgrunnen for denne, herunder utfordringer knyttet til grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid, samt informasjon om relevante forhold knyttet til vurdering av risikoforhold i egen virksomhet og i leverandørkjeden. Overordnet analyse av egne operasjoner for å kartlegge virksomhetens risikoområder. Denne plikten følger av gjeldende lovverk og forventes at virksomhetene oppfyller. Systematisere informasjon om importører, grossister og leverandører slik at virksomheten enkelt kan henvise til leverandører ved spørsmål. 	<p>År 1: ~1 600 NOK</p> <ul style="list-style-type: none"> Informasjonskurs (ca. 2 timer) Risikokartlegging interne forhold og systematisering av informasjon (ingen merkostnad) Systematisering av leverandørinformasjon: (ca. 1 time) <p>År 2: ~1 100 NOK</p> <ul style="list-style-type: none"> Oppdatering og verifikasjon av informasjon (ca. 2 timer) <p>Fra år 3: ~ 600 NOK</p> <ul style="list-style-type: none"> Oppdatering og verifikasjon av informasjon (ca.1 time)
§6	<ul style="list-style-type: none"> Offentliggjøre informasjon om produksjonssted 	<ul style="list-style-type: none"> Små virksomheter kan på dette punktet henvise til importører, grossister og leverandører 	<ul style="list-style-type: none"> Ingen merkostnad, hovedsakelig ikke forbrukerrettet
§7-9	<ul style="list-style-type: none"> Dele informasjon iht. § 5 ved forespørslers 	<ul style="list-style-type: none"> Besvare i gjennomsnitt 4 ekstra henvendelser per år som tar 15 minutter å besvare. Forutsetter at informasjon innhentet etter §§5 og 6 er tilstrekkelig til å besvare henvendelser. 	<p>Alle år: ~ 600 NOK</p> <ul style="list-style-type: none"> Besvare forespørslers (ca. 1 time)
§10	<ul style="list-style-type: none"> Ikke relevant 	<ul style="list-style-type: none"> Ikke relevant 	<ul style="list-style-type: none"> Ingen kostnad
Årlig kostnad, lavt estimat			<p>År 1: ~2 200 NOK</p> <p>År 2: ~1 700 NOK</p> <p>Fra år 3: ~1 200 NOK</p>

Kilde: Oslo Economics og KPMG

§5 Kunnskapsplikten

Loven har som formål å sikre interessenters tilgang til informasjon om grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsforhold i virksomheter og i leverandørkjeder, og bidra til å fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid. For å kunne gjøre dette er det nødvendig at alle bedrifter kjenner til utfordringene på dette

området og hvordan man skal vurdere risikofaktorer både i egen virksomhet og leverandørkjeden. For denne typen små virksomheter forventes det ikke at det gjennomføres en risikokartlegging av virksomhetens leverandørkjede. Vi ser det likevel som relevant at virksomhetene får informasjon om hvordan dette kan gjøres.

Det legges til grunn at virksomheter får relevant informasjon og grunnleggende opplæring på området i form av for eksempel tilpassede nettlæringskurs, samt individuell veiledning ved behov. Det er lagt til grunn at kurs og veiledning tilbys gratis av utnevnt veiledningsorgan, jf. lovforslaget §11.

For denne type virksomheter vurderes det at et nettlæringskurs på 1 time vil være tilstrekkelig til å dekke relevante tema. Det legges til grunn at inntil to ansatte gjennomfører nettlæringskurset.

Videre skal virksomheten gjennomføre en overordnet analyse av egne operasjoner for å kartlegge virksomhetens risikoområder. Det følger av arbeidsmiljøloven og internkontrollforskriften at virksomheter som produserer, selger eller tilbyr varer og tjenester i Norge er pålagt å arbeide systematisk med helse, miljø og sikkerhet (HMS) for å sikre at hensynet til arbeidstakeres på disse områdene blir ivaretatt (Arbeids- og sosialdepartementet, 1996). Vår vurdering er at kravene i åpenhetsloven knyttet til interne forhold ikke går utover allerede gjeldende lovverk, og innebærer således ikke noen ekstra plikter eller kostnader for virksomhetene.

Videre skal bedriftene ha oversikt over importører, grossister og leverandører for å kunne henvise til disse ved eventuelle spørsmål. Innspill fra små virksomheter i denne kategorien viser at de har god oversikt over sine leverandører. Vi forventer imidlertid at dette punktet vil innebære noe ressursbruk knyttet til systematisering og bearbeiding av virksomhetenes leverandørinformasjon for at de enkelt kan henvise videre ved eventuelle spørsmål om forhold i virksomhetens leverandørkjede. For dette er det estimert en times arbeid. Det legges til grunn at utpekt veiledningsorgan vil utarbeide en mal som kan benyttes for dette formål og at dette reduserer virksomhetenes ressursbruk.

Det forventes at kostnaden knyttet til kunnskapsplikten reduseres noe fra år én til to og ytterligere fra år tre. Fra år tre forventes det at virksomhetene har etablert rutiner som innebærer at gjennomgang og oppdatering av relevant informasjon gjennomføres på en arbeidstime.

§6 Åpenhet om produksjonssted

Bestemmelsen innebærer at virksomheter som selger forbruksvarer skal offentliggjøre informasjon om produksjonssted, for eksempel i form av fabrikkens navn og adresse. Bedrifter i denne kategorien er i hovedsak tjenestevirksomheter, som ikke selger varer til forbrukere.

I det lave estimatet anslås det derfor ingen kostnad knyttet til denne plikten, da det antas at hoveddelen av virksomhetene i denne kategorien ikke vil være

forbrukerrettede, og derfor ikke omfattes. Dette vil for eksempel gjelde tjenesteleverandører innen renhold, bygg- og anlegg, logistikk, bemanning og ulike former for rådgivning

§7-9 Informasjonsplikten

Ved forespørsler skal virksomhetene opplyse om hvordan de jobber med grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid iht. kunnskapsplikten som følger av §5. Erfaringsmessig får denne type virksomheter ingen eller svært få slike henvendelser. Med innføring av en slik lov kan det tenkes at virksomheter vil oppleve å få noen flere henvendelser. Det kan også være enkeltsaker i media eller annet som gjør at temaet blir aktuelt og bidrar til en økt mengde forespørsler om informasjon i perioder.

I kostnadsestimatet er det lagt til grunn at små virksomheter i denne kategorien i gjennomsnitt får fire henvendelser per år og at det tar virksomheten 15 minutter å besvare hver henvendelse. Ressursbruken som er estimert for dette punktet er kun knyttet til å besvare selve henvendelsen. Ressursbruken er forventet å være svært begrenset da informasjonen som er innhentet og systematisert under overnevnte punkter anses som tilstrekkelig for å kunne oppfylle informasjonsplikten i lovforslaget. Besvarelse av henvendelser er samlet estimert til i gjennomsnitt en arbeidstime per år.

5.2.2 Høy kostnadskategori – liten virksomhet som i betydelig grad berøres av lovforslaget

Ved estimering av økonomiske og administrative konsekvenser for små virksomheter som i stor grad forventes å bli berørt av lovforslaget, er det tatt utgangspunkt i en enkeltstående butikk/netthandel med mange leverandører (opp mot 50) som selger en rekke høyrisikoprodukter innen kategoriene IT og elektronikk, møbler, tekstiler og/eller leker. En slik bedrift kan for eksempel være koblet til konfliktmineralelementer ved at et av IT-produktene de selger inneholder en komponent bestående av gull, tantal, tinn eller tungstein som er utvunnet i områder med høy risiko for menneskerettighetsbrudd. Eller virksomheten kan være koblet til barnearbeid gjennom tekstiler eller leker de selger som er produsert i land hvor det er stor risiko for at dette forekommer.

For virksomheter i høyrisikobrancher er det krav om at disse gjør en vurdering av risikoforholdene i virksomhetens leverandørkjede, i tillegg til å gjennomføre risikokartlegging i egen virksomhet og utarbeide oversikt over importører, grossister og leverandører.

Vår kartlegging viser at virksomheter i denne kategorien typisk forholder seg kun til sine leverandører og har liten eller ingen kunnskap om forhold hos eventuelle underleverandører eller produsenter. Få virksomheter gjennomfører inngående

vrderinger av risikoforholdene i virksomhetens leverandørkjede. Det er noen unntak der enkelte små virksomheter som er særlig opptatt av temaet, har et

svært bevisst forhold til hvilke leverandører og/eller produsenter de benytter.

Tabell 5-3 gir en oversikt over hvilke plikter som er lagt til grunn at virksomheter i denne kategorien skal oppfylle, hvilke tiltak virksomhetene forventer å måtte gjøre for å oppfylle pliktene og tilhørende kostnads-estimat. Under tabellen er det redegjort nærmere for kostnadsestimaterne. Samlet kostnad for oppfyllelse av kravene for små virksomheter som forventes å bli

berørt i betydelig grad av lovforslaget er estimert til i størrelsesorden 40 000 kroner for år én. I år to er kostnadene forventet å reduseres til rundt halvparten - i overkant av 20 000 kroner. Fra år tre er det forventet at virksomhetene vil ha etablert relevante systemer og rutiner på området og at kostnadene som følge reduseres betydelig, til i størrelsesorden 6 500 kroner, i påfølgende år.

Tabell 5-3: Høy kostnadskategori - liten virksomhet i høyrisikobransje, eks. en enkeltstående butikk/netthandel med produkter innen kategoriene elektronikk, interiør, møbler og/eller leker

§	Plikt	Tiltak	Estimert gj.snitt kostnad
§5	<ul style="list-style-type: none"> Kartlegge risikoforhold i egen virksomhet og kunne redegjøre for ansettelses- og arbeidsforhold. Oversikt over importører, grossister og leverandører Vurdere risikoforholdene i virksomhetens leverandørkjede 	<ul style="list-style-type: none"> Informasjon om grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsforhold, samt opplæring i vurdering av risikofaktorer i egen virksomhet og i leverandørkjeden. Overordnet analyse av egne operasjoner og forretningsforbindelser - inkludert leverandørkjeden - for å kartlegge virksomhetens risikoområder. Systematisere informasjonen fra risikokartleggingen og oversikten over importører, grossister og leverandører slik at dette kan deles ved forespørsel. 	<p>År 1: ~37 800 NOK</p> <ul style="list-style-type: none"> Opplæring og veiledning (ca.10 timer) Risikokartlegging (ca. 40 timer) Systematisering og bearbeiding av informasjon (ca. 20 timer) <p>År 2: ~18 900 NOK</p> <ul style="list-style-type: none"> Oppdatering og verifikasjon av informasjon (ca. 35 timer) <p>Fra år 3: ~4 300 NOK</p> <ul style="list-style-type: none"> Oppdatering og verifikasjon av informasjon (ca. 8 timer)
§6	<ul style="list-style-type: none"> Offentliggjøre informasjon om produksjonssted 	<ul style="list-style-type: none"> Små virksomheter kan på dette punktet henvise til importører, grossister og leverandører 	<p>Alle år: ~600 NOK</p> <ul style="list-style-type: none"> Tilgjengeliggjøre informasjon om importører, grossister og leverandører på nettside eller lignende (ca. 1 time). Oppdatere informasjonen årlig (ca. 1 time)
§7-9	<ul style="list-style-type: none"> Dele informasjon iht. § 5 ved forespørsler. 	<ul style="list-style-type: none"> Besvare i gjennomsnitt 10 ekstra henvendelser per år som tar ca. 20 minutter å besvare. Forutsetter at informasjon innhentet etter §§5 og 6 er tilstrekkelig til å besvare henvendelser 	<p>Alle år: ~1 600 NOK</p> <ul style="list-style-type: none"> Besvare forespørsler (ca. 3 timer)
§10	<ul style="list-style-type: none"> Ikke relevant 	<ul style="list-style-type: none"> Ikke relevant 	<ul style="list-style-type: none"> Ikke relevant
Årlig kostnad, høyt estimat			<p>År 1: ~ 40 000 NOK År 2: ~ 21 100NOK Fra år 3: ~6 500 NOK</p>

Kilde: Oslo Economics og KPMG

§5 Kunnskapsplikten

For å kunne vurdere risikoforhold i egen virksomhet og virksomhetens leverandørkjeder forutsetter det at virksomhetene kjenner til utfordringene på dette området og får opplæring i hvordan man skal vurdere risikofaktorer i leverandørkjeden. Det legges til grunn at virksomhetene har nødvendig kunnskap og kompetanse om vurdering av risikoforhold i egen virksomhet som følge av gjeldende lovkrav på området.

Det legges videre til grunn at virksomheter som operer i høyrisikobrancher trenger bredere opplæring og individuell veiledning for å forstå hvordan de på en hensiktsmessig måte kan gjennomføre en risikovurdering av sine forretningsforbindelser, inkludert underleverandører. Det legges til grunn at opplæring og individuell veiledning er gratis for virksomhetene.

Opplæring kan gis i form av for eksempel ulike nettlæringsmoduler og veiledning kan gis av veiledingsorganet på telefon eller gjennom videomøter. Det er lagt til grunn at virksomheter i denne kategorien trenger opp mot 10 timer opplæring og veiledning.

Videre skal virksomheten gjennomføre en overordnet analyse av egne operasjoner og forretningsforbindelser - inkludert leverandørkjeden - for å kartlegge virksomhetens risikoområde. Det legges til grunn at virksomhetene allerede oppfyller krav om gjennomføring av risikovurdering av egne operasjoner ettersom dette følger av allerede gjeldende lovverk.

Å gjennomføre en analyse av forretningsforbindelser kan være krevende for virksomheter med mange leverandører. Det er estimert at virksomhetene vil måtte sette av opp mot en ukes arbeid (40 timer) for å gjennomføre dette. Systematisering og bearbeiding av informasjonen fra risikokartleggingen er også vurdert mer omfattende og det er forventet at dette vil kreve to til tre arbeidsdager (20 timer).

I tillegg skal bedriftene utarbeide en oversikt over sine leverandører. Samtaler med virksomheter av denne typen viser at de har god oversikt over sine leverandører, men at denne informasjonen ikke nødvendigvis er systematisert på hensiktsmessig måte. Ettersom det for denne type virksomheter kan være snakk om mange leverandører er det forventet at det kan ta om lag en halv dags arbeid å systematisere informasjonen på en hensiktsmessig måte slik at det kan henvises til leverandører ved eventuelle spørsmål.

Det forventes at kostnaden knyttet til kunnskapsplikten reduseres til rundt halvparten i år to. Fra år tre forventes det at virksomhetene har etablert systemer og rutiner som innebærer at gjennomføring av tiltak på området er betydelig mindre ressurskrevende, estimert til en dags arbeid (8 timer).

§6 Åpenhet om produksjonssted

Bestemmelsen innebærer at virksomheter som selger forbruksvarer skal offentliggjøre informasjon om produksjonssted. En stor andel av virksomhetene i denne kategorien er detaljhandlere som i hovedsak driver med videresalg av varer til forbrukere.

Lovforslaget åpner for at små virksomheter kan henviser til sine grossister, leverandører e.l. for informasjon om produksjonssted. Etter §5 er det satt av ressurser til å systematisere virksomhetenes leverandørinformasjon. Det legges til grunn at virksomhetene ved å laste opp leverandørinformasjon på sine nettsider, eller andre relevante kanaler oppfyller denne plikten. For dette er det estimert én times arbeid.

Leverandørinformasjonen skal oppdateres minst årlig. Det innebærer at virksomhetene må oppdatere informasjonen på sine nettsider, eventuelt andre kanaler minst årlig og helst så snart som mulig ved bytte av leverandør. Intervjuer med denne type virksomheter tyder på at disse løpende har god oversikt over sine leverandører (som ikke nødvendigvis er produsenter), og at det dermed er en begrenset jobb å oppdatere denne informasjonen. Virksomheter med mange leverandører forventes imidlertid å bytte leverandører oftere enn for eksempel tjenestevirksomheter, og det antas derfor at de vil bruke noe mer tid på å holde denne informasjonen oppdatert. Det er estimert en halv dags arbeid for dette, for eksempel fordelt ut over året med en time per kvartal der nettsidene oppdateres med gjeldende informasjon.

§7-9 Informasjonsplikten

Ved forespørsler skal virksomhetene opplyse om hvordan de jobber med grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid iht. kunnskapsplikten som følger av §5. Ettersom denne typen virksomheter i hovedsak opererer i høyrisikobrancher forventes det at virksomhetene vil få flere henvendelser enn virksomheter i lavrisikobrancher. Det forventes også at det kan være noe mer krevende å svare på henvendelsene som kommer som følge av at virksomhetene også har en plikt til å vurdere risikoforhold i leverandørkjeden. Disse får imidlertid i dag ingen eller svært få henvendelser om dette temaet, noe som tilsier at forventet antall henvendelser vil være begrenset. I kostnadsestimatet er det lagt til grunn at virksomheter i gjennomsnitt får ti henvendelser per år og at det tar virksomheten ca. 20 minutter å besvare disse henvendelsene. Det er forventet at virksomhetenes ressursbruk knyttet til dette punktet er begrenset da det forutsettes at informasjonen som er innhentet og systematisert under øvrige punkter i hovedsak vil være tilstrekkelig til å besvare henvendelsene. Besvarelse av henvendelser er samlet estimert til i gjennomsnitt tre arbeidstimer.

5.2.3 Oppsummering små virksomheter

Kostnadsestimatene reflekterer kun forventet kostnad ved innføring av nye plikter som følger av lovforslaget (merkostnaden for virksomheter). Økonomiske og administrative konsekvenser knyttet til krav om vurdering av risikoforhold i egen virksomhet og andre forhold som følger av gjeldende reguleringer er ikke inkludert i estimatene.

Kostnadsestimatene er å betrakte som grove gjennomsnittsestimat for de ulike kategoriene. Innenfor kategoriene lavt, medium og høyt estimat vil det for både små, mellomstore og store virksomheter være tilfeller av virksomheter som allerede gjør både mer og mindre enn det som er lagt til grunn i våre kostnadsestimater. Disse vil dermed ha en lavere/høyere merkostnad ved innføring av lovforslaget.

Små virksomheter som i liten grad forventes å bli berørt av åpenhetsloven antas å ha en begrenset kostnad knyttet til oppfyllelse av lovforslagets plikter, estimert til i størrelsesorden 2 200 kroner for år én, 1 700 kroner for år to, og at denne faller til omtrent 1 200 kroner per år fra år tre. Virksomheter som faller inn under denne kategorien er typisk tjenestevirksomheter, herunder små virksomheter som driver innen eiendom, små konsulent- og rådgivningstjenester og finansieringsvirksomhet.

Små virksomheter som forventes i betydelig grad å bli berørt av lovforslaget antas å få en merkostnad på i størrelsesorden 40 000 kroner det første året, i overkant av 20 000 kroner år to, før kostnaden faller til i størrelsesorden 6 500 kroner fra år tre når systemer og rutiner er etablert. Kostnadene er hovedsakelig knyttet til krav om gjennomføring av risikokartlegging av forretningsforbindelser – inkludert leverandørkjeden. Små virksomheter i denne kategorien omfatter i hovedsak engros- og detaljhandel, samt byggevirksomhet.

5.3 Kostnader for mellomstore virksomheter

Tabell 5-4 oppsummerer hvilken type mellomstore virksomheter som faller innenfor kostnadskategoriene lavt, medium og høyt estimat, jf. kapittel 4.2.

Åpenhetsloven stiller de samme kravene til alle mellomstore virksomheter. Kategorien mellomstore virksomheter omfatter et bredt spekter av virksomheter, både når det gjelder omsetning og antall ansatte. Ulike type virksomheter forventes å bli berørt i ulik grad av lovforslaget som følge av virksomhetenes karakteristika, og det kan også være stor variasjon i kostnadene innenfor de ulike kategoriene som er benyttet i denne utredningen.

Tabell 5-4: Type mellomstore virksomheter som faller inn under de ulike kostnadskategoriene

Kostnad	Karakteristika	Antall
Lavt estimat	Virksomheter i lavrisikobrancher	4 300
	Tjenestevirksomheter	
Medium estimat	Virksomheter med egen produksjon og som er særlig opptatt av tema	860
	Virksomheter i høyrisikobrancher som gjør litt på området i dag.	
Høyt estimat	Virksomheter i bransjer med medium risiko som gjør lite på området i dag	3 400
	Virksomheter i høyrisikobrancher som gjør lite på området i dag	

Kilde: Oslo Economics og KPMG

Mellomstore virksomheter i lavrisikobrancher og tjenestevirksomheter forventes i begrenset grad å berøres av lovforslaget. Dette inkluderer en rekke bransjer der eiendomsselskaper utgjør den største andelen. Transport av passasjerer og gods til sjøs og på vei, transportinfrastruktur, konsulentvirksomhet, energiselskaper og IT-tjenester utgjør også en betydelig andel i denne kategorien.

Virksomheter med egen produksjon, eller som er særlig opptatt av menneske- og arbeidslivrettigheter, forventes også å falle i det lave kostnadsestimat ettersom de i stor grad antas å oppfylle kunnskapsplikten i dag. Slike virksomheter forventes å både kunne være tilknyttet høyrisikobrancher og bransjer med medium risiko.

Virksomheter i høyrisikobrancher som gjør lite eller ingenting på dette området i dag forventes å ha de høyeste kostnadene ved oppfyllelse av lovkravene. Høyrisikobrancher hvor mellomstore virksomheter i størst grad er representert inkluderer agentur- og engroshandel og byggevirksomhet. Virksomheter som driver med salg og/eller reparasjon av kjøretøy, detaljhandel og produksjon av nærings- og nytelsesmiddel utgjør også en betydelig andel i denne kategorien.

Virksomheter som operer i bransjer med medium risiko for negativ påvirkning på menneskerettigheter og arbeidsliv forventes å bli berørt i mindre grad av lovforslaget enn virksomheter i høyrisikobrancher, samtidig som de gjerne er mer komplekse enn tjenestevirksomheter og andre virksomheter i lavkostnadsestimatet. Disse er dermed forventet å ha en kostnad som faller midt mellom lavt og høyt estimat. For mellomstore virksomheter består disse i hovedsak av virksomheter innen fiske, fangst og havbruk og industriproduksjon (mineraler, metaller, kjemiske produkter og maskiner og utstyr). I denne kategorien

er også en liten andel (10 prosent) av virksomhetene i høyrisikobransjer plassert, da det forventes at det er enkeltvirksomheter innen ulike bransjer som allerede gjør en del arbeid på området og dermed vil ha en lavere kostnad ved oppfyllelse av lovkravene enn lignende type virksomheter som ikke gjør noe på området i dag.

5.3.1 Lav kostnadskategori – mellomstore virksomheter som i liten grad berøres av lovforslaget

Ved estimering av kostnader for mellomstore virksomheter som i liten grad forventes berørt av lovforslaget er det tatt utgangspunkt i virksomheter med lav bransjerisiko, herunder tjenesteleverandører. Virksomheter med høy risiko, men hvor disse allerede har satt inn relevante tiltak på dette området faller også i denne kategorien, eksempelvis enkelte leverandører til offentlig sektor innen medisinske

forbruksvarer, tekstil eller lignende. Konsultasjoner med denne type virksomheter viser at det offentlige til en viss grad allerede stiller krav på dette området og at flere av virksomhetene dermed har kommet langt i å oppfylle pliktene som åpenhetsloven innebærer.

Tabell 5-5 gir en oversikt over hvilke plikter virksomheter i denne kategorien må oppfylle, hvilke tiltak virksomhetene må gjøre for å oppfylle de ulike pliktene og tilhørende kostnadsestimat. Under tabellen er det redegjort nærmere for kostnadsestimatene. Samlet kostnad for oppfyllelse av kravene for mellomstore virksomheter som forventes å bli berørt i liten grad av lovforslaget er estimert til i størrelsesorden 25 000 kroner for år én og i overkant av 10 000 kroner årlig fra år to.

Tabell 5-5: Lav kostnadskategori– mellomstor virksomhet med lav bransjerisiko, evt. høy risiko, men allerede satt inn tiltak. Ikke forbrukerrettet.

§	Plikt	Tiltak	Estimert gj.snitt kostnad
§5	<ul style="list-style-type: none"> Dekkes av §10 	<ul style="list-style-type: none"> Dekkes av §10 	<ul style="list-style-type: none"> Ingen merkostnad
§6	<ul style="list-style-type: none"> Offentliggjøre informasjon om produksjonssted på nettside. Gjelder ikke varer som fritas som følge av konkurransehensyn. 	<ul style="list-style-type: none"> Forespørre informasjonen om produksjonssted fra leverandører. Publisere informasjon om produksjonssted på nettside. 	<ul style="list-style-type: none"> Ingen merkostnad, hovedsakelig ikke forbrukerrettet
§7-9	<ul style="list-style-type: none"> Besvare forespørsler om virksomhetens arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsforhold 	<ul style="list-style-type: none"> Besvare i gjennomsnitt 4 ekstra henvendelser per år som tar 15 minutter å besvare. Forutsetter at informasjon innhentet etter §§6 og 10 er tilstrekkelig til å besvare henvendelser. 	<p>Alle år: ~ 1 600 NOK</p> <ul style="list-style-type: none"> Besvare forespørsler (ca. 3 timer)
§10	<p>Gjennomføre aktsomhetsvurderinger iht. OECDs aktsomhetsmodell:</p> <ol style="list-style-type: none"> Forankre ansvarlighet i retningslinjer og styringssystemer Kartlegg og vurder negativ påvirkning/skade ut fra egen virksomhet, leverandørkjede og forretningsforbindelser Stans, forebygg eller reduser negativ påvirkning/skade Overvåk gjennomføring av resultater Kommuniser hvordan påvirkningen er håndtert Sørg for, eller samarbeid om, gjenoppretting, erstatning og klageordninger der det er påkrevd 	<ul style="list-style-type: none"> Utarbeide og kommunisere policy/retningslinjer for menneskerettigheter og arbeidsrettigheter Opplæring i grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsforhold, og aktsomhetsvurderinger. Overordnet analyse av egne operasjoner og forretningsforbindelser - inkludert leverandørkjeden - for å kartlegge virksomhetens risikoområder. Tiltak basert på identifisert risiko, f.eks. prekvalifisering av leverandører, oppfølging av enkeltleverandører, sertifisering, bransjeinitiativ Utvikle og opprettholde system for leverandøroppfølging, oppfølging av risiko, tiltak og resultater. Rapportering om aktsomhetsvurderinger, evt. tilpasse informasjon til interessenter. Gjenoppretting ved behov. 	<p>År 1: ~ 23 000 NOK</p> <ul style="list-style-type: none"> Utarbeide/revidere relevante styringsdokumenter - policy, rutine (ca. 5 timer) Opplæring og veiledning (ca. 10 timer) Risikokartlegging (ca. 10 timer) Leverandøroppfølging (ca. 10 timer) Rapportering (ca. 8 timer) <p>Fra år 2: ~ 9 000 NOK</p> <p>Gradvis mindre andel til kartlegging og forventer ikke behov for ekstra tiltak (ca. 16 timer)</p>
Årlig kostnad, lavt estimat			<p>År 1: ~ 24 600 NOK</p> <p>Fra år 2: ~ 10 600 NOK</p>

Kilde: Oslo Economics og KPMG

§5 Kunnskapsplikten

Det legges til grunn at kunnskapsplikten i §5 dekkes av plikten til å utføre aktsomhetsvurderinger i §10 for mellomstore virksomheter.

§6 Åpenhet om produksjonssted

Bestemmelsen innebærer at virksomheter som selger forbruksvarer skal offentliggjøre informasjon om produksjonssted. Bedrifter i denne kategorien er typiske tjenestevirksomheter, som ikke selger varer til forbrukere.

I det lave estimatet anslås det ingen kostnad knyttet til denne plikten, da det antas at en betydelig andel

mellomstore virksomheter ikke vil være forbrukerrettede, og derfor ikke omfattes. Dette vil for eksempel gjelde tjenesteleverandører innen renhold, bygg- og anlegg, logistikk, bemanning og ulike former for rådgivning.

§7-9 Informasjonsplikten

Ved forespørsler skal virksomhetene opplyse om hvordan de jobber med grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid iht. kunnskapsplikten som følger av §5.

I det lave estimatet forventes det at virksomheten mottar få forespørsler, da de ikke er forbruker-

rettede, estimert til én times arbeid per år, fordelt på fire henvendelser. I likhet med for små virksomheter er estimert ressursbruk kun knyttet til selve besvarelsen av innkommende henvendelser. Det legges da til grunn at informasjonen som er framskaffet og systematisert under øvrige punkter i stor grad er tilstrekkelig til å kunne bevare henvendelsene.

§10 Plikt til aktsomhetsvurderinger og offentliggjøring av informasjon

Plikten til å utføre aktsomhetsvurderinger baseres på OECDs aktsomhetsmodell, som består av seks trinn: (1) Forankre ansvarlighet i retningslinjer og styrings-systemer, (2) Kartlegg og vurder negativ påvirkning/skade ut fra egen virksomhet, leverandørkjede og forretningsforbindelser, (3) Stans, forebygg eller reduser negativ påvirkning/skade, (4) Overvåk gjennomføring av resultater, (5) Kommuniser hvordan påvirkningen er håndtert, (6) Sørg for, eller samarbeid om, gjenoppretting, erstatning og klageordninger der det er påkrevd.

Basert på OECDs norske innføring i aktsomhetsvurderinger (Kontaktpunktet for ansvarlig næringsliv, 2019) er det definert arbeidsoppgaver for virksomheter knyttet til hvert av trinnene i aktsomhetsvurderingen. I det lave estimatet har vi tatt utgangspunkt i virksomheter med lav risiko, samt virksomheter med høy risiko som arbeider med aktsomhetsvurderinger, helt eller delvis, på grunn av eksisterende krav og forventninger, for eksempel fra offentlige oppdragsgivere. Dette er tilfellet for flere av virksomhetene som har blitt intervjuet.

Enkelte virksomheter i denne kategorien vil måtte utvikle en policy og eventuelt andre styringsdokumenter for menneske- og arbeidsrettigheter. Dette vil i hovedsak være virksomheter med lav risiko. Virksomheter med høy risiko i denne kategorien antas allerede å ha en policy og eventuelt andre styringsdokumenter. Eventuell kostnad knyttet til dette vil dermed bestå i å revidere eksisterende dokumenter. Det er estimert 5 timers arbeid i år én for dette punktet. I fremtidige år vil det trolig kun være behov for mindre justeringer, som estimeres til én times arbeid. Estimaten baseres på at maler for relevante styringsdokumenter vil gjøres tilgjengelig for virksomheter, uten ekstra kostnad.

Virksomheter i denne kategorien vil ha behov for grunnleggende opplæring i menneske- og arbeidsrettigheter, samt i metode for aktsomhetsvurderinger. For virksomheter med lav risiko antas det at grunnleggende opplæring vil være tilstrekkelig. For virksomheter med høy risiko i denne kategorien antas det at ansatte i nøkkelroller allerede vil ha grunnleggende kunnskap, og i hovedsak vil ha behov for opplæring i pliktene som følger av lovkravet, særlig i aktsomhetsvurderinger som metode. Det estimeres 10

timer til opplæring og veiledning. Dette kan for eksempel inkludere et dagskurs, og to timer veiledning.

Virksomheter forventes å utføre en overordnet analyse av egne operasjoner og forretningsforbindelser inkludert i leverandørkjeden, for å kartlegge risiko-områder. For virksomheter med lav risiko antas det at en slik risikokartlegging i hovedsak vil omfatte lønns- og arbeidsforhold i egen virksomhet, samt eventuell innleie. Dette dekkes i stor grad av eksisterende lovgivning. For virksomheter med høy risiko i denne kategorien antas det de vil ha utført slike risikokartlegginger, og at de i hovedsak vil måtte jobbe noe videre med et eksisterende kartleggingsgrunnlag. Det estimeres 10 timer til leverandøroppfølging i forbindelse med kartlegging. Dette innebærer dialog med leverandører for å innhente relevant informasjon, som vil kunne benyttes både til kartlegging og overvåking av resultater.

Avhengig av risiko som identifiseres i kartleggingsfasen, forventes virksomheter å sette inn relevante tiltak for å forebygge eller stanse negativ påvirkning. For virksomheter som omfattes av dette estimatet forventes det ikke at de vil måtte sette inn ekstra tiltak, og det estimeres derfor en betydelig reduksjon i kostnader fra år 2/3.

Virksomheter som omfattes av §10 plikter å rapportere offentlig om utførte aktsomhetsvurderinger. Virksomheter i denne kategorien antas å ha relativt lave rapporteringskostnader, enten grunnet lav risiko som vil forenkle rapporteringen, eller fordi de allerede rapporterer under eksisterende ordninger. Kostnaden vil derfor i hovedsak bestå i å innhente og tilpasse informasjon. Det estimeres én dags arbeid i år én, med en halvering fra år to. Dette forutsetter at maler og veiledning for rapportering gjøres tilgjengelig for virksomheter uten ekstra kostnad.

5.3.2 Høy kostnadskategori – mellomstore virksomheter som i betydelig grad berøres av lovforslaget

Ved estimering av kostnader for mellomstore virksomheter som i stor grad forventes berørt av lovforslaget er det tatt utgangspunkt i virksomheter med høy risiko, som har et høyt antall leverandører og et høyere antall produsenter, og som ikke har jobbet med aktsomhetsvurderinger. Enkelte av disse bedriftene vil kunne ha retningslinjer for leverandører, og kan ha satt inn enkelte tiltak, men uten å følge den risiko-baserte tilnærmingen som ligger til grunn for aktsomhetsvurderinger.

Tabell 5-6 gir en oversikt over hvilke plikter virksomheter i denne kategorien må oppfylle, hvilke tiltak virksomhetene må gjøre for å oppfylle de ulike pliktene og tilhørende kostnadsestimat. Under tabellen

er det redegjort nærmere for kostnadsestimatene. Samlet kostnad for oppfyllelse av kravene for mellomstore virksomheter som forventes å bli berørt i

betydelig grad av lovforslaget er estimert til i størrelsesorden 165 000 kroner for år én og i overkant av 130 000 kroner årlig fra år to.

Tabell 5-6: Høy kostnadskategori – mellomstor virksomhet med høy bransjerisiko, høyt antall leverandør, lite fokus på menneske- og arbeidslivrettigheter i dag, forbrukerrettet

§	Plikt	Tiltak	Estimert gj.snitt kostnad
§5	<ul style="list-style-type: none"> Dekkes av §10 	<ul style="list-style-type: none"> Dekkes av §10 	<ul style="list-style-type: none"> Ingen merkostnad
§6	<ul style="list-style-type: none"> Offentliggjøre informasjon om produksjonssted på nettside. Gjelder ikke varer som fritas som følge av konkurransehensyn. 	<ul style="list-style-type: none"> Forespørre informasjonen om produksjonssted fra leverandører. Publisere informasjon om produksjonssted på nettside. 	<p>År 1: ~43 000 NOK</p> <ul style="list-style-type: none"> Forespørre informasjon og tilgjengeliggjøre denne (ca. 80 timer) <p>Fra år 2: ~9 000 NOK</p> <ul style="list-style-type: none"> Ca. 80 % reduksjon
§7-9	<ul style="list-style-type: none"> Besvare forespørslers om virksomhetens arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsforhold 	<ul style="list-style-type: none"> Besvare i gjennomsnitt 15 ekstra henvendelser per år som tar 20 minutter å besvare. Forutsetter at informasjon innhentet etter §§6 og 10 er tilstrekkelig til å besvare henvendelser. 	<p>Alle år: ~ 3 000 NOK</p> <ul style="list-style-type: none"> Besvare forespørslers (ca. 5 timer)
§10	<p>Gjennomføre aktsomhetsvurderinger iht. OECDs aktsomhetsmodell:</p> <ol style="list-style-type: none"> Forankre ansvarlighet i retningslinjer og styringssystemer Kartlegg og vurder negativ påvirkning/skade ut fra egen virksomhet, leverandørkjede og forretningsforbindelser Stans, forebygg eller reduser negativ påvirkning/skade Overvåk gjennomføring av resultater Kommuniser hvordan påvirkningen er håndtert Sørg for, eller samarbeid om, gjenoppretting, erstatning og klageordninger der det er påkrevd 	<ul style="list-style-type: none"> Utarbeide og kommunisere policy/retningslinjer for menneske- og arbeidslivrettigheter Opplæring i grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsforhold, og aktsomhetsvurderinger. Overordnet analyse av egne operasjoner og forretningsforbindelser - inkludert leverandørkjeden - for å kartlegge virksomhetens risikoområder. Tiltak basert på identifisert risiko, f.eks. prekvalifisering av leverandører, oppfølging av enkeltleverandører, sertifisering, bransjeinitiativ Utvikle og opprettholde system for leverandør oppfølging, oppfølging av risiko, tiltak og resultater. Rapportering om aktsomhetsvurderinger, evt. tilpasse informasjon til interessenter. Gjenoppretting ved behov. 	<p>År 1: ~122 000 NOK</p> <ul style="list-style-type: none"> Utarbeide/revidere relevante styringsdokumenter - policy, rutine (ca. 20 timer) Opplæring og veiledning (ca. 30 timer) Risikokartlegging (ca. 60 timer) Leverandør oppfølging (ca. 100 timer) Rapportering (ca. 16 timer) <p>Fra år 2: ~ 120 000 NOK</p> <ul style="list-style-type: none"> Gradvis mindre andel til kartlegging og hoveddel av ressursbruk til tiltak (ca. 220 timer)
Årlig kostnad, høyt estimat			<p>År 1: ~168 000 NOK</p> <p>Fra år 2: ~132 000 NOK</p>

Kilde: Oslo Economics og KPMG

§5 Kunnskapsplikten

Det legges til grunn at kunnskapsplikten i §5 dekkes av plikten til utføre aktsomhetsvurderinger i §10 for mellomstore virksomheter.

§6 Åpenhet om produksjonssted

Bestemmelsen innebærer at virksomheter som selger forbruksvarer skal offentliggjøre informasjon om produksjonssted. Bedrifter i denne kategorien er typiske bedrifter som selger varer til forbrukere.

I det høye estimatet er det estimert 80 timer, som i hovedsak vil innebære innhenting av informasjon fra leverandører. Tilgjengeliggjøring av informasjonen anslås å utgjøre ca. 3 timer av totalt estimat. Estimaten for innhenting av informasjon baseres på at virksomheten har 100 leverandører eller mer, og kjøper flere ulike produkter fra hver leverandør. Antallet produksjonssteder anslås altså å være betydelig høyere enn 100 i dette tilfellet.

Informasjonen om produksjonssted skal oppdateres minst årlig. Det innebærer at virksomhetene må oppdatere informasjonen på sine nettsider, eventuelt andre kanaler minst årlig og helst så snart som mulig ved bytte av produsent. Intervjuer med denne type virksomheter tyder på at disse løpende har god oversikt over sine leverandører, men at det kan være krevende å innhente informasjon om produsenter fra leverandørene, der leverandør ikke selv er produsent. Det antas at virksomheter med mange leverandører og et høyere antall produksjonssteder vil bruke noe tid på å holde denne informasjonen oppdatert. Det er anslått 16 timers arbeid i det høye estimatet, som i hovedsak vil innebære dialog med leverandører om oppdatert produsentinformasjon, i tillegg til oppdatering av nettsider. Oppdatering anslås til ca. en halv dags arbeid, for eksempel fordelt ut over året med en time per kvartal der nettsidene oppdateres med gjeldende informasjon.

§7-9 Informasjonsplikten

Ved forespørsler skal virksomhetene opplyse om hvordan de jobber med grunnleggende menneskerettigheter og anstendig arbeid iht. kunnskapsplikten som følger av §5.

I det høye estimatet, forventes det at virksomhetene vil få flere henvendelser da de er forbrukerrettede og opererer i høyrisikobrancher. Bedriftene vi har intervjuet i denne kategorien forventer imidlertid at antall ekstra henvendelser de vil motta som følge av innføring av en åpenhetslov vil være begrenset. Det estimeres derfor i gjennomsnitt 15 henvendelser per år, som tar noe lengre tid å besvare, estimert til 20 minutter, totalt 5 timers arbeid.

§10 Plikt til aktsomhetsvurderinger og offentliggjøring av informasjon

Plikten til å utføre aktsomhetsvurderinger baseres på OECDs aktsomhetsmodell, som består av seks trinn, som beskrevet under lavt estimat for mellomstore virksomheter.

I det høye estimatet har vi tatt utgangspunkt i virksomheter med høy risiko, som har et høyt antall leverandører, og som ikke har jobbet med aktsomhetsvurderinger. Enkelte av disse bedriftene vil kunne ha retningslinjer for leverandører, og kan ha satt inn enkelte tiltak, men uten å følge den risikobaserte

tilnærmingen som ligger til grunn for aktsomhetsvurderinger.

De fleste virksomheter i denne kategorien antas å måtte utvikle en policy, rutiner og eventuelt andre styringsdokumenter for menneske- og arbeidsrettigheter. Det er estimert 20 timers arbeid i år én for dette. I fremtidige år vil det trolig kun være behov for mindre justeringer, som estimeres til en halv dags arbeid. Estimaten baseres også her på at maler for relevante styringsdokumenter vil gjøres tilgjengelig for virksomheter, uten ekstra kostnad.

Virksomheter i denne kategorien vil ha behov for grunnleggende opplæring i menneske- og arbeidsrettigheter, samt i metode for aktsomhetsvurderinger. Det estimeres 30 timer til opplæring og veiledning. Dette kan for eksempel inkludere 3 dagskurs, og 6 timers veiledning.

Virksomheter forventes å utføre en overordnet analyse av egne operasjoner og forretningsforbindelser inkludert i leverandørkjeden, for å kartlegge risiko-områder. Det forventes at virksomheter i denne kategorien ikke har gjort slike kartlegginger tidligere. Det estimeres 60 timer til skrivebordskartlegging, eventuell dialog med interessenter, og oppfølging av leverandører. Dette er basert på virksomheter med minst 100 leverandører, og et høyere antall produksjonssteder. For virksomheter som omfattes av §6 vil det trolig være overlapp med leverandør-dialogen som estimeres for innhenting av informasjon om produksjonssted, og dette vil kunne redusere tidsbruket noe.

Avhengig av risiko som identifiseres i kartleggingsfasen, forventes virksomheter å sette inn relevante tiltak for å forebygge eller stanse negativ påvirkning. Det er ikke mulig å anslå en kostnad for slike tiltak på grunn av forventet variasjon. Det antas at få virksomheter i denne kategorien vil sette inn tiltak i år én og fokus i oppstartsfasen vil være på kartlegging. Det estimeres at kostnaden fra år to i større og større grad vil innrettes mot tiltak, men at den årlige ressursbruken er omtrent i samme størrelsesorden som for oppstartsåret.

Virksomheter som omfattes av §10 plikter å rapportere offentlig om utførte aktsomhetsvurderinger

Virksomheter i denne kategorien antas å ha høyere rapporteringskostnader enn virksomheter i lavt estimat, med utgangspunkt i høyere risiko og at de trolig ikke har eksisterende rapportering å basere dette på. Kostnaden vil derfor i hovedsak bestå i å innhente og tilpasse informasjon. Det estimeres to dagers arbeid i år én for dette, med en halvering fra år to. Estimaten forutsetter at maler og veiledning for

rapportering gjøres tilgjengelig for virksomheter uten ekstra kostnad.

5.3.3 Medium kostnadsestimat – mellomstore virksomheter som i noe grad berøres av lovforslaget

Virksomheter som faller inn under denne kategorien er typisk mellomstore virksomheter i bransjer som er vurdert å ha medium risiko. Det samme gjelder virksomheter som selger et begrenset omfang av høyrisikoprodukter, og har få leverandører, virksomheter som ikke er forbrukerrettede og derfor ikke omfattes av plikten i §6, virksomheter som har gjort en

del arbeid med menneske- og arbeidsrettigheter i leverandørkjeden, men som mangler sporbarhet, eller som ikke har tatt en risikobasert tilnærming til arbeidet, i tråd med prinsippene for aktsomhetsvurderinger. Disse er forventet å ha en merkostnad ved innføring av lovforslaget som ligger mellom høyt og lavt estimat, anslått til i størrelsesorden 95 000 kroner i år én, og om lag 75 000 kroner årlig fra år to. Eksempel på slike type virksomheter er enkelte grossister, detaljhandler, importbedrifter og leverandører til offentlig sektor innen ulike bransjer der det er et visst fokus på dette området.

Tabell 5-7: Medium kostnadskategori – mellomstor virksomhet som i noe grad forventes berørt av lovforslaget

§	Plikt	Tiltak	Estimert gj.snitt kostnad
§5	• Dekkes av § 10	• Dekkes av § 10	• Ingen merkostnad
§6	• Offentliggjøre informasjon om produksjonssted på nettside. Gjelder ikke varer som fritas som følge av konkurransehensyn.	• Forespørre informasjonen om produksjonssted fra leverandører. • Publisere informasjon om produksjonssted på nettside.	År 1: ~21 500 NOK • Forespørre informasjon og tilgjengeliggjøre denne (ca. 40 timer) Fra år 2: ~4 500 • Ca. 80 % reduksjon
§7-9	• Besvare forespørslers om virksomhetens arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsforhold	• Besvare i gjennomsnitt 12 ekstra henvendelser per år som tar 20 minutter å besvare. • Forutsetter at informasjon innhentet etter §§6 og 10 er tilstrekkelig til å besvare spørsmål.	Alle år: ~ 2 300 • Besvare forespørslers (ca. 5 timer)
§10	Gjennomføre aktsomhetsvurderinger iht. OECDs aktsomhetsmodell: 7. Forankre ansvarlighet i retningslinjer og styringssystemer 8. Kartlegg og vurder negativ påvirkning/skade ut fra egen virksomhet, leverandørkjede og forretningsforbindelser 9. Stans, forebygg eller reduser negativ påvirkning/skade 10. Overvåk gjennomføring av resultater 11. Kommuniser hvordan påvirkningen er håndtert 12. Sørg for, eller samarbeid om, gjenoppretting, erstatning og klageordninger der det er påkrevd	• Utarbeide og kommunisere policy/retningslinjer for menneske- og arbeidsrettigheter • Opplæring i grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsforhold, og aktsomhetsvurderinger. • Overordnet analyse av egne operasjoner og forretningsforbindelser - inkludert leverandørkjeden - for å kartlegge virksomhetens risikoområder. • Tiltak basert på identifisert risiko, f.eks. prekvalifisering av leverandører, oppfølging av enkeltleverandører, sertifisering, bransjeinitiativ • Utvikle og opprettholde system for leverandøroppfølging, oppfølging av risiko, tiltak og resultater. • Rapportering om aktsomhetsvurderinger, evt. tilpasse informasjon til interessenter. • Gjenoppretting ved behov.	År 1: ~71 000 NOK • Utarbeide/revidere relevante styringsdokumenter - policy, rutine (ca. 10 timer) • Opplæring og veiledning (ca. 15 timer) • Risikokartlegging (ca. 35 timer) • Leverandøroppfølging (ca. 55 timer) • Rapportering (ca.16 timer) Fra år 2: ~ 65 000 NOK • Gradvis mindre andel til kartlegging og hoveddel av ressursbruk til tiltak (ca. 120 timer)
Årlig kostnad, høyt estimat			År 1: ~94 800 NOK Fra år 2: ~71 800NOK

Kilde: Oslo Economics og KPMG

5.3.4 Oppsummering mellomstore virksomheter

Kostnadsestimatene reflekterer kun forventet kostnad ved innføring av nye plikter som følger av lovforslaget (merkostnaden for virksomheter). Økonomiske og

administrative konsekvenser knyttet til krav om vurdering av risikoforhold i egen virksomhet og andre forhold som følger av gjeldende reguleringer er ikke inkludert i denne analysen.

Kostnadsestimatene er derfor å betrakte som grove gjennomsnittsestimat for de ulike kategoriene. Innenfor kategoriene lavt, medium og høyt estimat vil det for både små, mellomstore og store virksomheter være tilfeller av virksomheter som allerede gjør både mer og mindre enn det som er lagt til grunn i våre kostnadsestimater. Disse vil dermed ha en lavere/høyere merkostnad ved innføring av lovforslaget.

Mellomstore virksomheter som i liten grad antas å bli berørt av åpenhetsloven forventes å ha en begrenset kostnad knyttet til oppfyllelse av lovforslagets plikter, estimert til i størrelsesorden 25 000 kroner for år én, og rundt 10 000 kroner årlig fra år to. Mellomstore virksomheter som typisk omfattes av denne kategorien er tjenestevirksomheter med få leverandører, eksempel eiendomsselskaper, konsulent- og rådgivningsvirksomhet og virksomheter med høy risiko i leverandørkjeden som arbeider med aktsomhetsvurderinger, helt eller delvis, på grunn av eksisterende krav og forventninger, for eksempel fra offentlige oppdragsgivere. Dette er tilfellet for flere av virksomhetene vi har intervjuet.

Mellomstore virksomheter som i stor grad forventes å bli berørt av lovforslaget forventes å få en merkostnad ved innføring av lovforslaget på i underkant av 170 000 kroner det første året. Fra år to er det lagt til grunn at kostnaden reduseres noe, til rundt 130 000 kroner årlig, og at systemer og rutiner for å følge opp pliktene i loven er etablert og ressurser dermed i større grad innrettes mot tiltak. Mellomstore virksomheter som i stor grad blir berørt av lovforslaget omfatter typisk butikker/netthandler som selger en rekke ulike høyrisiko-produkter som elektronikk, IT-utstyr, tekstiler, leker o.l., har mange leverandører og et høyere antall produsenter, og som bytter leverandører relativt ofte.

Mellomstore virksomheter som selger et begrenset omfang av høyrisikoprodukter og har få leverandører, er forventet å falle midt mellom de to øvrige kategoriene. Det samme gjelder virksomheter som ikke er forbrukerrettede og derfor ikke omfattes av plikten i §-6, virksomheter som har gjort en del arbeid med menneske- og arbeidsrettigheter i leverandørkjeden, men som mangler sporbarhet, eller som ikke har tatt en risikobasert tilnærming til arbeidet, i tråd med prinsippene for aktsomhetsvurderinger. Disse er

forventet å ha en merkostnad ved innføring av lovforslaget som ligger mellom høyt og lavt estimat, anslått til i størrelsesorden 95 000 kroner i år én og om lag 75 000 kroner årlig fra år to. Eksempel på slike type virksomheter er enkelte grossister, detaljhandler, importbedrifter og enkelte leverandører til offentlig sektor innen ulike bransjer.

5.4 Kostnader for store virksomheter

Tabell 5-8 oppsummerer hvilken type store virksomheter som typisk faller innenfor kostnadskategoriene lavt, medium og høyt estimat, jf. kapittel 4.2.

Tabell 5-8: Type store virksomheter som faller inn under de ulike kostnadskategoriene

Kostnad	Karakteristika	Antall
Lavt estimat	Modne virksomheter	80
Medium estimat	Noe grad av modenhet	155
Høyt estimat	Lite grad av modenhet	55

Kilde: Oslo Economics og KPMG

Blant store virksomheter antas det at modenhet vil variere mellom virksomheter, uavhengig av bransje, til tross for at det kan være en sammenheng mellom bransjetilhørighet og modenhet, jf. blant annet The Governance Groups (2020) vurdering av leverandør-oppfølging blant de 100 største selskapene på Oslo børs. Det understrekes at det, i likhet med for små og mellomstore virksomheter, vil være ulikheter innen hver kategori, og at inndelingen er å anse som en forenkling.

5.4.1 Kostnadsestimat - store virksomheter

Store virksomheter skal oppfylle de samme pliktene som mellomstore virksomheter og tiltakene vil også være de samme, se nærmere omtale av de enkelte pliktene i kapittel 5.3.

De økonomiske og administrative kostandene ved innføring av lovforslaget forventes for store virksomheter å variere fra rundt 25 000 kroner for de mest modne virksomhetene til inntil ett årsverk for de minst modne virksomhetene.

Tabell 5-9: Estimert gjennomsnittskostnad for store virksomhet i lav- (svært modne), medium- (noe grad av modenhet) og høy kostnadskategori (lav grad av modenhet)

§ Plikt	Lav kostnad, estimert gj.snitt [NOK]	Medium kostnad, estimert gj. snitt [NOK]	Høy kostnad, estimert gj.snitt [NOK]
§5 • Dekkes av § 10	• Ingen merkostnad	• Ingen merkostnad	• Ingen merkostnad
§6 • Offentliggjøre informasjon om produksjonssted på nettside. Gjelder ikke varer som fritas som følge av konkurransehensyn.	• Forespørre informasjonen om produksjonssted fra leverandør og publisere informasjon på nettside.	• Forespørre informasjonen om produksjonssted fra leverandør og publisere informasjon på nettside.	• Forespørre informasjonen om produksjonssted fra leverandør og publisere informasjon på nettside.
§7-9 • Besvare forespørslers om virksomhetens arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsforhold	• Besvare forespørslers • Forutsetter at informasjon innhentet etter §§6 og 10 er tilstrekkelig til å besvare spørsmål.	• Besvare forespørslers • Forutsetter at informasjon innhentet etter §§6 og 10 er tilstrekkelig til å besvare spørsmål.	• Besvare forespørslers • Forutsetter at informasjon innhentet etter §§6 og 10 er tilstrekkelig til å besvare spørsmål.
§10 Gjennomføre aktsomhetsvurderinger iht. OECDs aktsomhetsmodell: 1. Forankre ansvarlighet i retningslinjer og styringssystemer 2. Kartlegg og vurder negativ påvirkning/skade ut fra egen virksomhet, leverandørkjede og forretningsforbindelser 3. Stans, forebygg eller reduser negativ påvirkning/skade 4. Overvåke gjennomføring av resultater 5. Kommuniser hvordan påvirkningen er håndtert 6. Sørg for, eller samarbeid om, gjenoppretting, erstatning og klageordninger der det er påkrevd	• Utarbeide/revidere relevante styringsdokumenter - policy, rutine • Opplæring og veiledning • Risikokartlegging • Leverandøroppfølging • Rapportering • Tiltak	• Utarbeide/revidere relevante styringsdokumenter - policy, rutine • Opplæring og veiledning • Risikokartlegging • Leverandøroppfølging • Rapportering • Tiltak	• Utarbeide/revidere relevante styringsdokumenter - policy, rutine • Opplæring og veiledning • Risikokartlegging • Leverandøroppfølging • Rapportering • Tiltak
Årlig kostnad	År 1: ~150 000 Fra år 2: ~50 000	År 1: ~600 000 Fra år 2: ~500 000	År 1: ~1 000 000 Fra år 2: ~900 000

Kilde: Oslo Economics og KPMG

5.4.2 Lavt kostnadskategori – store virksomheter som i begrenset grad berøres av lovforslaget

Alle de store virksomhetene vi har intervjuet i forbindelse med utredningen gjennomfører i dag aktsomhetsvurderinger og oppfyller, etter vår vurdering, pliktene i åpenhetsloven. For store virksomheter som selger forbruksvarer innfører lovforslaget imidlertid en ny plikt med §6 som krever at disse skal opplyse om produksjonssted. Vår oppfatning er at for egne produkter er dette informasjon som de store virksomhetene stort sett har, mens ved salg av andres merkevarer vil det kunne kreve en del ressurser å framskaffe slik informasjon.

For virksomheter som i hovedsak allerede møter lovkravene vil det kunne være noe behov for justeringer i rapportering og lignende for å dokumentere dette, estimert til et ukesverk. For virksomheter som selger forbruksvarer kan lovforslaget innebære betydelig ressursbruk særlig for virksomheter som ikke har sin egen produksjon og dermed må fremskaffe denne informasjonen gjennom sine leverandører. For virksomheter med mange produkter forventer vi at det også vil være behov for å anskaffe et system for å systematisere og sikre løpende oppdatering ved eventuelle endringer. Ressursbruk knyttet til å innhente informasjon om produksjonssted for store virksomheter med mange

leverandører er estimert til i størrelsesorden 150 000 kroner. Dette inkluderer en systemanskaffelse.

For virksomheter med egen produksjon er vår oppfatning at dette er informasjon de sitter på i dag. Disse virksomhetene trenger kun begrensede ressurser for å kunne offentliggjøre slik informasjon enten i form av anskaffelse av et enkelt system eller noe intern ressursbruk, estimert til 10 000 kroner.

Ressursbruken for virksomheter i denne kategorien er i hovedsak forventet å knytte seg til opplysningsplikt om produksjonssted etter §6, estimert til i størrelsesorden 150 000 kroner for år én. Fra år to er kostnaden forventet å reduseres til om lag 50 000 kroner som knytter seg til drift og oppdatering av system for offentliggjøring av informasjon om produksjonssted. Avhengig av risiko som identifiseres i kartleggingsfasen, forventes virksomheter under §10 å sette inn relevante tiltak for å forebygge eller stanse negativ påvirkning. For virksomheter som omfattes av dette estimatet forventes det ikke at de vil måtte sette inn ekstra tiltak.

5.4.3 Høy kostnadskategori – store virksomheter som i betydelig grad berøres av lovforslaget

Vi forventer at alle store virksomheter gjør noe arbeid på dette området. I en kartlegging av praksis blant store virksomheter fra Amnesty (2019), oppga for eksempel alle store virksomheter at de har en policy for menneskerettigheter. Å ha en slik policy innebærer typisk at virksomhetene har en klausul i avtaler om at leverandører skal ivareta grunnleggende menneskerettigheter og sørge for anstendig arbeid, men ikke at de nødvendigvis har satt inn videre tiltak eller oppfølging slik forlaget til åpenhetslov krever. For denne type virksomheter forventes det at de må sette av betydelig ressurser for å oppfylle kravene som følger av lovforslaget, estimert til 1 dedikert årsverk (årskostnad på 850 000 kroner per årsverk). Vi forutsetter at enkelte oppgaver vil kunne integreres i arbeid som gjøres av eksisterende ressurser i virksomheten, for eksempel kvalitets- og innkjøpsansvarlige, uten at dette medfører ekstra kostnader. Vi forventer at en del av arbeidsoppgavene til denne ressursen de første årene knytter seg til opplæring og tilpassing av eksisterende stillinger som jobber med oppfølging av leverandører og underleverandører i dag.

I tillegg er det forventet at disse vil måtte anskaffe et system og bruke noe av årsverkressursen på å oppfylle kravet om offentliggjøring av produksjonssted, estimert til i gjennomsnitt 150 000 kroner for år én og deretter 50 000 kroner årlig fra år to.

5.4.3 Medium kostnadskategori – store virksomheter som i noe grad berøres av lovforslaget

Virksomheter som faller i dette kostnadsestimatet antas allerede å ha et eller flere dedikerte årsverk, som følger opp virksomhetens arbeid med menneske- og arbeidslivsrettigheter, men at det vil kreve rundt et halvt ekstra årsverk (årskostnad på i størrelsesorden 450 000 kroner) for å oppfylle kravene i åpenhetsloven.

I tillegg forventes det at disse virksomhetene også må bruke ressurser estimert til om lag 150 000 kroner for år én og deretter ca. 50 000 kroner årlig for å oppfylle kravet om offentliggjøring av produksjonssted etter §6. Dette estimatet inkluderer en eventuell systemanskaffelse.

5.4.4 Oppsummering store virksomheter

Kostnadsestimatene reflekterer kun forventet kostnad ved innføring av nye plikter som følger av lovforslaget (merkostnaden for virksomheter). Økonomiske og administrative konsekvenser knyttet til krav om vurdering av risikoforhold i egen virksomhet og andre forhold som følger av gjeldende reguleringer er ikke inkludert i denne analysen.

Kostnadsestimatene er derfor å betrakte som grove gjennomsnittsestimat for de ulike kategoriene. Innenfor de kategoriene lavt, medium og høyt estimat vil det for både små, mellomstore og store virksomheter være tilfeller av virksomheter som allerede gjør både mer og mindre enn det som er lagt til grunn i våre kostnadsestimater. Disse vil dermed ha en lavere/høyere merkostnad ved innføring av lovforslaget.

Store virksomheter som i liten grad antas å bli berørt av åpenhetsloven forventes i svært stor grad oppfylle kravet om gjennomføring av aktsomhetsvurderinger. Kostnaden ved lovforslaget for denne kategorien av store virksomheter er dermed i hovedsak knyttet til opplysningsplikt om produksjonssted etter §6, estimert til i størrelsesorden 150 000 kroner for år én og om lag 50 000 kroner årlig fra år to. Estimater inkluderer en eventuell systemanskaffelse i og drift og oppdatering av dette systemet i påfølgende år.

Store virksomheter som større grad forventes å bli berørt av lovforslaget inkluderer virksomheter som i dag gjør begrenset med arbeidet på dette området, for eksempel kun har en policy for menneskerettigheter. For denne type virksomheter forventes det at de må sette av betydelig ressurser for å oppfylle kravene som følger av lovforslaget, estimert til ett dedikert årsverk (årskostnad på 850 000 kroner per årsverk). Vi forutsetter da at enkelte oppgaver vil kunne integreres i arbeid som gjøres av eksisterende ressurser i virksomheten, for eksempel kvalitets- og innkjøpsansvarlige, uten at dette medfører ekstra kostnader. I tillegg er det forventet at store

virksomheter i denne kategorien i gjennomsnitt også vil bruke om lag 150 000 kroner for år én og deretter 50 000 kroner årlig fra år to, for å møte kravet om offentliggjøring av produksjonssted etter §6.

Store virksomheter som allerede gjør del på dette området, men ikke tilstrekkelig til å oppfylle kravene om gjennomføring av aktsomhetsvurderinger forventes å falle mellom lavt og høyt estimat. For disse er det lagt til grunn at det vil kreve om lag et halvt årsverk for å møte lovkravene, i tillegg til lag 150 000 kroner for år én og deretter 50 000 kroner årlig for å møte kravene i lovforslagets §6.

5.5 Samlede økonomiske og administrative konsekvenser

Samlet årlige økonomiske og administrative kostnader for ulike type virksomheter for år én (oppstartsåret) og påfølgende år er vist i Tabell 5-8. De totale økonomiske og administrative konsekvensene for virksomheter i næringslivet som omfattes av lovforslaget er, i form av direkte ressursbruk knyttet til oppfyllelse av lovens ulike plikter, beregnet til

overkant av 8 milliarder kroner for år én, 4,7 milliarder kroner for år to og om lag 2,2 milliarder kroner per år fra år tre. Små virksomheter er forventet å ha de laveste kostnadene per virksomhet for å oppfylle lovforslagets plikter, men står for 98 prosent av virksomhetene og utgjør samlet dermed hoveddelen av den samlede kostnaden.

Lovgivning knyttet til regulering av virksomheters samfunnsansvar er under utredning i flere europeiske land. EUs Corporate Social Governance Initiative anses som mest relevant for pliktene i åpenhetsloven. EU-kommisjonen jobber nå med å utarbeide et forslag til en aktsomhetslov som forventes å dekke blant annet menneske- og arbeidsrettigheter. Lovutkastet forventes innen sommeren 2021. Foreliggende informasjon tyder på at lovforslaget vil vektlegge aktsomhetsvurderinger som metode. Prosessen i EU er fortsatt på et tidlig stadium, og det er ikke mulig vurdere i hvilken grad lovforslaget vil overlapse med pliktene i åpenhetsloven. Innføring av et slik regelverk er imidlertid forventet i mer eller mindre grad å overlapse med krav som følger av forslaget til åpenhetslov, og forventes dermed å innebære noe av den samme ressursbruken som Etikkinformasjonsutvalgets forslag til åpenhetsloven vil kreve.

Tabell 5-10: Antall virksomheter fordelt på kostnadskategori og størrelse med tilhørende årlig og samlet kostnad for oppfyllelse av pliktene i forslag til åpenhetslov

Kostnadskategori	Antall	Kostnad år 1, estimert gj.snitt [NOK]	Kostnad år 2, estimert gj.snitt [NOK]	Kostnad fra år 3, estimert gj.snitt [NOK]	Samlet kostnad år 1 [MNOK]	Samlet kostnad år 2 [MNOK]	Samlet kostnad fra år 3 [MNOK]
Lav							
Små	375 000	2 200	1 700	1 200	830	640	450
Mellomstore	4 300	24 600	10 600	10 600	110	50	50
Store	80	150 000	50 000	50 000	10	4	4
Medium							
Små	0	0	0	0	0	0	0
Mellomstore	860	94 800	76 800	76 800	80	70	70
Store	135	600 000	500 000	500 000	80	70	70
Høy							
Små	160 000	40 000	21 100	6 500	6 400	3 380	1040
Mellomstore	3 400	168 000	132 000	132 000	570	450	450
Store	55	1 000 000	900 000	900 000	60	50	50
Totalt	~543 830				~8 140	~4 714	~2 184
Små	535 000				7 230	4 020	1 490
Mellomstore	8 560				760	570	570
Store	270				150	124	124

Kilde: Oslo Economics og KPMG

6. Utvide av åpenhetsloven til å gjelde miljøpåvirkninger

Dette kapittelet inkluderer en redegjørelse for begrepet miljøpåvirkninger og hvordan dette skal forstås i denne sammenheng. Deretter følger en beskrivelse av eksisterende regulering, praksis og forventet utvikling på området, før vi i kapittel 6.3 gir vår vurdering av de økonomiske og administrative konsekvensene ved en utvidelse av åpenhetsloven til å inkludere miljøpåvirkninger.

6.1 Begrepet miljøpåvirkninger

Miljøpåvirkninger forstås i denne sammenheng som faktorer som påvirker eller kan påvirke miljøet i henhold til definisjonen gitt i miljøinformasjonsloven (Klima- og miljødepartementet, 2003). Faktorer som påvirker eller kan påvirke miljøet inkluderer:

- planlagte og iverksatte tiltak eller aktiviteter i miljøet,
- produkters egenskaper eller innhold,
- forhold ved drift av virksomhet, og
- administrative avgjørelser og tiltak, herunder enkeltavgjørelser, avtaler, regelverk, planer, strategier og programmer, samt tilhørende analyser, beregninger og forutsetninger

I Ot.prp. nr. 116 om miljøinformasjonsloven (Miljøverndepartementet, 2002) er det presisert at ordet «påvirkning» kan innbefatte påvirkning både i negativ og positiv retning, dvs. også virksomhetens positive miljøtiltak, for eksempel tiltak for å avbøte eller gjenopprette skader. Hvilke «forhold» som «kan medføre en ikke ubetydelig påvirkning» vil i noen grad variere med hvilket syn samfunnet har på ulike miljøproblemer, og dessuten den faktiske utviklingen i miljøproblemene. Det vises i denne sammenheng til den til enhver tid gjeldende miljøpolitikken som rettlede og at ny kunnskap kan endre forståelsen av miljøproblemene og betydningen av ulike former for miljøpåvirkning. Blant forhold som generelt er relevant å vurdere listes opp; forurensning, herunder støy, produkter som brukes eller produseres i virksomheten, avfall, energiforbruk, arealbruk, transport, påvirkning på det biologiske mangfold og forbruk av eller utnyttelse av naturressurser, både biologiske ressurser og andre naturressurser (Miljøverndepartementet, 2002).

6.2 Eksisterende regulering, praksis og forventet utvikling

Nedenfor redegjør vi kort for relevante lovverk og reguleringer på miljøområdet, samt vår vurdering av gjeldende praksis og forventet utvikling.

6.2.1 Regelverk som regulerer kunnskaps- og informasjonsplikter knyttet til miljøpåvirkninger

Utvalget av eksisterende regulering utgjør ikke en uttømmende liste over relevant lovverk, men er basert på vår vurdering av relevans for vurdering av de økonomiske og administrative konsekvensene av en eventuell utvidelse av åpenhetsloven til å omfatte miljøpåvirkning. Beskrivelsene av lovenes virkeområde er hentet fra Etikkinformasjonsutvalgets rapport (2019), og fra de aktuelle lovtekstene:

Miljøinformasjonsloven: Miljøinformasjonsloven §9 pålegger virksomheter en plikt til å ha kunnskap om forhold ved virksomheten, herunder dens innsatsfaktorer og produkter, som kan medføre en ikke ubetydelig påvirkning på miljøet. Med miljøet forstås det ytre miljø inkludert kulturminner og kulturmiljø, jf. lovens §2 andre ledd.

§16-19 gir forbrukere en rett til miljøinformasjon, herunder informasjon om virksomhetens miljøpåvirkninger. Retten til miljøinformasjon gjelder også påvirkning på miljøet som følge av produksjon eller distribusjon av produkt utenfor Norges grenser, i den grad slik informasjon er tilgjengelig. Dersom det er nødvendig, skal virksomheten innhente informasjonen om miljøpåvirkninger fra foregående salgslødd. Loven omfatter all offentlig og privat virksomhet etablert i Norge.

Produktkontrollloven: Produktkontrollloven §3 fastsetter en kunnskaps- og aktsomhetsplikt om produkter. Den som tilvirker, innfører, bearbeider, omsetter, bruker eller på annen måte behandler produkt som kan medføre helseskade eller miljøforstyrrelse, «skal vise aktsomhet og treffe rimelige tiltak for å forebygge og begrense slik virkning». Loven pålegger produsent og importør å «skaffe seg slik kunnskap» som er nødvendig for å kunne vurdere om et produkt kan medføre helseskade eller miljøforstyrrelse.

§10 gir enhver rett til å få informasjon om produkter. I dette inngår informasjon om produktet inneholder komponenter eller har egenskaper som kan medføre helseskade eller miljøforstyrrelse, hvilke komponenter eller egenskaper dette er, hvordan produktet må

håndteres for å unngå slik virkning, vesentlige helseskader eller miljøforstyrrelser som produksjon og distribusjonen av produktet forårsaker, og hvem som er produsent eller importør av produktet. Rett til informasjon om produksjonen (i henhold til §10 første ledd, bokstav d) gjelder også informasjon om virkninger på miljøet som følge av produksjon eller distribusjon av produkt utenfor Norges grenser, i den grad slik informasjon er tilgjengelig. Loven gjelder alle virksomheter som opererer i det norske markedet.

Regnskapsloven: se kapittel 3.1

Tømmerforordningen 995/2010/EU: Forordningen fastsetter forpliktelse for virksomheter som bringer tømmer og treprodukter i omsetning på det indre marked. Den gjelder både for import og for innenlandsk produksjon. Den forbyr omsetning av tømmer og treprodukter som kan knyttes til ulovlig hogst, og pålegger virksomhetene å vise tilbørlig aktsomhet i vurderingen av risikoen for dette.

Anskaffelsesregelverket: Anskaffelsesloven §5 pålegger statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter og offentligrettslige organer å innrette sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger der det er relevant, blant annet ved å ta hensyn til livssyklus-kostnader. Oppdragsgiveren kan stille egnede miljøkrav og kriterier til ulike trinn i anskaffelsesprosessen. Vi oppfatter at denne muligheten benyttes i varierende grad. Det er uklart i hvilken utstrekning offentlige oppdragsgivere stiller krav som overlapper med kravene som vil følge en eventuell utvidelse av åpenhetsloven til å omfatte miljøpåvirkning. Etter Anskaffelsesforskriften § 7-9 bør miljø som hovedregel vektes minimum 30 prosent, det det brukes som tildelingskriterium.

Frankrike Aktsomhetsloven («Devoir de vigilance») 2017: se kapittel 3. Loven omhandler helse, sikkerhet og miljøskade, i tillegg til menneskerettigheter.

OECD-retningslinjene for flernasjonale selskaper: OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper er multilateralt vedtatte retningslinjer for ansvarlig næringsliv som 49 land har forpliktet seg til å fremme. Retningslinjene inkluderer anbefalinger til flernasjonale selskaper (OECD, 2011). I kapittel IV gis anbefalinger knyttet til miljøvern. Disse innebærer at selskaper forventes å forebygge, håndtere og redusere negative miljøkonsekvenser av virksomheten, blant annet gjennom miljøstyringssystemer. Selskaper anbefales også, der det er hensiktsmessig, å kontinuerlig bestrebe å forbedre sine miljøprestasjoner i leverandørkjeden. Disse retningslinjene ligger også til grunn for OECDs veileder for gjennomføring av risikobaserte aktsomhetsvurderinger.

6.2.2 Vurdering av dagens praksis knyttet til miljøpåvirkning

Dersom pliktene i åpenhetsloven utvides til å gjelde miljøpåvirkning, anses disse å overlappe delvis med pliktene i miljøinformasjonsloven og produkt-kontrollloven.

Kunnskapsplikten i miljøinformasjonsloven §9 spesifiserer ikke at denne gjelder utenfor Norges grenser. Kunnskapsplikten i åpenhetslovens §5 anses dermed å være en utvidelse av kunnskapsplikten under miljøinformasjonsloven. Informasjonsplikten under miljøinformasjonslovens §16-19 gjelder også påvirkning på miljøet som følge av produksjon eller distribusjon av produkt utenfor Norges grenser, i den grad slik informasjon er tilgjengelig. En eventuell utvidelse av informasjonsplikten under åpenhetslovens §7-9 til å gjelde miljø vil likevel gå lengre enn informasjonsplikten under miljøinformasjonsplikten, i at denne ikke begrenses til tilgjengelig informasjon, og åpner for forespørsler om virksomhetens arbeid med miljøpåvirkning, dette innebærer altså en plikt til å informere om forhold utover en beskrivelse av miljøpåvirkningen.

Kunnskaps- og informasjonsplikten under miljøinformasjonsloven anses å gi virksomheter et godt utgangspunkt for å utføre aktsomhetsvurderinger utvidet til å omfatte miljøpåvirkning etter §10 i åpenhetsloven, særlig for forhold i Norge

Produktkontrollovens bestemmelser knyttet til miljøpåvirkning gjelder produkter, og omfatter ikke tjenester eller virksomheten selv. For produksjon og salg av varer i Norge anses kunnskaps- og aktsomhetsplikten i lovens §3 å overlappe med kunnskaps- og aktsomhetsplikten i en eventuell utvidelse av åpenhetslovens §5 og §10. I likhet med kunnskapsplikten i Miljøinformasjonsloven spesifiserer ikke produktkontrollloven §3 at kunnskaps- og aktsomhetsplikten gjelder utenfor Norges grenser. Informasjonsplikten under produktkontrollovens §10 går lengre enn miljøinformasjonsloven i å inkludere informasjon om produsent eller importør, men for produksjon eller distribusjon utenfor Norges grenser begrenses dette til tilgjengelig informasjon.

En utvidelse av åpenhetsloven til å omfatte miljøpåvirkning vil etter vår vurdering gå lengre enn pliktene under miljøinformasjonsloven og produktkontrollloven ved å innføre en kunnskapsplikt (§5) som omfatter globale leverandørkjeder, samt at åpenhetsloven går noe utover den eksisterende kunnskapsplikten også for norske forhold. Videre vil åpenhetsplikten etter §6 gå utover den eksisterende plikten i produktkontrollloven, ved å kreve informasjon om internasjonale produsenter. Dette anses likevel ikke å ha betydning for en eventuell utvidelse av lovkravet til å gjelde miljøpåvirkning, da åpenhetskravet i §6

ikke vil medføre mer arbeid for virksomheter enn det som allerede følger av lovkravet knyttet til menneske- og arbeidsrettigheter.

Informasjonsplikten etter åpenhetsloven §7-9 anses å overlape i stor grad med eksisterende informasjonsplikt for miljøpåvirkning i Norge, men vil utvides ved å kreve informasjon om internasjonale forhold. Plikten til å utføre aktsomhetsvurderinger etter §10 dekkes delvis av produktkontrollloven §3, men anses å ha et betydelig større omfang, da dette også vil gjelde miljøpåvirkning i globale leverandørkjeder.

Som beskrevet i kapittel 3 er de eksisterende rapporteringspliktene under regnskapsloven relevante for rapporteringsplikten etter §10 i åpenhetsloven. Plikten i regnskapsloven tilsvarer ikke den foreslåtte plikten til å rapportere om utførte aktsomhetsvurderinger, men rapportering om aktsomhetsvurderinger vil kunne inkluderes i rapporten som kreves under regnskapsloven. Virksomheter som omfattes av rapporteringskravet under regnskapsloven plikter også å publisere informasjon om eventuell miljøpåvirkning og tiltak.

Det antas at klima-, miljøkrav og –kriterier i offentlige anskaffelser vil være av betydning for virksomheters modenhet, da leverandører til offentlig sektor, i varierende grad, allerede vil møte krav til klima og miljø. Slike krav og kriterier vil være på produkt-/tjenestenivå, heller enn virksomhetsnivå. Det er usikkert i hvilken utstrekning slike krav benyttes i offentlige anskaffelser og i hvilken grad de overlapper med enkelte av kravene i en eventuell utvidelse av åpenhetsloven til å omfatte miljøpåvirkning.

Pliktene i tømmerforordningen har stor grad av overlapp med pliktene i åpenhetsloven, og gjelder virksomheter som omsetter tømmer og treprodukter, jf. omtale i kapittel 3. Forordningen har som formål å motvirke ulovlig hogst. Aktsomhetsordningen og sporbarhetskravet som ligger i ordningen anses å være overførbart til et bredere krav knyttet til miljøpåvirkning. Det samme gjelder EUs konfliktmineralforordning, som stiller krav til aktsomhetsvurderinger og implementering av sporingssystemer i leverandørkjeden for EU-baserte importører av tinn, tantal, wolfram (tungsten) og gull med opphav i konflikt-rammede og høyrisikoområder.

Blant andre lands lovgivning kan Frankrikes aktsomhetslov være relevant, da lovens aktsomhetsplikt, og krav om publisering av en aktsomhetsplan, trolig vil kunne møte en utvidelse av pliktene under §5 og §10, evt. med mindre justeringer, samt vises til ved forespørsler etter §7. Som nevnt i kapittel 3 er det uklart om norske virksomheter omfattes av det franske lovkravet. Dersom det er tilfellet forventer vi at det er et svært begrenset antall virksomheter den franske loven vil gjelde for.

På virksomhetsnivå er det betydelig frivillig praksis som kan være av relevans for lovkravet. 5 142 virksomheter er sertifisert av Miljøfyrtårn per desember 2020. Medlemmer plikter å rapportere årlig på utvalgte miljøkriterier med utgangspunkt i bransjespesifikke sertifiseringskriterier. Svanemerket, og bransjespesifikk sertifisering for miljøpåvirkning som GOTS (tekstil) og FSC (trevirke) er også relevant i denne sammenheng. Som for sertifisering knyttet til menneske- og arbeidsrettigheter vil relevansen for pliktene i åpenhetsloven avhenge av i hvilken grad hver enkelt sertifiseringsordning bidrar til økt sporbarhet (§6) og kan anses som relevante risikoreducerende tiltak etter åpenhetslovens §10.

961 norske virksomheter (inkludert offentlige) rapporterte om miljøpåvirkning til CDP i 2020, alle for egen virksomhet, og enkelte også for leverandørkjeden. Basert på intervjuer og andre kilder, anses det at frivillige klima- og miljøinitiativ for en rekke virksomheter stopper ved egen virksomhet, og dermed ikke videreføres i leverandørkjeden. Enkelte virksomheter har offentliggjort science-based targets og rapporterer frivillig på klimautslipp i leverandørkjeden, men dette er et mindretall, og inkluderer i hovedsak de største virksomhetene.

6.2.3 Forventet utvikling

I EU er det stort fokus på å begrense virksomheters påvirkninger på miljø. Lovverk som er under utvikling på dette området inkluderer:

EUs «Green Deal», handlingsplanen for en bærekraftig økonomi, omfatter flere nye reguleringer og EUs nye klassifiseringssystem for bærekraftig aktivitet (EUs taksonomi), er sentral i dette (Governance Group, 2020). Taksonomien har fått stor oppmerksomhet blant ulike interessenter, og forventes å påvirke virksomheters praksis knyttet til klima og miljø. Som del av Green Deal jobber EU-kommisjonen med å utarbeide et forslag til en aktsomhetslov for virksomheter som forventes å dekke menneske- og arbeidsrettigheter, klima- og miljø, og anti-korrupsjon, omtalt som EUs «Sustainable Corporate Governance Initiative», jf. beskrivelse i kapittel 3.3. Lovutkastet forventes i utgangspunktet innen sommeren 2021 (European Commission, 2020a).

Prosessen i EU er fortsatt på et tidlig stadium, og det er ikke mulig anslå i hvilken grad lovforslaget vil overlape med pliktene i åpenhetsloven. Basert på uttalelser og innspill er det likevel mulig å anta at lovforslaget vil vektlegge aktsomhetsvurderinger som metode. Et lovforslag utviklet av EU-parlamentet, som et innspill til EU-kommisjonens arbeid, tar utgangspunkt i OECDs retningslinjer for aktsomhetsvurderinger og legger opp til et lovkrav som i stor grad overlapper med kravene i åpenhetslovens §10, med en utvidelse til miljøpåvirkning. Det er ikke mulig å si hvilke norske

virksomheter en eventuell lov vil omfatte. Innspillet fra EU-parlamentet foreslår at en lov i utgangspunktet dekker alle virksomheter, men åpner for at medlemslandene kan redusere pliktene for de minste virksomhetene.

Skogbruk og annen arealbruk står for 12 prosent av klimagassutslippene og er den nest viktigste årsaken til klimaendringer, etter forbrenning av fossile brensler (European Commission, 2020b). Avskoging står for hoveddelen av utslippene. Rundt 80 prosent av den globale avskogingen er knyttet til utvidelse av jordbruksareal, drevet av etterspørselen etter produkter som palmeolje, soya og storfekjøtt.

For å minimere avskoging jobber EU med utvikling av regulering på dette området, EU Initiativ «Deforestation and forest degradation». Reguleringen inkluderer vurdering av alternative tiltak for å redusere etterspørsel etter produkter og utviklingen av en definisjon av avskogingsfrie forsyningskjeder. EU-kommisjonen skal etter planen legge fram et forslag til regulering på dette området våren 2021.

6.2.4 Oppsummering

En utvidelse av åpenhetsloven til å omfatte miljøpåvirkning vil etter vår vurdering gå utover eksisterende regulering på området. Det vil innføres en kunnskaps- og aktsomhetsplikt også for miljøpåvirkning utenfor Norge, og aktsomhetsplikten vil utvides fra å gjelde produkter, til også å gjelde tjenester og virksomheter i sin helhet.

På virksomhetsnivå er det betydelig relevant frivillig praksis, men vår vurdering er at frivillige klima- og miljøinitiativ for en rekke virksomheter ikke videreføres i leverandørkjeden. EUs Green Deal, og særlig EUs Corporate Social Governance Initiative, anses å være svært relevant, men jf. beskrivelse i kapittel 3 er prosessen i EU fortsatt på et tidlig stadium, og det er ikke mulig anslå i hvilken grad lovforslaget vil overlapse med pliktene i åpenhetsloven. Basert på uttalelser og innspill er det likevel mulig å anta at lovforslaget vil vektlegge aktsomhetsvurderinger som metode.

6.3 Kostnader ved utvidelse av åpenhetsloven til miljøpåvirkninger

I dette delkapittelet vurderer vi økonomiske og administrative konsekvenser for ulike type virksomheter i næringslivet ved en utvidelse av Etikkinformasjonsutvalgets forslag til åpenhetslov til å gjelde miljøpåvirkninger.

Som følge av utredningens begrensede rammer er vurderingene i denne delen for små og mellomstore virksomheter basert på samme inndeling av virksom-

heter som rapportens øvrige deler, jf. kapittel 4. Det forventes imidlertid at det vil være noe forskjell i virksomheters arbeid med menneske- og arbeidslivrettigheter og miljøpåvirkninger, og dette er dermed en forenkling.

Ved en utvidelse av lovforslaget til å gjelde miljøpåvirkninger forventer vi at det vil være betydelige synergier mellom virksomhetens arbeid på miljøområdet og virksomhetens arbeid med oppfølging av menneskerettigheter og arbeidslivsvilkår i leverandørkjeden. Det forventes blant annet at virksomhetene kan dra nytte av samme rutiner og systemer, og at virksomhetenes arbeid på de to områdene koordineres slik at den ekstra ressursbruken en slik utvidelse innebærer vil være mindre omfattende.

For små virksomheter dekker gjeldende regelverk i hovedsak pliktene som vil påføres ved en utvidelse av åpenhetsloven til å gjelde miljøpåvirkninger. For små virksomheter i høyrisikobrancher innebærer lovforslaget at disse vil få en utvidet kunnskapsplikt i form av krav om å gjøre risikokartlegging av miljøpåvirkninger i hele virksomhetens leverandørkjede.

For mellomstore og store virksomheter vil en utvidelse av åpenhetsloven til å gjelde miljøpåvirkninger innebære at disse vil få et nytt krav om gjennomføring av aktsomhetsvurderinger etter §10 også på miljøområdet. Kravene og tiltakene forventes å være de samme som ved gjennomføring av aktsomhetsvurderinger knyttet til menneske- og arbeidsrettigheter, beskrevet i foregående kapiteler, men vil omfatte faktorer i virksomhetene og virksomhetenes leverandørkjede som påvirker eller kan påvirke miljøet.

Vår erfaring er at miljøpåvirkninger er et tema som allerede i dag har stort fokus, noe virksomhetene vi har snakket med bekrefter. Vi forventer derfor ikke at selve lovforslaget ved en utvidelse til å gjelde miljøpåvirkninger vil føre til at virksomheter vil få et betydelig økt antall hevendelser om deres arbeid på dette området. Utvidelsen antas dermed ikke å medføre noen merkostnad knyttet til informasjonsplikten etter lovforslagets § 7-9.

Det understrekes at det er usikkerhet forbundet med kostnadsestimatene og at de må betraktes som grove estimater. En full forståelse av hvilke forpliktelser som vil treffe ulike virksomheter og bransjer som følge av lovforslaget, krever tilgang på betydelig mer tid og ressurser enn det som er gjort tilgjengelig for denne utredningen.

Økonomiske og administrative konsekvenser er vurdert i form av den direkte kostnaden for virksomhetene ved å oppfylle plikter som ikke følger av annet lovverk, gitt gjeldende reguleringer og praksis, oppsummert i

Tabell 6-1. En nærmere redegjørelse for disse følger under tabellen.

Tabell 6-1: Økonomiske og administrative konsekvenser av utvidelse av åpenhetsloven til å gjelde miljøpåvirkning. Antall virksomheter fordelt på type og kostnadskategori, årlig kostnad og samlet kostnader

Kostnadskategori	Antall	Kostnad år 1, estimert gj.snitt [NOK]	Årlig kostnad fra år 2, estimert gj.snitt [NOK]	Samlet kostnad år 1 [MNOK]	Årlig samlet kostnad fra år 2 [MNOK]
Lav					
Små	375 000	0	0	0	0
Mellomstore	4 300	30 000	0	130	0
Store	110	50 000	0	6	0
Medium					
Små	0	0	0	0	0
Mellomstore	860	65 000	65 000	60	60
Store	160	150 000	150 000	20	20
Høy					
Små	160 000	10 000	3 500	1 600	560
Mellomstore	3 400	100 000	100 000	340	340
Store	0	0	0	0	0
Totalt	~543 830			~2 156	~980
Små	535 000			1 600	560
Mellomstore	8 560			530	400
Store	270			26	20

Kilde: Oslo Economics og KPMG

6.3.1 Små virksomheter

En utvidelse av Etikkinformasjonsutvalgets forslag til åpenhetslov til å gjelde miljøpåvirkninger vil etter vår vurdering for små virksomheter innebære at disse vil pålegges en plikt til å:

- Kartlegge risikoforholdene i egen virksomhet og kunne redegjøre for virksomhetens miljøpåvirkninger
- Kunne vise til hvilke importører og grossister eller leverandører de får leveranser fra

For små virksomheter i bransjer som har høyest risiko for negative miljøpåvirkninger skal disse i tillegg vurdere risikoforholdene i sin leverandørkjede.

Miljøinformasjonsloven pålegger alle virksomheter en plikt til å ha kunnskap om forhold ved virksomheten som kan medføre en ikke ubetydelig påvirkning på miljøet, inkludert miljøpåvirkninger fra foregående salgssledd dersom det er nødvendig. Gjeldende lovverk dekker dermed de første punktene som en utvidelse av åpenhetsloven vil innebære. Når det gjelder små virksomheter i bransjer som har særlig høy risiko for negative miljøpåvirkninger er vår forståelse at åpenhetsloven strekker seg lenger enn gjeldende lovverk ved at den krever at virksomheten gjør en risikokartlegging for hele virksomhetens leverandørkjede.

Å oppfylle dette kravet forventer vi at vil innebære noe ekstra ressurser ut over hva virksomhetene i dag bruker på dette. Samtidig er miljøpåvirkninger et

område som virksomheter har lang erfaring med og det har vært mye fokus de senere årene slik at dette er et område vi forventer at de kjenner relativt godt, til tross for at de ikke nødvendigvis har gjort mye arbeid med miljøpåvirkning i leverandørkjeden. Dette bekreftes av små virksomheter vi har vært i kontakt med.

For gjennomføring av en risikokartlegging av virksomhetens leverandørkjede forventer vi at det i gjennomsnitt vil kreve opptil to arbeidsdager (16 timer), i tillegg til en halv dags arbeid (4 timer) for systematisering og bearbeiding av informasjon. Dette tilsvarer en kostnad på om lag 10 000 kroner. Det kreves at denne informasjonen oppdateres minst årlig. Det antas at oppdatering av informasjonen er betydelig mindre ressurskrevende og at kostnaden reduseres til om lag en tredjedel fra år to, til om lag 3 500 kroner per år.

6.3.2 Mellomstore virksomheter

En utvidelse av Etikkinformasjonsutvalgets forslag til åpenhetslov til å gjelde miljøpåvirkninger vil etter vår forståelse innebære at mellomstore virksomheter vil pålegges en plikt til å gjennomføre aktsomhetsvurderinger iht. OECDs aktsomhetsmodell også på miljøområdet. Dette innebærer at de må:

- Forankre ansvarlighet i retningslinjer og styringssystemer
- Kartlegge og vurdere negativ påvirkning/skade ut fra egen virksomhet, leverandørkjede og forretningsforbindelser
- Stanse, forebygge eller redusere negativ påvirkning/skade
- Overvåke gjennomføring av resultater
- Kommunisere hvordan påvirkningen er håndtert
- Sørge for, eller samarbeide om, gjenoppretting, erstatning og klageordninger der det er påkrevd

Samtlige mellomstore virksomheter vi har snakket med i forbindelse med denne utredningen viser til at de gjør mye arbeid på miljøområdet allerede. Dette stemmer med vår erfaring og gjennomgang av eksisterende regulering og praksis på området. At miljøpåvirkninger i lengre tid har vært regulert gjennom lov og at det de siste tiårene har vært stor oppmerksomhet rundt temaet har bidratt til å skape økt bevissthet blant virksomheter. Det er imidlertid vår forståelse at ingen av de mellomstore virksomhetene vi har pratet med gjennomfører aktsomhetsvurderinger på dette området i dag. Vår oppfatning er at virksomheters arbeid med miljøpåvirkninger i hovedsak er knyttet til forhold i egen virksomhet.

For å møte kravene som OECDs aktsomhetsmodell stiller på dette området forventer vi dermed at det vil kreve noe tilpasning for alle virksomheter i denne kategorien. For virksomheter som gjør mye på dette

området i dag forventer vi at de vil måtte bruke om lag halvannet ukesverk (ca. 30 000 kroner) det første året for å tilpasse arbeidet til å møte kravene som følger av OECDs aktsomhetsmodell. Når disse tilpasningene er gjort forventer vi ikke at lovforslaget vil innebære noen ekstra ressursbruk og at virksomhetene vil møte kravene med den ressursbruken de legger ned i dag.

For virksomheter som gjør lite på dette området i dag forventer vi at merkostnaden ved en utvidelse av lovforslaget til å gjelde miljøpåvirkninger, i gjennomsnitt vil ligge i underkant av virksomhetens ressursbruk ved gjennomføring av aktsomhetsvurdering knyttet til menneske- og arbeidslivsrettigheter. Estimert gjennomsnittskostnad for denne gruppen er forventet å være i størrelsesorden 100 000 kroner i oppstartsåret og for påfølgende år. Som for tilsvarende estimat for menneske- og arbeidsrettigheter, estimeres det at kostnaden fra år to i større og større grad vil innrettes mot tiltak, men at den årlige ressursbruken er omtrent i samme størrelsesorden som for oppstartsåret.

For virksomheter som gjør noe på dette området i dag, men fortsatt vil måtte sette inn en del ressurser forventer vi at gjennomsnittskostnaden vil ligge mellom det lave og høye estimatet, på om lag 65 000 kroner.

6.3.3 Store virksomheter

Basert på vår kartlegging forventer vi at alle store virksomheter allerede gjør relevant arbeid på miljøområdet, men at det vil variere i hvilken grad dette omfatter leverandørkjeden. Dette bekrefter virksomhetene vi har intervjuet i forbindelse med utredningen. I følge the Governance Groups (2020) analyse av bærekraftsrapporteringen til de 100 største selskapene på Oslo Børs, oppgir ca. 40 prosent av selskapene klima- og miljøinformasjon som er relevant under EUs klassifiseringssystem. Dette indikerer at det er variasjon i store virksomheters arbeid knyttet til klima- og miljø. Kun én av virksomhetene vi intervjuet mener at de vil oppfylle kravene som åpenhetsloven stiller ved utvidelse av lovforslaget til å gjelde miljøpåvirkninger. Øvrige virksomheter påpeker at en slik utvidelse av lovforslaget vil kreve noe mindre tilpasninger, men at dette vil være av begrenset omfang da virksomhetene allerede gjør omfattende arbeid på dette området. Det forventes at 40 prosent av store virksomheter vil trenge om lag to ukers arbeid (ca. 50 000 kroner) i oppstartsåret for å tilpasse sitt arbeid på miljøområdet slik at de møter lovkravene. For den resterende delen av store virksomheter (60 prosent) som for eksempel mangler relevant informasjon om miljøpåvirkning vil dette estimatet være høyere, estimert til i gjennomsnitt rundt syv ukers arbeid (ca. 150 000 kroner). Dette er et grovt estimat, og det

knyttes stor usikkerhet til det faktiske ressursbehovet hos denne gruppen virksomheter.

Med bakgrunn iblant annet EUs klassifiseringssystem og økt fokus fra interessenter forventer vi at denne gruppen virksomheter trolig vil sette inn relevante tiltak uavhengig av en eventuell utvidelse av åpenhetsloven. En vurdering av effekten av slike relaterte krav har ikke vært mulig å utføre innenfor rammene av denne utredningen.

6.3.4 Oppsummering kostnader ved utvidelse av åpenhetsloven til å omfatte miljøpåvirkninger

Ved en utvidelse av åpenhetsloven til også å gjelde miljøpåvirkninger forventer vi at det vil være betydelige synergier mellom virksomhetens arbeid på miljøområdet og virksomhetens arbeid med oppfølging av menneskerettigheter og arbeidsvilkår i leverandørkjeden. Det forventes blant annet at virksomhetene kan dra nytte av samme rutiner og systemer, og at virksomhetenes arbeid på de to områdene koordineres slik at den ekstra ressursbruken en slik utvidelse innebærer blir mindre omfattende enn om et slik krav skulle innføres isolert.

Som følge av utredningens begrensede rammer er inndelingen i kostnadskategorier for små og mellomstore virksomheter i denne delen basert på samme inndeling som i rapportens øvrige deler, jf. kapittel 4 og 5. Det forventes imidlertid at det vil være noe forskjell i ulike typer virksomheters arbeid med menneske- og arbeidslivrettigheter og miljøpåvirkninger, og dette må dermed ses på som en forenkling.

Denne forenklingen, og andre generaliseringer, som det har vært nødvendig å gjøre gitt utredningens begrensede rammer gjør at det er usikkerhet forbundet med kostnadsestimatene. Disse må derfor betraktes som grove estimater. En full forståelse av hvilke forpliktelser som vil treffe ulike virksomheter og bransjer som følge av lovforslaget, krever tilgang på mer tid og ressurser enn det som er gjort tilgjengelig for denne analysen.

Det forventes at små virksomheter som i liten grad forventes berørt av utvidelse av lovforslaget til å gjelde miljøpåvirkninger, ikke vil pålegges noen nye plikter utover det som følger av dagens lovverk. Disse forventes dermed heller ikke ville ha noen merkostnader ved en slik utvidelse. For små virksomheter i høyrisikobrancher innebærer en slik utvidelse at virksomhetene også må gjøre en risikokartlegging av miljøpåvirkninger i virksomhetens leverandørkjede. En slik risikokartlegging er estimert til å medføre en kostnad på i størrelsesorden 10 000 kroner det første året. I påfølgende år forventer vi at det vil være

behov for mindre omfattende oppdatering av risikokartleggingen, og at kostnaden reduseres til om 3 500 kroner årlig.

Mellomstore og store virksomheter vil ved en utvidelse av åpenhetsloven til å gjelde miljøpåvirkninger pålegges et krav om å gjennomføre aktsomhetsvurdering også på miljøområdet. Vår forståelse er at få virksomheter gjør dette i dag, men at en stor andel av store virksomheter (om lag 40 prosent) allerede gjør mye på miljøområdet i dag. De forventes å oppfylle kravet om gjennomføring av aktsomhetsvurderinger kun med mindre tilpasninger, estimert til i størrelsesorden 50 000 kroner per virksomhet i oppstartsåret. Det forventes at en betydelig andel mellomstore virksomheter (50 prosent) også kun vil kreve mindre tilpasninger for å møte kravene om gjennomføring av aktsomhetsvurderinger på miljøområdet, estimert til i størrelsesorden 30 000 kroner i oppstartsåret. For både mellomstore og store virksomheter i denne kategorien er det forventet at eksisterende ressursbruk vil være tilstrekkelig til møte kravene fra år to og at disse i de påfølgende årene ikke vil ha noen merkostnad ved en slik utvidelse.

For en mindre andel mellomstore virksomheter (10 prosent) forventes det at de i noe større grad vil måtte iverksette tiltak for å møte kravet om gjennomføring av aktsomhetsvurdering, estimert til i størrelsesorden 65 000 kroner årlig, både i oppstartsåret og påfølgende år. For de resterende 40 prosentene av mellomstore virksomheter forventes det at disse også gjør en del i dag, men at det vil kreve ytterligere ressurser for disse å møte kravene om gjennomføring av aktsomhetsvurderinger, estimert til tilsvarende i størrelsesorden 100 000 kroner per år for oppstartsåret og påfølgende år.

For den resterende delen av store virksomheter (om lag 60 prosent) som for eksempel mangler relevant informasjon om miljøpåvirkning forventer vi at en utvidelse av lovforslaget vil kreve noe mer ekstraarbeid, estimert til i gjennomsnitt rundt syv ukers (ca. 150 000 kroner). For både mellomstore og store virksomheter i middels og høyt estimat forventes det fra år 2 at kostnaden i større og større grad innrettes mot tiltak.

Samlet kostnad ved en utvidelse av åpenhetsloven til å gjelde miljøpåvirkninger er beregnet til i overkant av 2 milliarder kroner i oppstartsåret, og deretter i underkant av 1 milliard kroner årlig. Små virksomheter er forventet å ha de laveste kostnadene per virksomhet ved en slik utvidelse, men er samlet sett forventet å utgjøre den største andelen av kostnadene som følge av at disse står for hoveddelen av virksomheter (98 prosent).

7. Referanser

Amnesty, 2019. *Amnesty Business Rating 2019. Stora organisasjoner*. [Internett]

Available at:

https://amnesty.no/sites/default/files/vedlegg/amnesty_business_rating_2019_stora_organisasjoner.pdf
[Funnet 22 12 2020].

Arbeids- og sosialdepartementet, 1996. *Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften)*. [Internett]

Available at: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1996-12-06-1127>

[Funnet 16 12 2020].

Arbeidstilsynet, 2017. *Arbeidslivskriminalitet i Norge*, s.l.: s.n.

DFØ, 2020. *Høyriskolisten*. [Internett]

Available at: <https://www.anskaffelser.no/samfunnsansvar/sosialt-ansvar/laer-om-hoyriskoprodukter>

[Funnet 11 31 2020].

Etikkinformasjonsutvalget, 2020. *Etikkinformasjonsutvalgets utredning*, s.l.: s.n.

Etisk Handel Norge, 2018. *Status etisk handel 2018*. [Internett]

Available at: <https://etiskhandel.no/wp-content/uploads/2019/09/Statusrapport-2018-Etisk-handel-Norge.pdf>

[Funnet 12 12 2020].

Etisk Handel Norge, 2020. *Prinsipperklæring for Etisk handel Norge*. [Internett]

Available at: <https://etiskhandel.no/wp-content/uploads/2020/03/Prinsipperkl%C3%A6ring-Oppdatert-30.3.20.pdf>

European Commission, 2020a. *Sustainable corporate governance*. [Internett]

Available at: <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12548-Sustainable-corporate-governance>

[Funnet 9 12 2020].

European Commission, 2020b. *Deforestation and forest degradation – reducing the impact of products placed on the EU market*. [Internett]

Available at: <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12137-Deforestation-and-forest-degradation-reducing-the-impact-of-products-placed-on-the-EU-market>

[Funnet 2020 12 9].

European Commission, 2020c. *Conflict minerals. The regulation explained*. [Internett]

Available at: <https://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/conflict-minerals-regulation/regulation-explained/>

[Funnet 12 12 2020].

Eurostat, 2013. *Glossary: Statistical Classification of Products by Activity (CPA)*. [Internett]

Available at: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Statistical_classification_of_products_by_activity_\(CPA\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Statistical_classification_of_products_by_activity_(CPA))

Eurostat, u.d. RAMON - Reference And Management Of Nomenclatures. [Internett]

Available at:

https://ec.europa.eu/eurostat/ramon/rerelations/index.cfm?TargetUrl=LST_REL&StrLanguageCode=EN&IntCurrentPage=3

Finansdepartementet, 1998. *LOV-1998-07-17-56 Lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven)*. [Internett]

Available at: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-56>

[Funnet 2020 12 1].

International Trade Union Confederation, 2020. *2020 ITUC Global Rights Index. The World's Worst Countries for Workers*, s.l.: s.n.

Klima- og miljødepartementet, 2003. *Lov om rett til miljøinformasjon og deltakelse i offentlige beslutningsprosesser av betydning for miljøet (miljøinformasjonsloven)*. [Internett]

Available at: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-05-09-31>
[Funnet 20 12 1].

Kontaktpunktet for ansvarlig næringsliv, 2019. *OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv - en innføring*, s.l.: s.n.

Miljøverndepartementet, 2002. *Ot.prop. nr. 116 (2001-2002) Om lov om rett til miljøinformasjon og deltakelse i offentlige beslutningsprosesser av betydning for miljøet (miljøinformasjonsloven)*, s.l.: s.n.

Nærings- og fiskeridepartementet, 2016. *LOV-2016-06-17-73 Lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven)*. [Internett]
Available at: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2016-06-17-73>
[Funnet 2 12 2020].

Nærings- og fiskeridepartementet, 2018. *Meld. St. 9 (2018–2019). Handelsnæringen – når kunden alltid har nett*, s.l.: s.n.

OECD, 2011. *OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper*, s.l.: s.n.

Oslo Economics, 2018. *Effekter av å fjerne 350-kronersgrensen for momsfristak for utenlandsk netthandel*, s.l.: s.n.

SSB, 2018a. *På nett med betalingskort over landegrensene*, s.l.: s.n.

SSB, 2018b. *Tabel 07315*. [Internett]
Available at: <https://www.ssb.no/statbank/table/07315/>

SSB, 2020a. *På nett med betalingskort over landegrensene. Rapport 2020/4*, s.l.: s.n.

SSB, 2020b. *07685: Gjennomsnittlige arbeidskraftskostnader per årsverk, etter næring (SN2007) 2008 - 2019*. [Internett]
Available at: <https://www.ssb.no/statbank/table/07685/>
[Funnet 12 15 2020].

SSB, 2020c. *Supply and Use and Input Output Tables*. [Internett]
Available at: <https://www.ssb.no/en/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/tables/supply-and-use-and-input-output>

SSB, 2020d. *Tabel 12910*. [Internett]
Available at: <https://www.ssb.no/statbank/table/12910/>

SSB, 2020e. *Tabell 07091*. [Internett]
Available at: <https://www.ssb.no/statbank/table/07091>

The Governance Group, 2019. *Bærekraft på børs 2019*, s.l.: s.n.

Utenriksdepartementet, 2019. *Ansvarlig næringsliv: Forventninger og retningslinjer*. [Internett]
Available at: https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/naringslivssamarbeid-i-utlandet/innsikt/forventninger_retningslinjer/id2076270/
[Funnet 1 12 2020].

Vedlegg A Oversikt over eksisterende regulering og praksis

Eksisterende regulering

		Møter plikter helt/delvis			
Lovgivning	Antall virksomheter	§ 5 – Kunnskapsplikt	§ 6 – Åpenhet om produksjonssted	§ 7 – Rett til informasjon hos en virksomhet	§ 10 – Plikt til å utføre aktsomhetsvurderinger og offentliggjøre informasjon
UK Modern Slavery Act 2015 (UK MSA)	Registrerte rapporter fra 21 norske virksomheter i Modern Slavery Registry per desember 2021	<p>Nei</p> <p>Kun moderne slaveri</p> <p>Loven stiller krav til rapportering om arbeidet mot moderne slaveri i virksomheter og leverandørkjeden. Selskaper som ikke har foretatt seg noe, kan rapportere det og innfri kravet.</p>	<p>Nei</p>	<p>Nei</p> <p>Kun moderne slaveri</p> <p>Rapport kan være utgangspunkt for svar på enkelte forespørsler</p>	<p>Nei</p> <p>Kun moderne slaveri</p> <p>Loven stiller krav til rapportering om arbeidet mot moderne slaveri i virksomheter og leverandørkjeden. Selskaper som ikke har foretatt seg noe, kan rapportere det og innfri kravet. Britiske myndigheter annonserte i september 2020 at det vil innføres strengere rapporteringskrav, inkludert krav om å rapportere på aktsomhetsvurderinger knyttet til moderne slaveri.</p>
Australia Modern Slavery Act 2018	Registrert rapport fra 1 norsk virksomhet i Modern Slavery Registry (flere forventet)	<p>Delvis</p> <p>Kun moderne slaveri</p> <p>Loven stiller krav til rapportering om arbeidet mot moderne slaveri i virksomheter og leverandørkjeden. Rapporten må inneholde informasjon om risiko for</p>	<p>Nei</p>	<p>Nei</p> <p>Kun moderne slaveri</p> <p>Rapport kan være utgangspunkt for svar på enkelte forespørsler</p>	<p>Delvis</p> <p>Kun moderne slaveri</p> <p>Virksomheter plikter å rapportere offentlig om utførte aktsomhetsvurderinger knyttet til moderne slaveri.</p>

		<p>moderne slaveri, og virksomhetens tiltak for å adressere slik risiko, inkludert informasjon om utførte aktsomhetsvurderinger. I tillegg skal det bl.a. inkluderes informasjon om effekten av relevante tiltak som har blitt satt inn.</p>			
<p>Frankrike («Devoir de vigilance») 2017</p>	<p>Uvisst, trolig svært begrenset antall</p>	<p>Ja</p> <p>Pålegger virksomheter å utarbeide, gjennomføre og offentliggjøre en aktsomhetsplan. Aktsomhetsplanen skal redegjøre for hvilke tiltak som er iverksatt for å kartlegge og forhindre alvorlige brudd på menneskerettighetene, samt personlig helse, sikkerhet og miljøskade. Loven baserer seg på UNGP og OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper.</p>	<p>Nei</p>	<p>Delvis</p> <p>Virksomheter vil trolig kunne vise til aktsomhetsplanen ved generelle forespørsler.</p>	<p>Ja</p> <p>Aktsomhetsplanen bygger på en aktsomhetsplikt, og vil trolig møte plikten under § 10, evt. med mindre justeringer.</p>
<p>Tømmerforordningen 995/2010/EU</p>	<p>Uvisst, bransjespesifikk tømmer, treprodukter</p>	<p>Delvis</p> <p>Kun relevant bransje, ulovlig hogst</p> <p>Loven forbyr omsetning av tømmer og treprodukter som kan knyttes til ulovlig hogst, og pålegger virksomhetene å vise tilbørlig aktsomhet i</p>	<p>Delvis</p> <p>Kun relevant bransje, ulovlig hogst</p> <p>Forhandlere må kunne identifisere hvem de har kjøpt produktene fra. Aktsomhetsordningen skal ha prosedyrer for hvordan informasjonen fremskaffes, hvordan risikovurderingen</p>	<p>Delvis</p> <p>Kun relevant bransje, ulovlig hogst</p>	<p>Delvis</p> <p>Kun relevant bransje, ulovlig hogst</p> <p>Loven forbyr omsetning av tømmer og treprodukter som kan knyttes til ulovlig hogst, og pålegger virksomhetene å vise tilbørlig aktsomhet i vurderingen av risikoen for dette. Aktsomhetsordningen skal ha</p>

		<p>vurderingen av risikoen for dette.</p>	<p>gjennomføres, og risikoreduserende tiltak som vil bli iverksatt hvis det er nødvendig. Dersom det er risiko for at tømmeret er ulovlig hogd, må det gjennomføres risikoreduserende tiltak eller tiltak som fjerner risikoen. Det kan være å innhente mer informasjon, kreve tredjepartskontroll eller bytte leverandør.</p> <p>For hver leveranse må virksomheten ha informasjon om produkt, avvirkningsland, kvantitet, leverandør (navn og adresse) og forhandler. Kompleksiteten i leverandørkjeden øker med antall produksjonssteder og antall mellomledd. I risikovurderingen skal man bedømme om opplysningene er riktige.</p>		<p>prosedyrer for hvordan informasjonen fremskaffes, hvordan risikovurderingen gjennomføres, og risikoreduserende tiltak som vil bli iverksatt hvis det er nødvendig. Dersom det er risiko for at tømmeret er ulovlig hogd, må det gjennomføres risikoreduserende tiltak eller tiltak som fjerner risikoen.</p>
Miljøinformasjonsloven	Alle virksomheter etablert i Norge	<p>Delvis</p> <p>Kun miljøpåvirkning</p> <p>Virksomheter plikter å ha kunnskap om egen miljøpåvirkning og utgi den på forespørsel.</p>	Nei	<p>Delvis</p> <p>Kun miljøpåvirkning</p> <p>Virksomheter plikter å ha kunnskap om egen miljøpåvirkning og utgi den på forespørsel.</p>	<p>Delvis</p> <p>Kun miljøpåvirkning</p> <p>Virksomheters kunnskapsplikt vil trolig danne grunnlag for aktsomhetsvurderinger knyttet til miljøpåvirkning.</p>

Produktkontrollloven	Alle virksomheter som opererer i det norske markedet	<p>Delvis</p> <p>Kun miljøpåvirkning</p> <p>Loven pålegger produsent og importør å «skaffe seg slik kunnskap» som er nødvendig for å kunne vurdere om et produkt kan medføre helseskade eller miljøforstyrrelse.</p>	<p>Delvis</p> <p>Kun miljøpåvirkning</p> <p>Loven gir enhver rett til å få informasjon om produktet, inkludert hvem som er produsent eller importør av produktet.</p>	<p>Delvis</p> <p>Kun miljøpåvirkning</p> <p>Loven gir enhver rett til å få informasjon om produkter, inkludert bl.a. vesentlige helseskader eller miljøforstyrrelser som produksjon og distribusjonen av produktet forårsaker, og hvem som er produsent eller importør av produktet.</p>	<p>Delvis</p> <p>Kun miljøpåvirkning</p> <p>Loven fastsetter en kunnskaps- og aktsomhetsplikt om produkter. Den som tilvirker, innfører, bearbeider, omsetter, bruker eller på annen måte behandler produkt som kan medføre helseskade eller miljøforstyrrelse, «skal vise aktsomhet og treffe rimelige tiltak for å forebygge og begrense slik virkning».</p>
Konfliktmineralforordningen (EU) 2017/821 (trer i kraft 1. jan. 2021)	Uvisst	<p>Delvis</p> <p>Kun relevant bransje</p> <p>Importører av konfliktmineraler plikter bl.a. å identifisere og vurdere risiko i leverandørkjeden</p> <p>Selskaper som opererer etter metallstadiet (salg o.l.), må ikke oppfylle kravene i forordningen, men forventes å utvise åpenhet om aktsomhetsvurderinger som allerede er gjennomført.</p>	<p>Delvis</p> <p>Kun relevant bransje</p> <p>Importører plikter å implementere sporingssystemer som viser hvilke aktører som har hatt befatning med mineralene og metallene i leverandørkjeden.</p>	<p>Delvis</p> <p>Kun relevant bransje</p> <p>Virksomheter vil trolig kunne vise til årlig rapportering om aktsomhetsvurderinger ved forespørsler, spesifikke forespørsler vil trolig kunne svare ut ved hjelp av data fra sporingssystem</p>	<p>Delvis</p> <p>Kun relevant bransje</p> <p>Virksomheter plikter bl.a. å: 1. Etablere solide styringssystemer</p> <p>2. Identifisere og vurdere risiko i leverandørkjeden</p> <p>3. Utvikle og implementere en strategi for å håndtere risikoen</p> <p>4. Gjennomføre en uavhengig tredjepartsrevisjon av aktsomhetsvurderingen i leverandørkjeden</p> <p>5. Rapportere årlig om aktsomhetsvurderinger i leverandørkjeden</p>
Regnskapsloven	Basert på vår kartlegging av store virksomheter	Nei	Nei	Nei	Nei

	anslår vi at rundt 270 virksomheter omfattes av rapporteringskravet				<p>Store foretak plikter å redegjøre for hva de gjør for å integrere hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter.</p> <p>Virksomheter vil kunne møte rapporteringskravet i åpenhetsloven ved å rapportere om utførte aktsomhetsvurderinger i sin redegjørelse under regnskapsloven.</p>
Lov om offentlige anskaffelser § 5	Omfatter offentlig sektor, men vil ha påvirkning på deres leverandører	<p>Variierende</p> <p>Etter anskaffelsesloven § 5 om menneskerettigheter, miljø og andre samfunnshensyn skal offentlige oppdragsgivere blant annet innrette sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger der det er relevant, og ha egnede rutiner for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter der det er en risiko for brudd på slike rettigheter.</p>	<p>Variierende</p> <p>Avhengig av krav og oppfølging fra offentlige oppdragsgivere</p>	<p>Variierende</p> <p>Avhengig av krav og oppfølging fra offentlige oppdragsgivere</p>	<p>Variierende</p> <p>Avhengig av krav og oppfølging fra offentlige oppdragsgivere</p>

Frivillig praksis

Initiativ/rapportering	Antall private virksomheter	Vurdering av relevans for plikter			
		§ 5 – Kunnskapsplikt	§ 6 – Åpenhet om produksjonssted	§ 7 – Rett til informasjon hos en virksomhet	§ 10 – Plikt til å utføre aktsomhetsvurderinger og offentliggjøre informasjon
Etisk handel Norge (EHN)	114	Medlemmer plikter å «å jobbe aktivt med aktsomhetsvurderinger» iht. organisasjonens medlemsforpliktelser. Har innført et basisnivå, som vil kreve at medlemmer dokumenterer oversikt over prioriterte risikoområder (med begrunnelse, kilder og årsaksanalyse).	Ikke omfattet	Medlemmer plikter å rapportere årlig. Rapport kan være utgangspunkt for svar på enkelte forespørsler	Medlemmer plikter å «å jobbe aktivt med aktsomhetsvurderinger» og å rapportere årlig på dette arbeidet.
UN Global Compact (UNGC)	201	Medlemmer plikter å rapportere iht. UNGCs 10 prinsipper, som dekker lovforslagets fokusområder. Ikke krav om kunnskap om vesentlig risiko.	Ikke omfattet	Medlemmer plikter å rapportere årlig. Rapport kan være utgangspunkt for svar på enkelte forespørsler	Ikke plikt til å utføre aktsomhetsvurderinger, men medlemmer plikter å rapportere offentlig iht. UNGCs 10 prinsipper, som dekker lovforslagets fokusområder.

Global Reporting Initiative (GRI)	Basert på GRIs Sustainability Disclosure Database: 40 norske virksomheter (inkl. offentlige) med rapport fra 2019 og/eller 2020	Frivillig rapportering etter GRIs standarder, innhold varierer etter standard.	Ikke omfattet	Rapport kan være utgangspunkt for svar på enkelte forespørsler	Avhengig av hvilke standarder som rapporteres på og innhold kan den frivillige rapporten danne utgangspunkt for rapportering etter lovkravet
Miljøfyrtårn	5142	Medlemmer plikter å rapportere årlig på utvalgte miljøkriterier iht. sertifiseringskriterier. Sertifiseringen omfatter i hovedsak egen virksomhet, men inkluderer også kriterier for innkjøp, samt egne bransjespesifikke kriterier.	Ikke omfattet	Rapport kan være utgangspunkt for svar på enkelte forespørsler	Informasjonen i rapporten kan være relevant for rapportering om miljøtiltak på virksomhetsnivå iht. lovkravet
Carbon Disclosure Project (CDP)	961 norske virksomheter (inkludert offentlige) rapporterte i 2020	Frivillig rapportering på miljøindikatorer. Alle rapporterer på indikatorer for egen virksomhet, og enkelte også for leverandørkjeden.	Ikke omfattet	Rapportering kan være utgangspunkt for svar på enkelte forespørsler.	Informasjonen fra rapporteringen kan være relevant for rapportering iht. Lovkravet
Sertifiseringsordninger (f.eks. menneske- og arbeidsrettigheter og miljø, f.eks. Fairtrade, Svanemerket, GOTZ, FSC, UTZ, BCI)	Uvisst, produktsertifisering (ikke virksomhet)	Avhengig av sertifiseringsordning, vil bedre sporbarhet kunne forenkle informasjonsinnhenting.	Avhengig av sertifiseringsordning, vil bedre sporbarhet kunne forenkle innhenting av informasjon om produksjonssted.	Avhengig av sertifiseringsordning, vil bedre sporbarhet kunne forenkle informasjonsinnhenting.	Avhengig av vesentlig risiko identifisert i kartleggingsfasen, vil sertifiseringsordninger kunne være relevante tiltak som del av aktsomhetsvurderingen.

Åpne leverandørlistor (generelt)	Uvisst hvor mange virksomheter som publiserer produksjonssted. I følge Etisk handel Norge (2018) rapporterte 56% av deres medlemmer i 2017 at de opererte med åpne leverandørlistor.	Ikke omfattet	Virksomheter som allerede publiserer informasjon om produksjonssted vil møte plikten til åpenhet.	Ikke omfattet	Ikke omfattet
---	--	---------------	---	---------------	---------------

Forventet lovgivning

		Vurdering av relevans for plikter				
Forventet lovgivning	Status	Antall virksomheter	§ 5 – Kunnskapsplikt	§ 6 – Åpenhet om produksjonssted	§ 7 – Rett til informasjon hos en virksomhet	§ 10 – Plikt til å utføre aktsomhetsvurderinger og offentliggjøre informasjon
EU Corporate Social Governance Initiative	Under utarbeidelse, forventet lovutkast våren 2021	Uvisst	Uvisst, basert på informasjonen som foreligger vil lovforslaget inkludere et krav om aktsomhetsvurderinger.	Uvisst	Uvisst	Uvisst, basert på informasjonen som foreligger vil lovforslaget inkludere et krav om aktsomhetsvurderinger.
Dutch Child Labour Act	Vedtatt, trer i kraft i 2021	Uvisst, omfatter alle virksomheter som omsetter varer eller tjenester til forbrukere i Nederland, uavhengig av størrelse	Loven vil kreve at virksomheter vurderer risiko for barnarbeid i leverandørkjeden, og setter inn tiltak basert på dette.	Ikke omfattet	Ikke omfattet	Loven vil kreve at virksomheter vurderer risiko for barnarbeid i leverandørkjeden, og setter inn tiltak basert på dette.
EU Initiative «Deforestation and forest degradation»	Uvisst, forventet lovutkast våren 2021	Uvisst	Uvisst	Uvisst	Uvisst	Uvisst

Vedlegg B Vurdering av risiko i bransjer

Vurderingen av risiko i bransjer bygger på statistikk om import fra land, koblet med informasjon om hvor høy risiko det er for menneskerettighetsbrudd fra ITUCs indeks.

Vi har deretter koblet informasjon om import fra enkeltland til statistikk over tilgang av import fra bransjer i utlandet og anvendelse i bransjer i Norge fra tilgang-anvendelse-tabeller, også kalt input-output-tabeller, publisert på Statistisk sentralbyrås nettsider (SSB, 2020c).

Input-output-tabeller gir et statistisk bilde av tilgangen og anvendelsen av alle varer og tjenester i økonomien. De viser produktstrømmene fra en bransje til en annen på et matriseforamt.

Tabellen vi har benyttet gjelder import (ESA Questionnaire 1950) for sist publiserte år, som er 2018. Tabellen viser verdien av vare- og tjenestestrømmer i 64 produktgrupper kategorisert etter CPA-koder, som er EUs aktivitetsbaserte produkt-kategorisering (Eurostat, 2013). For å koble denne tabellen mot importstatistikken har vi brukt korrespondanstabeller (Eurostat, u.d.) for produktklassifisering, siden importstatistikken fra enkeltland er oppgitt med SITC-koder.

CPA-klassifiseringen, siden den er aktivitetsbasert, er også direkte oversettbar til næringsgruppering med NACE-koder. Dette har vi benyttet oss av for å beskrive hvordan importerte produkter anvendes i norske bransjer.

Koblingen av importstatistikk fra enkeltland med ITUC-score og anvendelse i norske bransjer gir oss en risikoprofil for hver produktgruppe, indikert med prosentandelen av importverdien som har opprinnelse fra land som har en score på 4 eller mer på ITUC-indeksen. Dette tilsvarer informasjonen som vises i tabellen på neste side **Error! Reference source not found..** I tillegg har vi informasjon om hvor stor andel

av importverdien fra ulike produktgrupper som anvendes i norske virksomheter i ulike bransjer. Dermed kan vi gjøre en vurdering av hvor stor risiko det er i hver bransje på grunnlag av hvor stor importanvendelsen er i hver bransje for produktgrupper forbundet med en stor andel fra land med høy ITUC-score. Dette gir oss et sammensatt data-grunnlag som det ikke er noen entydig tolkning av, men vi har på grunnlag av dette vurdert risikoen i hver bransje til å være enten lav, middels eller høy, ettersom bransjen anvender en liten eller stor andel av produkttyper fra høyrisikoland.

Fordi importstatistikken vi har benyttet oss av er aggregert og har krevd oversettelse mellom produkt- og næringsklassifiseringer er det betydelige usikkerheter i tallene og muligheter for feiltolkning. Derfor har vi i etterkant av vurderingen av risiko på grunnlag av importstatistikken også gjort en skjønnsmessig vurdering av risiko i bransjene opp mot DFØs Høyrisikoliste for produkter og Arbeidstilsynets (2017) rapport om arbeidslivskriminalitet.

Oversikten på neste side viser hvilken risikokategori vi har plassert virksomheter i forskjellige bransjer i. Som følge av utrednings begrensede ramme er vurderingen gjort overordnet uten å gå detaljert inn i hver bransjes kjennetegn. Vurdering av risiko basert på andre metoder kan derfor komme fram til en annen vurdering av bransjerisiko enn det vi har kommet fra til. Vi forventer at for vårt formål er ikke usikkerhet rundt risikoen i enkelte bransjer veldig utslagsgivende, så lenge grupperingen for de aller fleste gruppene er rimelig.

I tabellen på neste side inkluderer vi kolonner for andelen av virksomheter i hver næringskode blant alle som er henholdsvis små og mellomstore. Andelen er beregnet på bakgrunn av antall bedrifter på hver næringskode og i hver størrelseskategori i Oslo Economics' bedriftsdatabase.

NACE-kode	Bransje	Risiko	Andel av total små	Andel av total mellomstore
01	Jordbruk og tjenester tilknyttet jordbruk, jakt og viltstell	Middels risiko	0 %	0 %
02	Skogbruk og tjenester tilknyttet skogbruk	Lav risiko	0 %	0 %
03	Fiske, fangst og akvakultur	Middels risiko	1 %	3 %
05	Bryting av steinkull og brunkull	Høy risiko	-	0 %
06	Utvinning av råolje og naturgass	Høy risiko	0 %	0 %
07	Bryting av metallholdig malm	Høy risiko	0 %	0 %
08	Bryting og bergverksdrift ellers	Høy risiko	0 %	0 %
09	Bryting av steinkull og brunkull	Høy risiko	0 %	1 %
10	Produksjon av nærings- og nytelsesmidler	Høy risiko	1 %	3 %
11	Produksjon av drikkevarer	Høy risiko	0 %	0 %
12	Produksjon av tobakksvarer	Høy risiko	-	-
13	Produksjon av tekstiler	Middels risiko	0 %	0 %
14	Produksjon av klær	Middels risiko	0 %	0 %
15	Produksjon av lær og lærvarer	Middels risiko	0 %	-
16	Produksjon av trelast og varer av tre, kork, strå og flettematerialer, unntatt møbler	Høy risiko	0 %	1 %
17	Produksjon av papir og papirvarer	Middels risiko	0 %	0 %
18	Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	Lav risiko	0 %	0 %
19	Produksjon av kull- og raffinerte petroleumsprodukter	Middels risiko	0 %	0 %
20	Produksjon av kjemikalier og kjemiske produkter	Middels risiko	0 %	1 %
21	Produksjon av farmasøytiske råvarer og preparater	Høy risiko	0 %	0 %
22	Produksjon av gummi- og plastprodukter	Høy risiko	0 %	0 %
23	Produksjon av andre ikke-metallholdige mineralprodukter	Middels risiko	0 %	1 %
24	Produksjon av metaller	Middels risiko	0 %	0 %
25	Produksjon av metallvarer, unntatt maskiner og utstyr	Middels risiko	1 %	1 %
26	Produksjon av datamaskiner og elektroniske og optiske produkter	Høy risiko	0 %	1 %
27	Produksjon av elektrisk utstyr	Høy risiko	0 %	0 %

28	Produksjon av maskiner og utstyr til generell bruk, ikke nevnt annet sted	Middels risiko	0 %	1 %
29	Produksjon av motorvogner og tilhengere	Middels risiko	0 %	0 %
30	Produksjon av andre transportmidler	Høy risiko	0 %	1 %
31	Produksjon av møbler	Høy risiko	0 %	0 %
32	Annen industriproduksjon	Høy risiko	0 %	0 %
33	Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	Høy risiko	1 %	1 %
35	Elektrisitets-, gass-, damp- og varmtvannsforsyning	Lav risiko	0 %	3 %
36	Uttak fra kilde, rensing og distribusjon av vann	Lav risiko	0 %	-
37	Oppsamling og behandling av avløpsvann	Lav risiko	0 %	0 %
38	Innsamling, behandling, disponering og gjenvinning av avfall	Lav risiko	0 %	1 %
39	Miljørydding, miljørensing og lignende virksomhet	Lav risiko	0 %	0 %
41	Oppføring av bygninger	Høy risiko	7 %	7 %
42	Anleggsvirksomhet	Høy risiko	0 %	1 %
43	Spesialisert bygge- og anleggsvirksomhet	Høy risiko	6 %	6 %
45	Handel med og reparasjon av motorvogner	Høy risiko	2 %	5 %
46	Agentur- og engroshandel, unntatt med motorvogner	Høy risiko	5 %	14 %
47	Detaljhandel, unntatt med motorvogner	Høy risiko	7 %	4 %
49	Landtransport og rørtransport	Høy risiko	2 %	2 %
50	Sjøfart	Høy risiko	1 %	3 %
51	Luftransport	Lav risiko	0 %	0 %
52	Lagring og andre tjenester tilknyttet transport	Høy risiko	1 %	2 %
53	Post og distribusjonsvirksomhet	Høy risiko	0 %	0 %
55	Overnattingsvirksomhet	Høy risiko	1 %	1 %
56	Serveringsvirksomhet	Høy risiko	3 %	1 %
58	Forlagsvirksomhet	Lav risiko	1 %	2 %
59	Film-, video- og fjernsynsprogramproduksjon, utgivelse av musikk- og lydopptak	Lav risiko	1 %	0 %
60	Radio- og fjernsynskringkasting	Lav risiko	0 %	0 %
61	Telekommunikasjon	Middels risiko	0 %	1 %
62	Tjenester tilknyttet informasjonsteknologi	Middels risiko	3 %	2 %
63	Informasjonstjenester	Middels risiko	0 %	0 %
64	Finansieringsvirksomhet	Lav risiko	3 %	2 %

65	Forsikringsvirksomhet og pensjonskasser, unntatt trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	Lav risiko	0 %	1 %
66	Tjenester tilknyttet finansierings- og forsikringsvirksomhet	Lav risiko	0 %	1 %
68	Omsetning og drift av fast eiendom	Middels risiko	22 %	7 %
69	Juridisk og regnskapsmessig tjenesteyting	Lav risiko	3 %	1 %
70	Hovedkontortjenester, administrativ rådgivning	Lav risiko	6 %	0 %
71	Arkitektvirksomhet og teknisk konsulentvirksomhet, og teknisk prøving og analyse	Middels risiko	4 %	3 %
72	Forskning og utviklingsarbeid	Lav risiko	0 %	1 %
73	Annonse- og reklamevirksomhet og markedsundersøkelser	Lav risiko	1 %	1 %
74	Annen faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet	Lav risiko	2 %	0 %
75	Veterinærtjenester	Lav risiko	0 %	0 %
77	Utleie- og leasingvirksomhet	Lav risiko	1 %	1 %
78	Arbeidskrafttjenester	Middels risiko	1 %	1 %
79	Reisebyrå- og reisearrangørvirksomhet og tilknyttede tjenester	Lav risiko	1 %	0 %
80	Vaktjeneste og etterforskning	Middels risiko	0 %	0 %
81	Tjenester tilknyttet eiendomsdrift	Middels risiko	1 %	1 %
82	Annen forretningsmessig tjenesteyting	Middels risiko	1 %	1 %
84	Offentlig administrasjon og forsvar, og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	Høy risiko	0 %	0 %
85	Undervisning	Lav risiko	1 %	1 %
86	Helsetjenester	Middels risiko	3 %	1 %
87	Pleie- og omsorgstjenester i institusjon	Middels risiko	0 %	0 %
88	Sosiale omsorgstjenester uten botilbud	Middels risiko	1 %	1 %
90	Kunstnerisk virksomhet og underholdningsvirksomhet	Lav risiko	1 %	0 %
91	Drift av biblioteker, arkiver, museer og annen kulturvirksomhet	Lav risiko	0 %	0 %
92	Lotteri og totalisatorspill	Lav risiko	0 %	0 %
93	Sports- og fritidsaktiviteter og drift av fornøyelsesetablissementer	Lav risiko	1 %	0 %
94	Aktiviteter i medlemsorganisasjoner	Lav risiko	0 %	0 %
95	Reparasjon av datamaskiner, husholdningsvarer og varer til personlig bruk	Lav risiko	0 %	0 %
96	Annen personlig tjenesteyting	Lav risiko	2 %	0 %

97	Lønnet arbeid i private husholdninger	Middels risiko	0 %	-
99	Internasjonale organisasjoner og organer	Lav risiko	0 %	-

Vedlegg C Digitaliseringsdirektoratets høyrisikoliste

Digitaliseringsdirektoratet har utarbeidet en liste som inneholder informasjon om høyrisikoprodukter. En oppsummering av denne er inkludert i tabellen under. Lista er kun veiledende og ikke uttømmende.

Produktkategori	Utvalgte produkter	Vurdering av risikonivå
Bygg og anlegg	Tre	Det er totalt sett middels høy til høy risiko for brudd på menneske- og arbeidstakerrettigheter i produksjon av stein, tre og metall som benyttes for bygg- og anlegg. Leverandørkjedene for enkelte materialer i denne bransjen er komplekse og fragmenterte over hele verden. Dette fører til begrenset sporbarhet og lite åpenhet, noe som øker risikonivået. Risikoen er størst nedover i leverandørkjeden, hvor råvarer utvinnes og bearbeides.
	Metall	
	Stein	
Elektronikk og IKT	IKT-produkter	Det er totalt sett middels høy til høy risiko for brudd på menneske- og arbeidstakerrettigheter i produksjon av IKT- produkter.
	Mobiltelefoner	Produksjon av elektronikk og IKT-produkter skjer i stor grad i fabrikker i Kina og andre asiatiske land. Det er dokumentert problemer med arbeidstakerrettigheter i de aktuelle fabrikkene. Konfliktmineraler ⁸ inngår i flere IT-produkter. Disse mineralene utvinnes i land med høy risiko for menneskerettighetsbrudd og der handelen med mineralene kan bidra til væpnet konflikt.
	Bærbare datamaskiner	
	Dataskjermer	
Mat og drikke	Eksotisk frukt	Det er totalt sett middels høy til svært høy risiko for brudd på menneske- og arbeidstakerrettigheter i produksjon av utvalgte mat- og drikkeprodukter. Risikoen for brudd på grunnleggende menneskerettigheter er vurdert ved dyrking/plukking av produktene (råvarenivå).
	Grønnsaker	
	Drikke	
Medisinsk forbruksmateriell/utstyr	Kirurgiske instrumenter	Det er totalt sett høy risiko for brudd på menneskerettigheter i produksjon av medisinsk forbruksmateriell.
	Medisinske engangshansker	Produktene som er vurdert blir i stor grad produsert i land hvor det er høy risiko for brudd på menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter, herunder Kina, Pakistan, Malaysia og Thailand. Leverandørkjedene er komplekse og sporbarheten er generelt begrenset, delvis på grunn av bruk av underleverandører. Produksjon kan imidlertid også skje i europeiske land, der risikoen anses å være betydelig lavere.
	Bandasjer og plaster"	
Kontorrekvisita	Kulepenn	Det er totalt sett middels høy til høy risiko for brudd på menneske- og arbeidstakerrettigheter i produksjon av kontorrekvisita. Risikoen er knyttet både til montering, produksjon av komponenter og utvinning av råvarer. Dette er i hovedsak en konsekvens av at produksjonen er tungt plassert i Kina og andre asiatiske land der lav lønn, urimelig overtid, problemer rundt helse og sikkerhet samt utnyttning av fremmedarbeidere er vanlig
	Stiftmaskiner og binders	
	Whiteboardtavler	
	Tonerkassetter	
	Batterier	
	Papirkalendere	
Leke- og idrettsutstyr	Husker og sklier	Det er totalt sett er høy risiko for brudd på menneske- og arbeidstakerrettigheter i produksjon av leke- og idrettsutstyr. Lette artikler importeres primært fra asiatiske land, mens større utstyr som husker og sklier vanligvis produseres nærmere markedet. Risikoene knyttet til denne kategorien varierer som følge i stor grad avhengig av det aktuelle produktet. Råvarer og komponenter kan imidlertid komme fra et stort antall land i hele verden, inkludert høyrisikoland
	Matter	
	Baller	
	Hoppetau	
	Racketter	
	Tusjpenner og fargestifter	
Møbler	Leker"	Det er totalt sett lav (montering) til høy risiko (råvare) for brudd på menneskerettigheter i produksjon av møblene angitt over. Møbler kan lages av alt fra plast og tre til metall eller glass, og følgelig varierer verdikjeder og arbeidsforhold sterkt avhengig av det bestemte produktet. Risikoen for brudd på arbeidstakerrettigheter og dårlige arbeidsforhold øker dersom komponenter er hentet fra asiatiske land og risikoen har en tendens til å øke lenger ned i leverandørkjeden for denne bransjen. Risikoen kan som følge variere vesentlig avhengig av hvor komponenter og råvarer er produsert.
	Kontorstoler	
	Studentstoler	
	Skrivebord	
	Møtebord	
	Hyller og skap	
Lyskilder"		

Kilde: DFØ, 2020

⁸ Blant mineralene som typisk finnes i IT-utstyr er gull, tantal, tinn og tungsten, kalt 3TG. OECD omtaler disse som «konfliktmineraler», og har utviklet et globalt og omforent rammeverk for å bistå virksomheter med å respektere menneskerettigheter og unngå å bidra til konflikt gjennom deres kjøp av og praksis med disse mineralene.

Vedlegg D Intervjulist

I forbindelse med utredningen har vi gjennomført intervjuer eller uformelle samtaler med en rekke virksomheter innen ulike bransjer, samt enkelte interesseorganisasjoner, se tabell C-1.

Tabell D-1: Oversikt over virksomheter og interesseorganisasjoner

Virksomhet	Størrelse	Bransje	Varer/tjenester
Yara International	Stor	Industri	Varer
Telenor	Stor	Tele-kommunikasjon	Tjenester
Norgesgruppen	Stor	Dagligvare, forbruker	Varer
Orkla	Stor	Dagligvare, leverandør	Varer
Europris	Stor	Grossist	Varer
Denofa	Mellomstor	Industri (fôr]	Varer
Maske	Mellomstor	Grossist	Varer
Stormberg	Mellomstor	Tekstil (sport)	Varer
Isola	Mellomstor	Byggevare	Varer
DMedical	Mellomstor ⁹	Medisinsk forbruks-materiell	Varer
Intex Skandia	Liten (6 ansatte)	Tekstil	Varer
Unique Pyrotechnic AS	Liten (3 ansatte)	Fyrverkeri, pyroteknikk	Varer
KAOS	Liten (3 ansatte)	Tekstil, møbler	Varer
Studio MM	Liten (2 ansatte)	Interiør, elektronikk, møbler	Varer
Leker og mer	Liten (enkeltpersonforetak)	Leker	Varer
Foss Elektro	Liten (10 ansatte)	Elektrisk installasjonsarbeid	Tjenester
RPT Gass AS	Liten (3 ansatte)	Gasspeiser og gassutstyr	Varer
Manglerud tannlegesenter – Dintannhelse	Liten (5 ansatte)	Tannlege	Tjenester
Virke	na	Handels- og tjenestenæringen	Interesseorganisasjon
Stiftelsen Elektronikkbransjen	na	Forbrukselektronikk	Interesseorganisasjon r
Byggevareindustrien	na	Byggevare	Interesseorganisasjon
Byggenæringens landsforening (BNL)	na	Bygg og anlegg	Interesseorganisasjon
Etisk Handel Norge	na	Na	Flerpartsinitiativ
Norges Kontaktpunkt for ansvarlig næringsliv	na	Na	Faglig upartisk rådgivende organ

⁹ DMedical har hatt stor vekst i 2020 og bedriften opplyser at de i år vil falle inn under kategorien «større virksomheter» i henhold til definisjon i åpenhetsloven

oslo**economics**

www.osloeconomics.no

post@osloeconomics.no
Tel: +47 21 99 28 00
Fax: +47 96 63 00 90

Besøksadresse:
Kronprinsesse Märthas plass 1
0160 Oslo

Postadresse:
Postboks 1562 Vika
0118 Oslo